8770
26
c. 48

ECA
A
7
7

Digitized by Google

BIBLIOTECA
STATALE
ISONTINA

S.2
0.00
00347

59487

Digitized by Google

8110

Digitized by Google

Digitized by Google

SAMUIL

CAR BUGARSKI.

ŽALOSTNA IGRA U PET ČINAH

OD

J. KISELJAKA.

U ZAGREBU.

NARODNA TISKARNICA DRA. LJUDEVITA GAJA.

1862

Digitized by Google

So 2-347

Digitized by Google

Predgovor.

Sa smèrtju snažnoga Jovana Zimishija mišljahu Bugari, da im ogranu sunce bolje budućnosti; svako domoljubno sèrce napuni se nadom, da će im barem sada poći za rukom, da se mèrzkoga im gèrčkoga jarma sasvim otresu. — S toga upravo pověre se sada svikolici četvorici sinovah jednoga od najmogućnijih svojih boljarah, te im predadu svu moć da proti Gèrkom vojuju. Ova četvorica zvahu se: David, Mojsija, Aron i Samuil, ovaj poslědnji nadžive svu svoju braću; najstariji bo David umre naravnom smèrtju, Mojsija bude ubit kamenom kod obsědanja grada „Sere“, Arona pako ubi Samuil sám, jerbo mišljaše, da je u tajnom savezu sa Gèrci. Samuil podje u svojoj okrutnosti još dalje, pa si vlastitoga otca najprije oslěpi a zatim i ubije. Sjedinivši tim načinom svu vlast u svojih rukuh, ojačà Samuil znatno, nu ta njegova moć bijaše bez svakoga blagoslova. — On predobi Larisu, iz nje dade prenesti tělo S. Akilija biskupa u Prespu i to město načini si stolnim gradom, poslě prenese stolicu u Ohridu, kamo i nadbiskupa Filipa směsti. Za Ohridu steče zaslugah, jer osim inih dade vodovod graditi. Dalmatinskomu knezu otè Zentu, Trebinje i Zahumje, njega sama ubije, a sina mu Vladimira zarobi. U ovoga se zaljubi nje-

Digitized by Google

gova kći Kosora, te se za njega uda; Vladimir dobi od tasta otčevinu svoju natrag, te bude vazalom njegovim.

Godine 995. povede Samuil svoju vojsku proti Solunu, te uhvati tom prilikom Azota, sina gèrčkoga vodje Taronitesa, koji ga běše poslao, da razvidi neprijateljski položaj. Azot budući u tamnici, zaljubi se u njega druga Samuilova kći Marija, podje za njega, dobi od otca za miraz Drač, važan grad pomorski. Taj kašnje Azot iznevěri Gèrkom, bude za nagradu pèrvi dvornik a Marija pèrva dvorska gospoja u Carigradu. Na Samuila, koji běše za kratko vrěme mnogo gradovah Gèrkom oteo, navali sada sám gèrčki car Bazil; nu u zao čas po se, jerbo ga Samuil prevarom svlada i do noge potuče. Bazil se doskora uvěri, da mu nevalja, ako hoće Bugare svladati, neposrědno na sèrce Bugarske navaljivati, već da mora nastojati oko toga, da im što više pograničnih městah i gradovah otme, te da ih tim oslabi. Pa i zbilja podje Baziłu u kratkom vremenu za rukom, da otme više bugarskih pograničnih tvèrdjavah. Tu istu politiku ostavi po svojoj smèrti Bazil pisanu za ravnanje. Najveći udar za Samuila je bio onaj poraz, koj se dogodi, kano što je na strani 34 i 35 opisan. Ovdě něki lětopisci dodaju, do isto bojno polje bijaše više godinah kostmi ubijenih Bugarah pokrito, da su bili Bugari kod rěke Sperhije sasvim potučeni i do 15.000 zarobljeno. Poslě ove bitke sukobi se bugarski car čestje sa gèrčkim, nu najznatniji sukob bijaše kod rěke Strumice, gdě i gèrčki vodja Botanijat pade. Premda je Samuil poslě sperhijske bitke još jedanput Gèrke potukao; ipak se nije mogao više oporaviti, a

Digitized by Google

sasvim bude smèrvljen, kada začu grozan čin gèrčke izobraženosti. Bazil dade naime svih onih 15.000 zarobljenih Bugarah oslèpiti samo svakomu stotomu pokloni vid, da bude ostalim vodjom, ali ga za to sasvim osakati. Samuil spaziv to grozno dělo, onesvestjen pade na tla, te oporavivši se za tinji časak, zaprosi čašu vode — vode okusi, pa izdahne u Prespi godine 1014.

To je po prilici gradivo ovoga dělca. Sada mi samo neka bude dozvoljeno jošte u kratko několiko rěćih o stihotvorstvu i o dramatičnosti, da prosborim. Prije 17 godinah, budući jošte na sveučilištu, pročitam svomu drugu, koji bijaše rodom Sèrb, několiko svojih malih pěsmicah o pojedinih cvětih, on me stane odgovarati od ove vèrsti pěvanja, te mi reče, da se neka radje latim junačkih pěsamah ili pako dramah. S toga mi pročita iz něke stare sèrbske knjige ono, što u njoj o Samuilu zabilježeno bijaše, i što sam sada jošte s drugimi pisci sravnio. Za kratko vrěme latih se ja zbilja toga posla, nu udarim neshodnim putem; polazeći bo često krasne opere, budem sasvim uzhitjen za ovu vèrst drame, stadoh osmèrce graditi, te uvedoh u dramu sbore. Ele osvědočivši se naskoro, da pěsnik kod opere po najviše od milosti skladatelja zavisi, klonuh duhom i to tim više, što mi, zavedenomu latinskim quantitetom nitko temeljitoga pravca u našem jeziku dati nemogaše, te se okanih cěle stvari. Po mom bo mněnju neznadjaše onda, izuzamši možda několičinu veteranah naših jezikoslovacah, koji tu stvar tada tekar razmišljavahu, nitko ništa temeljita o našem naglasku. U „Junakinji Miloj“ od A. Tkalčevića, našao sam od strane 8—15

Digitized by Google

mnogo stvarih, s kojih bi se bio godine 1845. presrětnim scěnio. U meni se probudi stara želja, da stihove tvorim i to sada po štokavskom naglasku, jezikom za slučaj predstavljanja za cělokupno ovděšnje občinstvo sasvim razumljivim. Medjutim počamši praviti deseterce sa rimami, otegotio sam si znatno posao; jerbo pazeči čověk strogo na rimu i na naglasak u povećih pěsmah, nabasa često na velike težkoće. Rime me prisiliše, da sam si glede naglaska něke pěsničke slobode dopustio, koje su medjutim u razměru s cělim dělcem vèrlo neznatne. Radi rimah često sam morao opisivati, prispodobljati itd., te kad je već stvar pod tiskom bila, izpustio sam mnogo stihovah, samo da nebudu prizori dosadno dugi. — Dočim se dakle nadam, da sam někim štiocem ovim dělcem barem za čitanje ugodio, nepravim si glede dramatičnosti nikakovih illusijah. Glede ove mi je ipak koju progovoriti: Mnogo sam nastojao o tom, da bude Samuil glavnom osobom i junakom tragedije, da time krasnoslovna jedinost cěloga dělca što jača bude; nu ipak dèržeći se Horacova:

— — — — — Non tamen intus
Digna geri, promes in scenam: multaque tolles
Ex oculis, quae mox narret facundia praesens.
Nec pueros coram populo Medea trucidet:
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus:
Aut in avem Progne vertatur, Cadmus in angvem.
Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.

(De arte poëtica.)

niti sam hotio niti sam mogao gronze čine njegove mladosti u prizorih navesti. Kao věšta dèržavnika nisam

Digitized by Google

ga mogao predstaviti, jerbo bi se bio time udaljio od pověstničke istine. Da je pako pod starost duhom klonuo, to potvèrdjuje i pověstnica i to sam radò prigèrlio. Kao što mi se nedopada, da se věštice nenáravnim načinom u prizorih navode; isto tako dopadaju mi se prikaze, jerbo su za savěst ili kakovu ćut bolestna čověka subjektivno naravne i negdě shodne, dà potrebite. — Carevića Radomira predstavio sam blage ćudi, jerbo ga i pověstnica, kao takova spominje. On bo izmoli od otca si život Vladislavu sinu Aronovu, koji kašnje po smèrti Samuilovoj, ubivši Radomira u lovu prěstolje na mnogo okrutniji način nego li Samuil osvoji. Radomiru dao sam za ljubovcu Milonu, kao uzor ženske krěposti, te sam nastojao, da bude stvar tragična. Nezahvalna Azota predstavio sam kao čověka doduše ugladjena, nu vèrlo proměnljiva ipak tako, da se i na zamèršenih městih, kao što je strana 94, 95 i 102 nježna i čedna ćud nepovrědi.

Nastojao sam, da razměrno malen broj osobah u igri razno prizore měnja, te da nebude měna prizorah tegotna, nespretna ili upravo směšna. Isti prizor 88. strani sa spavajućim momkom lahko se može izvesti. Da li je ovaj komad za predstavljanje zbilja sposoban, neka drugi odlučuju; prem kadšto obćinstvo i prijazan sud věštakah neodobri. Mnogi komad je za čitanje ugodan, dočim je za predstavljanje nesposoban, mnogi je opeta za čitanje dosadan, dočim je sa svoga nutarnjega uredjenja, scenerije itd. na pozorištu vèrlo zanimiv.

Město tj. pisao sam radje u stihovih ć, da se u rimah tim veća sukladnost vidi. Pisao sam gotovo sve

Digitized by Google

olovkom, s toga su se kod prepisivanja dvě poveće pogrěške u stihu uvukle.

Na strani 64. pèrvi redak od Kate mora ovako glasiti: „Ako darom te nevrědjam malim.“ Na istoj strani 5. redak od Kate mora stati: „Koju tako ma čověčnost gane.“ Na strani 26. kod „S Bogom tu itd. uvukao se je nepravilan stih. Na str. 27 u 3. redku Starac mora biti „mužu.“ Na str. 35. uvukao se je u 13 redku posve suvišan „je.“ Na str. 65. u redku 5. od dolě mora biti „kliknu.“ Na str. 89. u redku 17. mora biti „vidi.“ Druge něke pogrěške, kao **ć** město **e** ili obratno, zatim **ć** město **c** ili **č**, koje su se i uz najveću pomnju u tisak uvukle, neka dobrehotan čitatelj oprosti. — Protivno opet nedovèršene stihove, kao medju ostalimi na strani 37. redak 5. od dolě, ili na str. 44. redak 9., ili dvanajsterac, kojim na str. 103 Milona svoj govor dovèršuje, smatram kao něku pěsničku figuru, koja lěpo stoji, čim rědko dolazi.

U particípu praeteriti activi u više slovčanih rěćih, kao peljao, hodao, darivao itd. uzimao sam onaj **ao** uvěk kao jedan glas, jerbo se obično neizgovara pelja-o, hoda-o, nu dao, zvao itd., već se něšto više oteže. Kod **eo** sam već više dvojio, a kod **io** sam uvěk uzimao **i**—**o**. U ostalom ima vèrlih pěsnikah, koji jedno i drugo upotrebljivaju. Tako glede toga, kao i glede svega, što se u ovoj knjizi nalazi, imao sam uvěk pred očima izreku učenoga francezkoga psychologa Malebranche-a: *„Tendre à la perfection sans jamais y prétendre.“* U Zagrebu 18. Listopada 1862.

PISAC.

Digitized by Google

OSOBE.

SAMUIL, car bugarski.
RADOMIR, sin Samuila.
MARIJA, kći Samuila.
FILIP, mitropolit ohridski.
RUD, pouzdani dèržavnik Samuilov.
MILONA, kći Ruda.
AZOT, uhvatjen Gèrk.
LUDA, prosta seljakinja.
STARAC, pastir.
KATA, njegova kći.
PERO, zaručnik Kate, kašnje njezin muž.
ANTES, uhvatjen Gèrk.
RADO, sluga Azotov.
TEJAS, POLERTES, } izaslanici Bazila, gèrčkog cara.
BOTANIJAT, gèrčki vodja.
JEDAN MOMAK iz Drača.
Jedan odlični carski sluga.
Dva prosta uznika.

Gèrci. Bugari. Služinčad. Oslèpljeni. Druge glede predstavljanja manje znatne osobe.

Digitized by Google

Digitized by Google

ČIN PÈRVI.

Prizor I.

U Ohridi, stolnom gradu tadašnje Bugarske.

Soba u carskoj kući. **Marija** u jutèrnjoj oděći. Poslě pristupi **Milona.**

MARIJA. O ti noći kobna! snu ti sdvojni!
Koje sěne! gdě je otac vojni?
Otac? — jest! — on u snu kori mene,
Něko ime grada — Drač spomene,
Sěd i mèršav on me u snu sréti,
Prezirno me gleda te mi préti:
„Kćeri zlobna, ti mi Drač povrati!
„Pokojna te s menom moli mati!“ —
Kakva to je ah nesmisao cěla!
Kada svane budnost dana běla. —
(Stanka.)
Što je ljubav — što je mili Bože?
Strast je — koja um nam smesti može.
Jesam li ja ista děva ona?
Koja strasti nije bila sklona,
Kojoj ponos slast bijaše věčna,
Svim ugledna, ljubezna i srěćna:
Što sam sada? što sam Bože sada?

Digitized by Google

Robkinja sam! — kojoj slast je nada:
Da neznatan ljubav joj prikaže!
Ako možda sèrce mu nalaže. —
Tako ponos može nizko pasti!?
O Kosoro sèko moja mila!
Nepravedna ja sam tebi bila.
Tvoj ljubovnik visoke je kèrvi,
Azot jedva da je sluga pèrvi
Od Bazila, mladjahnoga cara.

(**Milona** *dodje.*)

MILONA. Dobro jutro, mila gospo moja!
(Ljubi Mariji ruku).
Srèćno stala uvèk milost tvoja!
Ovu želju službenici pusti
Kroz mnogaja lèta da izusti.

(Stanka)

Svètla kruno, molim, što je tebi?
Što mùk znači, kazat znala nebi. —
Carski rode, ja te molim, sbori!
Koja misao pamet tvoju mori?
Evo sunca jurve svètlost blagu!
Svim živućim daje novu snagu,
Svèt oživi, pošto dan nam stvori
Luč ta silna, koja vèke gori!

MARIJA. Sunce svètlost neka srètnim širi!
Mene sanja tu noć uznemiri.

MILONA. Svètla kruno, ja ju želim znati —
Kaži, molim, toga mi nekrati.

MARIJA. U snu sam snila:
Da lèpa mi stoji
Livada mila
I slavulj da poji.
Svigdè su stale
Uz pèsmice jasne
Ružice male
I ljubice krasne.

Digitized by Google

Ajme nebesa
Tu poljana svane:
Mèrtva tělesa
Ja vidih sa strane!
U toj su kobi
Čuj, Bugari bili;
Mèrtve Gèrk robi,
A znanci nam mili
Žèrtve od boja
Ko srušene stěne.
Strašila dvoja,
Ah bile su sěne!
Sěne biahu
Čuj, otca i brata,
Vidih u strahu
Kèrvave od rata.
Pèrva me srěti
Od našega cara —
Rukom mi prěti,
Je sěda i stara.
Bratova slědi,
Sve veća mi svane,
Oblik joj blědi,
Na zemljicu pane.
Otčeva beži,
Brat smèrću se bori,
U kèrvi leži
Te nèšta mi shori.
Snaga mi gine —
Nepogoda cěla
Tminom tad mine
I nakazna děla.
Polje se stvori
U pèrvi od světa
Vèrtić na gori;
Nu tada iz cvěta

Digitized by Google

Ogromna zmija
Od paklene moći
Vrat mi obvija
U strašnoj samoći!! —

MILONA. Premda strašna to je sanja bila:
Nu ti sada bdiješ kruno mila!
Stvarnost stoji — prazna ličnost ode,
Slične kipe većput sanje rode.
Mene jednoć tako sanja smuti,
Što se u njoj, sama neznam, sluti,
Tvoja da me u njoj visost kori.
Rěči pamtim — u snu koje sbori:
„Idi k jadom! ja te više neću —
„Tamo čekaj kazan mnogo veću.“
Ali pošto bèli danak svane,
Koja radost mene tada gane!
S menom blago sbori milost tvoja,
Meni kaza: „Ti si, dèvo, moja!“ —
Pèrsten dade meni vèrlo lěpi
(Kaže pèrsten na ruci.)
Mnoga, znadem, za njim děva hlepi.
(Poljubi ruku Mariji, uz to ova njoj čelo.)

MARIJA. Tve su rěči vazda pune snage;
Kano i ti jesu krotke, blage.
Nu noć, veliš, i san jurve ode —
Koji ljudi sada k Gèrku hode?
Šta stražarom lèpi Azot kaže?
Šta govore, koji njega straže?

MILONA. Više nije on u svojoj sobi,
Jučer stan on posve drugi dobi.

MARIJA. Kaži — što se s ovim Gèrkom sgodi?

MILONA. Otac mnivši da k zlu ovo vodi,
U tamnicu on ga brižan hiti:
Da nemože svaki k njemu priti.

MARIJA. To nas uči, mnijem, razum zdravi,
Uz to da se njemu krivo pravi.

Digitized by Google

Za junaka nije uza tamna,
Već ki čine děla grozna, sramna.
Ta knez Azot opak čověk nije —
Skromna straža zašto tu nebdije?
Kneza simo stavi udes boja!
Ja ti velim, da je misło moja:
Da zlo vrate za zlo nam nebesa —
Jer pravedni većput Bog pedepsa,
Kada jači neće milost dati.
Bog nam može udes hudi slati.
Glede toga otca si potraži.
Moje mnjenje njemu sgodno kaži.

MILONA. Ovo budi skèrb sad točno moja. —
Ako hoće carska visost tvoja,
Na svečani ti se pohod spravi,
Jer se opet jedan kraljić javi.
Jur ti stoje kruno svite spravne,
Neimadu takih vile slavne.
O pogledi tu haljinu bělu!
Budi danas oj u tom odělu!

MARIJA. Možda taj će opet snubok biti —
Nu i taj će zaman simo priti.
Kako mu se otačbina zove?

MILONA. Njegvi ljudi vèrlo čudno slove,
Neka bog im govor razumije —
Od poznatih nam jezikah nije.
Samo jedan od njih nešta sbori,
Što se kano naše slovo ori.
Domovina im je něka Krima —
Na rěč koju kraljić glavom kima.

MARIJA. Možda on je bliži sused Rusah?
Tkogod bio — zaman ovdě vreba,
Ovih ljudih meni nije treba.

MILONA. Sin velmože, molim, Hristelije,
(Broji na pèrste dražljivo al čedno pèrvanje snuboke.)
On je Bugar — Azijata nije.

Digitized by Google

Zatim Vladov, Ivan, ruski knezi —
A vladarski sjajne kèrvi vezi
Htèli su te kraljicom Kazarah.

MARIJA. Dodija mi svaki sada zvani,
Na jednomu svi su bèrdu tkani.
Taj govori: kako boj on vèrši,
Kako mahom troja kopja kèrši.
Drugi opet s konjem sebe slavi,
Vratolomne skoke jašuć pravi.
Ptice bolje kreljutih nerabe,
Ko on jaše prèko panjah, grabe,
U mah nestà, ko i spomen s njime —
Da ti neznaš — ja mu neznam ime.
Žestok treći čim mu govor mine,
Silan rukom podkovu izvine.
A sèrdašce kako nježno bije? —
Toga nitko sborio mi nije.
Zar u moć da žena se zaljubi —
Koju momak na sva usta trubi?

(Mala stanka.)

Ah Milono, srèća ovim budi —
Nisam tašta — Bog me neka sudi!
Taština bo sebe samu kori,
Nu strašljivo moje sèrce sbori:
Za muža u neznan kraj nepoći,
Čim nerese sèrce blage moći;
Koj se drugo ništa nenauči,
Van o boju da si ženi buči. —
Zašto svojih dèvah taj nehaje?
Što dolazi baš u naše kraje?

MILONA. Svètla kruno, sirote su žene,
Ma da bile srèćom uzvišene.
Mi smo mužem ostavljeno cvèće,
Za njih stoji naše pramalèće.
Oni kano lastavice lete,
Da šta boljeg za svoj ukus srète.

Digitized by Google

MARIJA. Nam tih izbor opet prosto stoji.
Zadovoljstvom naša pamet broji
One cěpce, koji snubit pridu,
Pa tad prazni opet kući idu. —
Toga gosta neka sobar prime,
Ko zahtěva njegve časti ime.
Nek mu blago kaže, kako znade,
Da za sada nade neimade.
Tim je laglje, što car ovdě nije —
A mi ćemo u lov sada poći. *(Odu.)*

Prizor II.

Preděl u gorah Tesalskih.

Pastiri: jedan **starac**, kći mu **Kata** i njezin ljubovnik **Pero**. Poslě pristupe car **Samuil** i sin mu **Radomir** preobućeni ko seljaci. Pero u jednoj ruci dèrží zebu (ptičicu), u drugoj tanak ogorak, spreman zebu oslěpiti.

KATA. Pusti Pero! — nevrědjaj mi ptice!
Netumaraj umom hotomice —
Lud lěpotu naravi razkida —
Svět joj više nikad neda vida.
Ako mniješ, da tim ures stoji:
Da izkvare narav čini tvoji,
Tada grěšiš! — um te zdravi kori,
Iz naravi pravi ures sbori,
Ako znadeš — narav ti podkrěpi!
Da još lěpši bude ures lěpi; —
Ako neznaš — ti joj silom tada
Nikad nećeš dati lěpša sklada.
Bez ušiuh pseto lěpšim sude —
Nek ludjakom ovo mněnje bude.

Digitized by Google

PERO. Gotova je za nju gajba lěpa,
Dobiti će puno hrane slěpa,
Neće znati: što je glad i zima
Što je jastreb, samo pěvat ima.
KATA. U slobodi prostim zrakom pliva,
U slobodi mili sanak sniva,
U slobodi po zelenoj gori,
U slobodi jur o ranoj zori,
U slobodi lěpu pěsmu poji,
U slobodi šume perivoji.
Al u gajbi to je plač, kim viče:
Vid mi vrati, vid ti okrutniče!
Tam me stavi, gdě su sestre moje,
Kada zorom Bogu slavu poje,
Gdě si moji na zelenu granu
Ljube zvati milim glasom stanu.
Vid mi vrati, njim bo svaka trava
Ranim suncem lěpi biser dava.
PERO. Pol da veli, to je prek i preko,
Vas u suze bi se razpao sěko,
Kato mila, tko te ovo uči:
Da stvor němi takvu tužbu buči?
STARAC. Sve govori divno — děte moje,
Zvěri něme, kě u šumah stoje,
Cèrvić mali, koj po zemlji plazi,
Neobzirna koga noga gazi;
Sunce, zvězde, vihar, grom i kiša,
Potres, ponor cěla okoliša,
Kamen, dèrvo, zemlja, vatra, voda,
Sve što stoji, pliva, leti, hoda.
KATA. Kaži ćaćo, kako sunce sbori?
STARAC. Sunce veli: „Evo vama dana!“
Ledu prěti: „Tu ti nije stana!“
Zemlji: „Zemljo ja ću grěti tebe,
„Da ti ledom rašće nepozebe!“
A zemljica kad se malo sgrije,

Digitized by Google

Odgovara, čim joj trava klije:
„Tu sam, sunce, službenica tvoja,
„Dobročinstvah tvojih nejma broja.“
A děčica njena stidna mila,
Pred studenom kú je majka krila,
Ljubičice suncu naklon prave,
Rajskom duhom uz dar njega slave.

KATA. Ćaćo dragi, jao si nama, vrazi!
Uprav jedan tu za drugim gazi
Kroz kupinje, paprat, jur nas vide!
Ah što s nama! simo jedan ide.

STARAC. Nosi roge? ima oblik lava?
Pod pandjami je li gori trava?

PERO. Strašljiva si Kato, preko reda,
Strah ti niti pravo vidět neda.
Kakvi vrazi? něki strani ljudi —
Nošnjom drugi — ali ljudske ćudi,
Dva su samo — umorni se vide,
Jedan od njih jedva da još ide.
Zabasali možda su u gori.
Zlo nam od njih možda baš nepřeti —
U znak mira ti je, Kato, sřeti.

KATA. To ti čini, čim si takov junak.

STARAC. Pero něšta baš i pravo ima:
Da se jači pouzdanjem prima. —
Razoruža onaj silna muža,
Koj mu ruku kano gostu pruža.
Svakomu bo pouzdanje godi,
Sklad med braćom tim se samo rodi.
Nu sad poći jur bi bilo kasno,
Nisu vrazi? bit će s njimi lasno.

(Stupe **Samuil** *i* **Radomir**.)

SAMUIL. Bog i duša — družbo mila, draga!
Ti si otac, — ta ti kćerko blaga?
Taj je sinak? — to je junak pravi,
Da ste sřetni — da ste mi svi zdravi!

Digitized by Google

STARAC. Dobro došli — moji momci strani!
Taj mi mladić sinak biti kani —
Ta je Kata, kćerka mi jedina,
Bog mi uze ženu i dva sina.
SAMUIL. Blago onim, ké Bog k sebi uze —
Jur čas tèrne razcviljenim suze,
Te ohrabri ostavljene nada:
Bit će skupa, što je širom — sada.
Čim ti kćerka tako mila ostà,
Hvala Bogu! — pa i to je dosta; —
I tu radost mnogim Bog uzkrati,
Nu naknadu zato hoće dati.
STARAC. Hvala lèpa — to su mile rèči
U nezgodi kó u zlatnoj srèći.
SAMUIL. Nu — dar něki toj budućoj snasi —
Da joj nose pèrsa ili vlasi. —
(Dade Kati dukat. — Tèrgnuv pèrsten s pèrsta.)
Pa da krivo neće nitko zvati:
Znak mladencu treba něki dati.
(Dade pèrsten Peri.)
PERO. Kato mila, Kato dušo moja!
Da ga uvěk nosi ruka tvoja!
SAMUIL. *(Prama Radomiru.)*
To sam htio, da joj on ga dade
Kano znamen mladoj čvèrste nade.
STARAC. Idi Pero, lèpo blagodari —
(Tko su ovi silni gospodari?)
PERO. Duša moja tebi lèpo hvali,
O da uzdar možem dati mali! —
SAMUIL. Ljubi vazda lèpu Katu tvoju.
PERO. Ja zalažem za nju dušu moju.
*(**Kata** skine klobuk Samuilu, te odběži.)*
SAMUIL. Šta ta hoće?
PERO. Na um mi nepada —
Nu zla ništa — angjeo je mlada.
(Samuil primi za ruku Peru.)

Digitized by Google

SAMUIL. Mlado momče, pamti rěči ove:
Da vèk dèrže, kako momci slove,
Da ih vazda ljubav, obzir resi,
Da stèrpljivost, razum sva udesi:
Tada žene bi im uvěk bile
Krotke, drage, poslušne i mile.

(**Kata** *cvěćem nakićeni klobuk stavi Samuilu na glavu.*)

KATA. Od uboge primi za dar cvěće!
Ali onaj — koj sa světom kreće,
Pred kim čeznu ubogi i cari,
Neka on ti dobro svako dari.

SAMUIL. Hvala děvo! — mali odmor sada —
Put dugačak mene stara svlada.

(**Kata** i **Pero** *tiho sboreći uležnu u kolibu i donesu klupu.*)

Ah má děco — to mi mnogo vrědi —
I ti brate tu si k meni sědi.

(*Radomir si sědne uz Samuila, koi snimivši klobuk dobrohotnim posměhom cvěće motri.*)

Kako lěpe si mi ruže dala!
Šta ja ljubim, kano da si znala.
Ruže jesu divni božji stvori! —

STARAC. Gospodaru, svaka lěpo sbori!

SAMUIL. Ruža sbori? pravo starče, kaži:

STARAC. Děvi veli: „U me primèr traži,
Gledaj mene tihu, gledaj čednu,
Te promotri samo děvu jednu,
Koja doma rado s majkom stoji,
Svět tu čednu medju ruže broji.
Ne šarenost — već je miris blagi,
Koj se traži, koj je svima dragi.“
A mladencu: „Ah cvět motri svaki,
Mnogi skriva tebi otrov jaki.“
Starim slovi cvět utěhom tako:
„Čuj, stvorenje ima svèrhu svako —
Ti stoj ovdě, tamo idi drugi —
Tomu kratak, tebi put je dugi —

Digitized by Google

Kroz cvět otac tako dobri sbori —
A od družbe kad se koj umori:
Spavaj děte, veli, sanak mali —
Dok te novi budu posli zvali. —

KATA. Gospodaru, nam je ćaćo dragi,
Prije nego vi ste došli blagi,
Kazao kako sbore ljubičice.

PERO. A ti meni kako sbore ptice

KATA. Tiho! — Kako sunce zemlji slovi —
(Je smetena.)
Sve nepamtim — kako — vas svět ovi —

SAMUIL. Mudra kćerka mudrom otcu sliči,
Dobro voće svoje stablo diči.

STARAC. Ma gospodo, šta vam možem dati?
Što vas vodi? smeti li je znati?

SAIMUIL. Rod mi bliži stoji u Ohridi —
I taj hoće *(kaže na Radomira)* da si sěku vidi —
Tamo něšta zemlje meni spada
A kroz gore idem zato sada:
Što su ratom nesigurni puti —
Bojazan sam — rat me odmah smuti. —
Al nesrěće! evo dva jur dana
Ništa živa — nigdě ljudska stana.
Šta najprije moja duša traži:
Vrědni starče, gdě smo sada? kaži.

STARAC. Sred ste Pinda na zapadnoj strani;
Gore više — kad su jasni dani —
Tad na jednoj osamljenoj hridi
Zaděv Arta zdravo oko vidi.
Tu ti stoji gorah cěla hèrpa,
Na okolo Bog ih ovdě stèrpa.
Pram sěveru — naprama Ohridi
Uzduž stoje divne — manje hridi,
Kano ruka, koja nije lěna,
Da je kupe nagèrnula sěna.

SAMUIL. *(Radomiru sbori)*

Digitized by Google

Sva će njemu znana biti gora,
Put nam uz dar on pokazat mora.
Sva tri neka tja do grada idu,
Pa kad s nama dodju u Ohridu,
Sa neznatnim, kojim jesu pošli,
Neka znadu da su s carem došli.

RADOMIR. *(Samuilu sbori)*
Da li budu tja do grada išli?

SAMUIL. Budu — čim je dalje ja odmamim.

STARAC. Po mom sudu — vi ste trudni — gladni —
Za zle ljude dèržasmo vas jadni —
Kako krivo često čovèk sudi!
Kato draga, to su dobri ljudi!
Kato gledaj, što nam kuća može,
Dare tvoje blagoslovi Bože! —

KATA. Ima sira, ima nèšta kaše —
Jarebice izpeći ću vaše —
Tri od Pera, a jedna je tvoja;
Nesrećna je danas ploča moja.

STBRAC. Varkah neznaš pravo stavljat mlada,
Nu što imaš, to pripravi sada,
Gosti mili dobro će uzeti,
Štogod daje Bog nam i njim sveti.

SAMUIL. Moj želudac jur vam blagodari —
Nije ohol — razkošja nemari —
Sa veseljem sva će on prijeti,
Prestati će pomanjkanje kleti.
Mislio sam, da on spravlja viku
Strastvenomu samo ljubovniku
Predbacujuć njemu tašte mešte,
Slikarice nèka raja vèšte;
Al takodjer on ozbiljne kori,
Kad postojan glad ti njega mori:
„O ljudjače nad sva ja sam pèrvi!
Bez mene ti nejma vruće kèrvi —
Nejma snage — mene ti namiri!

Digitized by Google

Pa tad misli tvoje umne širi —
Te ti budu sol i sladke stvari —“
Baš za ove neka svaki mari —
Inače bo živi kano tikva.

(Mala stanka.)

Čuj me starče, evo dukat zlati,
Kroz tu goru ti ćeš vodit znati,
Pram Ohridi ti nam put pokaži.

STARAC. Ti darivaš odveć gospodaru —
Kano da si bliži rodjak caru.
Car bugarski u Ohridi vlada,
Ćete možda k-njemu iti tada?

SAMUIL. K njemu iti nam baš nije treba —
Prem mu želim dobra sva od neba;
Ali tamo sve mi stoji blago.
Što je milo i što mi je drago.

(Posměhom i važno.)

Šta u gori će mi reći moji?
Kad će vidět, tko pred njima stoji!

STARAC. *(Odkrije se sniženo.)*

Sad te shvatjam! — možni ste boljari —.
Čim počineš — svi na put mi tada,
Ja i Pero i ma kćerka mlada —
Put je velik — i zlo něko prěti —
Ondě ponor — tam nas voda srěti,
Ondě budni — tu na časak směli —
A na svèrhi da nas vèra děli.

SAMUIL. Nedvoj! — ljudski ćemo se raziti,
Vam će korist — nam će slava biti.

(Pristupi Kata.)

KATA. Izvolite dotle s kruhom mlěka.
Sladke skute, to je dvorba prěka —
Jarebice Pero pomnjiv peče,
I on gleda, da dopadnost steče. (*Odu.*)

Digitized by Google

Prizor III.

U Ohridi soba, koja predstavlja tamnicu. U srědini visi světiljka.

Sa stranah stoji više vratah od manjih sobicah. Iz jedne izadje najprije **Antes**, zatim iz druge **Azot** poslě od protivne strani druga dva uznika a na poslědku tamničar kroz ulazna vrata.

ANTES. Odišli su! — ha — ta nije čudo —
Zaměrit' im — to bi bilo ludo,
Što toliko naše družtvo ljube,
Tako barem laglje vrěme gube.
Čim s Azotom prosborim o stvari,
Koju znati um moj vele mari,
Ku nesmedu još i ovi znati —
Četvorica onda ćemo stati
Věk zajedno kano braća složna.
Děla ću im sboriti nabožna.
(Kuca po vratih)
Kneže, tu je lěpše, sada pridi,
Mi smo posve sami, deder vidi.
(*Izlazi* **Azot**.)

AZOT. Dobra misao, da smo mi pospani!
Uz to svaki od njih se odstrani.
Ali mogu odmah simo doći!

ANTES. Ta drugamo rěč je svesti moći —
O carevni sada bèrzo kaži!

AZOT. Dvakrat ona k meni se uputi,
Nje lěpota mene vazda smuti.
Pèrvi put je s pratnjom sjajnom bila
Tako lěpa, tako licem mila:
Da mi za čas udes rajem svane,
Zaboravih ja na tužne dane.

Digitized by Google

Oko na me tako milo baci:
Da milosti njene oni znaci
U pameti za vĕk se usade,
Osim hvale drugo um neznade.

ANTES. Što dva puta kod tebe je bila?

AZOT. Jest drugi put ova divna vila! —
Sa dĕvojkom samo pride tada;
I ta dĕva ti je krasna, mlada.
Nu carevna, carski angjeo ovi
Mal ti časak sa mnom gèrčki slovi!

ANTES. Što bugarski mnozi od nas znadu,
Pripisujem samo ratnom jadu;
Bugarkinja da se gèrčki uči:
Uzrok pravi um moj nedokuči.

AZOT. Čuo sam ti još u Carigradu,
Da Samuil čvèrstu goji nadu:
Kćerku samo za brak carski dati,
Da caricom svĕt ju mora zvati.
Zato umna Gèrka joj odredi,
Da ju lĕpo obraziti gledi,
Da ju uči izvan tamburice
Gèrčke lire pojuć zvonit žice.

ANTES. Što ti sbori? kakve pita stvari?

AZOT. Da li pade i moj otac stari?
Gdĕ predobi car Samuil mene?
Da li sèrce za Gèrčku mi vene.
(Pristupe druga dva uznika.)
(Evo jur su ovdĕ.) — Tužan sam ti! —

ANTES. Budi krĕpak, netuguj mi kneže,
Tuga više nego li zla teže,
Komu cĕla ikad srĕća cvate?
Věruj, svaki tèrpi, mili brate.
Hoćeš slušat? stvari nisu nove —
Al istine bar se s njima slove.
Ćete druzi i vi simo priti:

AZOT. Sa prodikom paedagoge hiti!

Digitized by Google

ANTES. Uvěk nauk dugim dèrže mladi,
Al ga kratkim poslě vide jadi.
Nestèrpljiva znadem te bez kraja,
Da si slušao, nebi bilo jada.
Tako s tobom i ja ovdě sědim,
Nu oprosti — zato te nebědim.
Kada slovom druzi nisu dugi?
AZOT. Možda misliš da u ovoj tugi?
ANTES. Jur kasnije to se bude znalo —
Više časah ovdě — čekaj malo. —
Čim nevrědja, tad u budnoj noći,
Il u uzi, odkud nije moći —
Ljudski govor divno krati čase,
Dok sna kipi nezaměne glase.
Dvě najveće kaži varalice!
Da nedražim tebe hotomice,
Da nečekaš, odmah ću ti reći,
Možda mogu odobrenje steći.
„Čim tko više za vrěme se stara,
Tim ga više ono běgom vara.
Na vremenu komu malo leži,
Taj igračkom mu u susrět běži.“
AZOT. Dakle počmi prodiku od jadah.
ANTES. *(Ozbiljno.)*
Čuj udovu, kako gorko cvili,
Duh gdě jedva pusti suprug mili,
Nut bogatca na smilenje gluha —
Žena licem mèršava i suha
Tu od stida jedva mu izusti:
„Ah jedinu haljinu mi pusti!
Baština je još od majke moje,
Za sěgurno ti ćeš dobit tvoje —
U svět mene, kroz noć děcu krije —
Ta izgubljen tu ti novac nije.
Još sam mlada, ruke nisu lěne.“ —
„Dosta toga! nedobiš tim mene.“

Digitized by Google

Sobu motriv skupac ohol sbori,
„Zar světiljka da mèrtvacu gori?“
„Nje netreba!“ — skupac ovu pléni.
Rěč presědne ali tada ženi,
Kada pèrste i na plahtu pruža,
„Zašto na nju stavila si muža?
Ubogomu dosta je na slami! —
Što na slami? — trebujte tu sami,
Tu na zemlju — ništa ou nećuti!“
(Pèrvi uznik skoči na noge, te se strastveno za vlasi prime.)
Ovi govor tad i sudca smuti,
Věrovnika nagovarat stane,
Da ju pusti jošte koje dane.
Ali skupac gnjevno njemu veli:
Da on pravdu — da on svoje želi,
Sudac šuti — skupcu pravda bude —
Děca sudca opravu nam nude. —
Ah zahvalne majka suze roni!
Kad nam sudac svoju plahtu doni,
I světiljku s uljem svoju dade! —
(Pèrvi uznik zadovoljstvom ruke sudara.)

AZOT. Ta udova ti je bila mati?

ANTES. Věk ponosno ću ju majkom zvati.
Težkom radnjom ona nas odhrani,
Njoj bijahu mnoge noći dani.

1. UZNIK. Tako tvèrdim biti nije pravo —
Pa ni blago takvo nije zdravo.

ANTES. *(Azotu.)*
Gle prošćaka, kako on ti sudi!
Nesmilenje čim on tako kudi,
Milosèrdje čim on tako hvali,
To su dobri znaci, prem još mali,
Da izkvaren u korenu nije,
Jer mu sèrce i za druge bije.

1. UZNIK. Vi ste umni — tko vas simo stavi?

AZOT. Slučaj rata, kim se tvoj car slavi.

Digitized by Google

1. UZNIK. Pa vi ovdě? — ja se tomu divim! —
ANTES. Tim se možda učinih ja krivim,
Što slobodu ja si uzeh malu —
Predaleko ja ti sbijah šalu —
Našli su me jurve od Ohride,
Pa iz šale tako se neide. —
AZOT. Gle ti krivca! tu sam radi tebe?
ANTES. *(1. uzniku.)*
A ti zašto ovdě sa mnom sědiš?
1. UZNIK. Ubojicu ti na meni gledíš! —
ANTES. Ti toliki grěšnik? — nesrětniče!
1. UZNIK. Jesam, jesam! to mi savěst viče;
Ubio sam vlastitu mi ženu. *(Plače.)*
ANTES. Na zločinstvo što te ovo skloni?
1. UZNIK. Neprijatelj mladih ljudih oni —
Ti jur znadeš — koj se vinom zove,
Bez kormila kojim ludi plove.
Sréća něke još u luku stavi,
Bez pomoći drugi se zadavi.
Trězan slušah mirno sva od žene,
Obvila bi oko pèrsta mene,
Da je mudro koríti me znala —
Réč me gane jedna nježna mala,
Prem od žene kako ma je bila! —
Meni věrna, meni draga, mila,
Al sirota kano i ja luda,
A u vinu brate strast je huda! —
Vikati mi silnim gnjevom stane
Predbacujuć meni moje mane.
Na nesréću moje uho čuje:
Kako mi se susěd poruguje —
Ja ju popah, ja ju ludjak jadni
Ah u ponor grozno bacih hladni.
Tad mi tekar strašna savěst svane:
Kad mi jadna na tle mèrtva pane.
(Plače.)

Digitized by Google

ANTES. Milujem te. — Što vas nejma više
U Ohridi zatvorenih?

2. UZNIK. Nejma.

ANTES. Ja čestitam caru Samuilu —
Naš car ima zločinacah silu.
(1. Uzniku.)
Umiri se — Bog bo milost daje
Skrušenomu, koj se za čin kaje.
Veći jošte ubojice žive,
Ki nevine trěznim umom krive,
Više ljudih u ponor obâle,
Te se umom i savešču hvale,
Jer se mudro kano zmije viju,
Baš nesramnim čelom sèrce kriju.
(Pristupi tamničar.)

TAMNIČAR. Koj je od vas, koj se Azot zove?

AZOT. Šta zahtěvaš?

TAMNIČAR. Na zapověd Ruda
Ja te moram izvesti otuda.

AZOT. (*Strašen*).
Prijatelju, što će ovo reći?

TAMNIČAR. Da se možda približuješ sréći.

AZOT. *(Antesu.)*
Ja se bojim, lice mu je lažno.

ANTES. Budi pravi stoik, děrži se odvažno.

TAMNIČAR. A vi drugi danas svi na sunce!

1. UZNIK. Na sunce! na světlo!

ANTES. Na světlo! —

(Odu.)

Digitized by Google

Prizor IV.

Soba dosta prijazna. Na stolu kupa sa cvěćem.

Azot uležne iz druge sobe. Poslě kroz glavna vrata **Marija** i **Milona** u lovačkoj oděći. Dva **lovca** sa sokoli.

AZOT. To je drugi zatvor — pa dvě sobe!
Takve jedva kod nas gosti dobe.
Pa i cvěće?! kako to se sgodi,
Da rob opet tako prosto hodi?
Možda to je milost carske kćeri!
(Zamisli se.)
Nětko ide —
(Uležne **Marija** *sa pratnjom.)*

MARIJA. Ti si sin od Taronita, vodje,
Koj u bitki naopako prodje.

AZOT. Onaj isti rob užasna boja,
Ali milost komu sinu tvoja,

MARIJA. S kroz slobodan sada jošte nisi —
Jer sloboda ta o caru visi.
Sve što možem, da ublažim stanje.
Dostojanstvo Bog ti dao pèrvanje.

AZOT. Da mi dade još i život dugi,
Věčnu pamet věčnom tvomu slugi,
Stavila me gděgod sréće zloba,
Da te světu slavim ja do groba,
Samuila kći što čini dična
Blagim sèrcem angjelima slična.

MILONA. (Da joj slično onaj jahač reče!
Nu on nezna, čim se ljubav steče;
Al carevnu, ja se vele bojim,
Ov govorom će predobit svojim.)

Digitized by Google

MARIJA. (Šta da rečem? šta da pitam sada?
Povèrh svega mene smeta mlada.)

(Pratnji.)

Glede roda ću ga pitat tajna,
Neće reći, ako nisu sjajna.
Pustite me samu za čas mali.

MILONA. (Svi ta tajna za čas budu znali:
Da car bojem dobitno Azota
Ov mu kćerku nježnim slovom smota.)

(Pratnja ode.)

MARIJA. (*Strastveno.*)
Nesrětniče, je l' ti živi mati?

AZOT. Světla kruno, nemogu ja znati.
Ako težka tuga smèrću prěti:
Čim věst dobi, ona će umrěti.

MARIJA. Tužna majko! — zla kob nad njom grěši!
Ima koga, da ju tužnu těši?

AZOT. S gospojami ona je kod dvora,
Al tim prije ona pasti mora.
U milosti nije lahko biti,
Čim zaslužan muž ju već neštiti.

MARIBA. Ja ću molit, otcu ljubit skuti
Da te pusti — on me mora čuti.

(Plače.)

AZOT. Oj boginjo lěpša od svih vilah!
A rěčicom jača od svih silah —
Što su cari u najvećoj sréći?
U nesréći kad sam od njih veći.
Angjeo takov za me suze roni?
Tvoja jedna lěk mi tugi doni!
Poljub ruke angjeo divni pusti — —
Te dozvoli, da ti rob izusti:
Sve nezgode za te su mi drage,
Da tvé dane tim produžim blage.

Digitized by Google

Ja presrětni! sad od ove dobe,
Pa da došle kakvegoder sgode.
Nu ćut čudna! — bol je neka slastna,
Slast je bolna, duša mi je strastna.
Želim živět — zahvalnost me veže,
Za njom sada moje misli teže.
Al ubogi! gdě su moje moći?
Šta ću sužanj? kamo imam poći?
Čim zahvalan možem tebi biti?
Zapovedaj, tamo Azot hiti!
Pa da uprav tvoja sjajnost reče:
„Gèrče umri!“ mene biti neće.

MARIJA. Slast, mi veruj, za me nije veća,
Već od mene čim se Azot seća.
Dočim tugu tvoju s tobom dělim,
Zahvalnosti one ja neželim:
Koja bi ti kano strastna sila
Nemogućom težnjom sèrce vila.

AZOT. Da plav moju biju morske sile,
Oči tvoje bi mi zvězde bile.
Plav bi ravnao na tvoj pogled mili
Sred valovah, perkos svakoj sili!
Pa da plavi hrid sred mora prěti,
Bi sklonuo tamo, nek ju srěti.
(Klekne.)
Mislio bi poljub je božice,
Ja smem taknut ustmi njeno lice.
Nu kob moja meni nije mila —
Ti si kćerca — ja rob Samuila.
(Dignut poljubi ruku.)
Da si rosa, meni moć Peruna:
Sad u cvětu su te pèrsa puna,
U sunce bi stvorio se gore:
Da te dignem po razviću zore.

MARIJA. Oj Azote, ja bih prije tvoja,
Neg li stupi amo noga moja. —

Digitized by Google

AZOT. Kruno, tvoje za me sèrce bije? —
MARIJA. Za drugoga osim tebe nije. —
AZOT. Kruno děvah, ti si odveć mila!
Da je šala, strašna nebi bila.
Raj je robu: kad mu milost sija,
Ljubav krune ipak ga ubija.
Ali srětan, ako sam on pada. —
Pada kruna! vajme šta ću tada?
Nepodnesem boli nikad veće:
Već rušitelj biti tvoje sréće.
MARIJA. Nježno sèrce samo tako ćuti —
Više ćuti — nego li um sluti —
Tvé se sèrce drugoj děvi skloni.
AZOS. Prost od svake Azot suze roni —
Kruno, sréća prevelika boli,
Prevelikoj jedva duh odoli.
Gluhi slěpac on čas ti budali,
Kad ćutila bi mu bozi dali.
Iz zèrcala duša lik razbira,
Duša dušu mnogo dublje dira.
MARIJA. Sèrce za me tako te obuze?
Da ljubavi lěvaš sada suze!
AZOT. Kruno! ljubav bit će višestruka,
Neobljubljen mnogim sva je muka.
Pûki posěd někim raj je cěli,
A oboje bi premnogi htěli. —
Al i gděkoj takav se pomoli,
Koji sréću mile děve voli,
Nego posěd lěpotice mile,
Nego ljubav vraćenu od vile,
Čim srětniju druge gèrle ruke.
Nepoznaje ljubomorstva muke
Njegva ljubav u to se raztoči:
Da věk srětnu vide njegve oči.
Kano putnik misli čin užasan:
Cvět sebično za se lomit krasan.

Digitized by Google

MARIJA. (Lěp mu oblik — um još lěpši ima,
Nježno sèrce blage ćuti prima!)
Čim tvé sèrce ove ćuti goji,
Usrěćit će mene dani tvoji.
Nemoj mislit, da si malen meni.
Um i sèrce, ta su draga ženi.
Kèrv, bogatstvo prosta puka vike,
A bez sèrca — to su mèrtve slike.
Sèrcem slavni rědki u to doba,
Gèrb im ponos, okrutnost i zloba! —

AZOT. Moja ljubav, kruno, što ti prudi?
Kad nas dèli roda slučaj hudi:
Sin patrica kćer da ima cara!

MARIJA. Ako samo sèrce nju nevara. —

AZOT. Duh mog otca neka mi svědoči:
Svèt neljube tako moje oči,
Rob slobode, mati svoga sina;
Dražja nije otcu kći jedina,
Mladoj sjajnost, nemoćniku snaga,
Kó si meni, kruno děvah, draga!

MARIJA. Ti nevaraš! to mi sèrce veli —
Um i sèrce su nam věnac spleli.
Pa ljubavi čiste savez ovi
Otac světa nek nam blagoslovi!

(Stanka.)

AZOT. Tvoj sam věčno — druge nejmam volje.
Ti učini, što će biti bolje.
Tvoj je izbor — sluga ti do včka!
Tvoj rob dušo, na tvoj izbor čeka.
Um i srěća — Bog i sgodno vrěme,
Jur odvale svih zaprěkah brěme.

MARIJA. Čim moj otac slavno dodje kući,
Sve daruje, izkustvo me uči.
Na poslědku dobrotivo pita:
Kakov ures? Kakva sjajna svita?

Digitized by Google

Što mi mili? da li lûk od zlata,
Da li njegva za lov hoću hata?
Prihvatiti hoću časak sgodni,
Za me srětni — za te oslobodni.
Otca moga budem ogèrliti,
Malo reći, više suze liti,
Da ga srětna i za tebe dobim,
Da nam milost on udèli obim.

AZOT. Marijo!

MARIJA. Azote! *(Stanka.)*

AZOT. U toj ćuti, u tom naručaju,
Meni bozi raj zemaljski daju!

MARIJA. U tih očih duša moja pliva,
U pogledu rajska radost biva. —
S Bogom! tu ostaje sèrce moje,
Ja, Azote, nosim sa mnom tvoje.

AZOT. S bogom!

MARIJA. S bogom!

(Puše u rog, uz to dodje na vrata pratnja, s kojom se **Marija** *odstrani.)*

AZOT. Što je ovo? — prekoměrna srěćo!

(Ide u drugu sobu.)

Prizor V.

Opet preděl u gori bliže Ohride.

Samuil, Radomir, Starac, Kata i **Pero.** Poslě jedna **Luda.**

STARAC. Evo hrasta — ja bih pastir mali
Pol od njega kada grom obâli.
Što još stoji, pol mu věka mine;
Jak je život, gdě se tako gine.

Digitized by Google

Nas bi deset u taj čas pastirah,
Kad ja děčak tu im pěsan svirah,
Sviralo mi na tle odmah pane,
Jedva da se i koj od nas gane.
A što jeka? koja se nesrami
Ljude, zvěri bosti porugami —
Tad zaněmi, kada Perun slovi,
Prem on poslà jošte udar novi.
Sve bi tiho, jeka, zvěri, ljudi,
Jer se boje isti dusi hudi —
Tolika je moć od strašna groma!

RADOMIR. Kako kažeš, baš izgleda ravno —
Nu što tebi, što nam vrěme davno? —

STARAC. Žene slove: „Kad sam cura bila“ —
„Pred snuboki kada sam se krila“ —
„Znaš moj muža, kad si pitao za me
I nosio meni ruže same!“
A bogatac „Blaž me sada moli:
„„Daj posudi!““ sada susèd goli,
Komu sgori kuća, „„Daj posudi!““
Vas svět kćeri mi za ženu nudi,
Svaki „„Dajmi!““ „„Budimi za svata!““
A Boga vam u me nije zlata.“
A što starac? — „Někad bjaše drugo!“ —
„Ah ma děco, tomu vam je dugo!“
„Nevidiste vi još tada světa!“ —
„Sedamdeset i tri odu lěta!“ —

SAMUIL. Ja te shvatjam — ponos je kod žene:
Lice — mladost — za kom žena vene.
A bogatac trubi: tko ga prosi,
Što mu veli, što mu za dar nosi.
Što spominje starost prošle dane,
A to mladim, kim tek nada svane:
Ja tù mnijem da ju svaki štuje;
Jer što mladost tekar tašta snuje:
To po sebi starost jur izkusi.

Digitized by Google

Njezin govor tèrpe dobri dusi,
Podugačak makar im se vidi.

STARAC. Mi smo dobro došli, gospodari!
Moj prijatelj tù je Mijat stari;
Noć je blizo — on će konak dati.
Sutra rano ćemo se mi stati:
Da vam jutrom s bèrda oči vide
Blèsk srèberni jezera Ohride.
Ja ću napred — možda jurve spava
Taj ugursus. —

(Uleze u kolibu.)

SADOMIR. Ah moj Otče ma se duša stidi:
Čim tvoj na me možda govor směra,
Jer nam stare štovat kaže věra.
Nu sam vidiš, kako nam je prěšno!
Zatezanje nam je svako grěšno; —

SAMUIL. Nas obadva nèšto kući goni —
Što da su nam naši na zlo skloni?
Uzde trèba prihvatiti prije:
Pèrvo kolo dok u bègu nije.
Ali naglost luda sve pokvari.
„Spas u mudrom bègu“ vele stari.
Naglim bègom sumnje neprobudi!
Tim si mnogi spasu sàm nahudi.

(Dodje.)

STARAC. Moj je Mijat veseo, kano dète —
Takvi gosti što ga ovdě sréte.
Nu — za stol se samo brižan znoji:
Jer u lètu sàm tù većput stoji,
Kruha nejma — ali ima proje —
Cělo janje — k tomu pilo dvoje;
I sirutke — pa — i — lagvić vina!;
A do sutra očekuje sina,
Koj će friške hrane mu doněti —

Digitized by Google

Zato na stol sva će rado strěti.
(Prama Kati i Peri.)
Děco dobro vino! — vèrlo dobro! –
SAMOIL. Dakle hodmo k njemu stari pobro! —
(Ulezu u kobilu.)
(Pun měsec izlazi, čuje se pěvati:)
Molite Boga!
Molite Boga!
Večer nastaje
Ode jur dan —
Ljubav i sloga
Učine mnoga
Gdě Bog pristaje:
Blažen je stan.
Narav tu gledi!
Narav tu gledi!
Mesec izlazi
Lěp je taj kut —
Lěpo si biće
Imaš li žiće
Putnik po stazi
Slědi svoj put.
Milico moja!
Milico moja!
Nećeš mi doći
Odne te mrak,
Čerkice mala
Čerkice mala
Težke mi noći *(Na pozorište stupi.)*
LUDA. Smèrtan je zrak.
(Stanka.)
Otvorite jadnoj ženi vrata,
Koja nejma sěke niti brata —
Koja ljudskim pèrnjem tělo krije,
Koju svigdě Božja sèrčba bije!
(Kuca.)

Digitized by Google

Nedajte joj jesti, već do dana
Dajte gladnoj malo ljudska stana.
(Kuca.)
Umorena jesu moja uda,
Noč u gori čověku je huda,
Glad do jutra moći je podněti,
Ali noćju zvěr u gori prěti.
Dajte meni medju vami stati,
Da sěgurna možem malo spati.

(Kuca. Pèrvašnje osobe izídu iz kolibe a Samuil sa světiljkom.)

STARAC. Što ti ovdě tražiš tako kasno?

LUDA. Ah ti znadeš: — moje děte krasno; *(Plače.)*

STARAC *(Samuilu)*
Ah nju bije něki udes hudi —
I u gore kadšto tu zabludi.
Hodeć misli — misleć vazda hodi —
Ona misao — nju pak misao vodi;
Što joj sbori? — Što ju uvěk uči?
To nepamti niti nedokuči. —

SAMUIL. Tko si?

LUDA. Ti me vidiš gospodaru
Mojom kobju nesrětnicu staru.

SAMUIL. Zar ti dobom jošte stara nisi?

LUDA. Baš o dobi obličje nevisi.

SAMUIL. To je umno! — šta još znadeš više?

LUDA. Ja neznadem: što nam knjiga piše.
Ali kada puni měsec svane:
(Kaže na měsec.)
Tad su meni něke věsti dane,
Koje mudri zahman svigdě paze —
K njima vode posve druge staze.
To je slutnja — něki skromni znaci,
Što me uče mesečine traci.

SAMUIL. Ako znadeš — daj o meni kobi!

LUDA. Gospodaru — ja po licu tvomu
Smèm ti reći: lavu sèrditomu

Digitized by Google

Sliči narav bez opake ćudi —
Jer i milost nose tvoje grudi.
Hm — i lukav nedaš se zateći : —
Već si slavan uvèk — uvèk veći.
Molim : daj mi na vid amo ruku
Hej — udesi kakve cèrte vuku! —
Zlobna cèrto! — tebi voda prěti —
Nu sve jedno — jenput ćeš umrèti:

SAMUIL. Jest umrèti! — to je udes ljudih —
Drugo kaži — nemoj mi o ćudih —
Kada prěti? Koj je to čas? kaži,
Pa od mene što ti drago traži.

LUDA. Moje znanje tako točno nije
Svaku točnost nebo sebi krije
Tugu vidim — al u kojoj dobi?
To nečitam pokraj tvoje kobi.

RADOMIR. A moj život kakov bude vilo?

LUDA. Pun ti bude tuge — malo slasti —
Po izdajstvu ti ćeš kèrvi pasti.

RADOMIR. Nesrětnico što si prije bila?

LUDA. Ja bih děva, moj bi krasan oblik —
Ja nevelim — svèt mi kaza tolik!
Stane lěpa kod nas kolo vodi!
Hodi simo kruno děvah hodi!
Ti se smiješ? al o tom je dosta —
Zar neznadeš kako sěno postà? —

RADOMIR. Pred kolibom dajmo ovoj slame,
Jer koliba ta je za nas same.

LUDA. (*Klekne pred Katom.*)
Mlada kćerko ti se za me moli:
Da se meni konak tu dozvoli.
Děve sèrce milostivo tuče,
Mojih jadah ovi nedokuče.

KATA. Pustite ju — bila bolna, zdrava,
Sve je jedno — neka s menom spava;

Digitized by Google

Jer pokrovca nejma — noć je hladna —
Nek ulezne — a i bude gladna.
(Svi uleznu osim Kate i Lude.)

LUDA. Drago dĕte Bog ti lĕpo plati!
Ah što možem tebi kćerko dati?
Tu ljušturu izrezanu gledi!
Ta malenkost za me mnogo vrĕdi —
Neka bude odsad posve tvoja!
Iz te ti je pila kćerka moja.
Priznavatelj neka da, što ima,
Za dobrotu ljudsku koju prima;
A priznani svoj sud neka svrati:
Što je mogao priznavatelj dati.

KATA. Da ju uzmem: ja bih tvĕrda bila —
Buduć ti je uzpomena mila.
Koji za to za čovĕčnost mare:
Da njim drugi poslĕ nose dare,
Ti tĕrguju — čovĕčnost nečĕne,
Već za robu svoju robu mĕne.

LUDA. Takva nisi! — taj dar uzmi mali,
Vrĕdnost dĕla i tim se obali:
Čim nepustjaš: da se um umiri,
Ćut zahvalna da mi sĕrce širi,
Već ga tišti bol i sramna tuga:
Bit nevrĕdnom rĕšiti se duga.

KATA. Daj ju amo — vĕruj ženo meni:
Da dar ovaj moje sĕrce čĕni.
Čim koristna još ti možem biti?

LUDA. Ništa više sada ja neprosim,
Uspomenu sa mnom sludku nosim:
Ah što za me dĕva se zauzè,
Tim tĕrnuvša jednoč moje suze. —
I tolika bi ma kćerka bila! —

KATA. Hodmo! hodmo! —
(Primiv Ludu za ruku ulazi u kolibu.)

Digitized by Google

ČIN DRUGI.

Prizor I.

U kući nadbiskupa Filipa.

Čuje se oluja s gèrmljavinom. Sluga ravna nèšta kod prozora. **Filip** dèrži svètiljku. Zatim **Rud**.

FILIP. Strašno vrème! — lèni moji ljudi!
Il je čovèk hvali ili kudi,
Drugim danom opet isti svanu.
Věk vam velim: gledajte po danu,
Što je treba, da je usrèd noći,
Iznenada može vihar doći;
Zatvorena da su vrata svaka,
Da li svaka dèrži čvèrsto kvaka?
Da s prozori vihar mi nelupa,
Ah šta pamti vaša pamet tupa! —
Koje trudno dělo vam nalažem?
Šta vam preko vaših silah kažem?
Svaki gleda posao bèrzo svesti,
Da u krevet tad se lèn naměsti! —
(Čuje se strašan vihar i nětko kuca na vratih.)
U toj noći žalim svakog živa,
Koga barem čvèrst krov nesakriva.
(Opet nětko kuca na vratih.)
Tko je? šta ćeš u to kasno doba?
Što te vodi sada? nužda — zloba?

Digitized by Google

RUD. Ah otvori! jesu važne stvari!
FILIP. O ti Rude, prijatelju stari!
(Otvori vrata, **Rud** *unidje.)*
RUD. Ja sam uprav — kó me vidiš brate!
Ime lěpo — za me puno slasti —
Otče znanjem — i u tvojoj časti —
FILIP. Brat mi jesi — što da možda nisi?
Sa mnom děliš — sve o nami visi.
Ti si mokar! baci plašt sa sebe. —
RUD. Tako mokar, da me sèrce zebe! —
Nikakvi ga neće sgrěti plami,
Gledaj sada, da smo posve sami.
FILIP. (*Slugi.*) Vatru loži i plašt tako stavi,
Da se suši, tim se umno bavi.
(Sluga ode s plaštom.)
RUD. Ovim vihrom uprav malo prije,
Brate, car je došao! —
FILIP. Brate, nije!
RUD. Jest upravo! —
FILIP. Nije! to ja kažem. —
RUD. Jest za stalno! zašto da ti lažem?
Laž hi bila luda — uprav zlobna. —
FILIP. Ja te štujem — věst ta bude kobna!
RUD. O i keko kobna! — brate častni —
Nas zateče udar vele strašni!
FILIP. Deder kaži!
RUD. Dočim ponos roda
Car posvuda pobědítelj hoda,
Macedonsku i Tesalsku kèrši,
U Atiki hoće, da boj vèrši:
Gèrčku vojsku samo onu vidi,
I to malu, koju brane zidi
Od Argira, vele čvèrsta grada.
Ali eno sada grozna jada! —
Pram iztoku car nam se uputi;
Dočim nigdě zasědah nesluti,

Digitized by Google

Kod Sperhije vojsku svu naměsti,
Od uhodah dokle dobi věsti.
Ovkraj rěke sve je bilo čisto,
A siguran bio ti je isto
Radi silne vode s druge strani,
Koja prelaz lahak vele brani.
Naša vojska snu se trudna dade,
Gèrk sakriven — on za plitvo znade,
Tamnom noćju preko rěke stupi,
Iznenada silno on nahrupi.
Tu je bilo klanje — město boja! —
FILIP. To je strašno! — kèrv se kruti moja —
Dakle malo tu se naših je spasi? —
RUD. Nitko, nitko! to su strašni glasi —
Osim cara i njegova sina!
Nje lukavost spasi ta jedina:
Što u grabu su si leći znali,
Tam su drugi polumèrtvi pali,
Srětno krijuć gospodara oba;
Dok nastupi opet tiha doba,
Spas u gorah tada bègom traže,
Tako barem sám Samuil kaže.
FILIP. Strašno! — ubitačne to su věsti!
Tu se mozag baš čovèku smësti!
RUD. Baš ozbiljne tu su sada stvari,
Tu je treba, da nas svaki mari!
Car umoren dočim sada spava —
Tvoja mudrost koj mi savět dava?
Ti si uman, tebe razbor resi,
Što je treba, da se sve udesi?
Da se narod odveć neuzmiri —
Da se tamna kleveta neširi —
Da se čuvstvo Samuila štedi —
Da u njega svaki nadom ględi. —
FILIP. Istini su vèrlo čvèrste noge —
Tu je treba samo mudre sloge!

Digitized by Google

Neka se je samo svaki lati,
Samuil će opet čvèrsto stati!
RUD. Kako ti to misliš?
FILIP. Jednostavno —
Da li ovaj boj se svèrši slavno? —
Sám ćeš reći: za nas vele kobno!
Puku tajit baš bi bilo zlobno! —
Neka znade, neka vidi rane!
Al ne tako, da nam nadom pane.
Car je ovdě, ovdě naša nada,
Mi smo jaki, on dok s nami vlada.
Ovo neka cěli narod znade,
Da nam nebo tim odvrati jade:
Što nam cara tako divno spasi,
Neka brate to se svud razglasi!
Pa što ovo možda nije tako?
Da nam nije cara, naopako!
Malo mu se nadam ja od sina,
Prem je mladić sèrca baš nevina.
Što će janje? kad med vuci stoji!
Lava treba! koga svět se boji. —
RUD. Ja ti pravo dajem, mili pobro!
Glede puka sboriš vèrlo dobro.
Ali šta ćeš glede Samuila?
Njega — tare něka skromna sila.
FILIP. Koj malakša, njemu nade treba,
Kano gladnom malo barem hlěba.
Kad Hanibal Rimljane uništi,
Stid ogroman tada vodju tišti,
On sa strahom u Rim se povrati,
Tad mu senat sbori govor zlati:
„O Tarence Varo, Rim ti hvali:
Što ti nade u nas duh nesmali.“
(Mala stanka.)
Čim sbor veći od boljarah stavi!
Neka bude Zmajko tu na glavi —

Digitized by Google

Muž je vrèdan — car ga vele ljubi —
Prem sve vrème gospodarstvom gubi,
O vladarstvu mnogo baš neznade,
Al je pošten — za dom rado dade.
On je novcem od nas pèrvi sada,
Nepoznata mu je častih nada,
Sbog blagosti svi ga rado vide,
Takov sada caru dobro pride.
Ja ću pako sa sveštenstvom doći,
U početku tim je tèšit moći.
Pa da koji baš i spletkah — traže,
Naša sloga put im tada kaže.
Let protivan kadšto ptica trati —
K složnom jatu poslè se povrati. —

RUD. Vèrlo dobro! — tako neka bude! —
Ali ova mislim još neprude. —
Strah dolazi meni s druge strani:
Da u sèrce mu se nenastani
Nespokojnost ona ubitačna,
Koju čini slika nèka zračna. —
Dočim meni car svoj put razlaže,
Iznenada stane! — strahom kaže:
„Šišman??“ napram vratam bolno gleda;
Jedno vrème niti rèči neda.
Zatim „Milost za me nèku ima“ —
„Opomenu sin mu opet prima“ —
„„Ah nespavaj! hoću da se streš!
Jur će doći vrème kada paneš!““
„Tim probudi kod Sperhije mene.“ —
Vèrlo smeten ja kroz govor ovi
Pitam: sad o komu kruna slovi?
Tad mi reče:
„Ja sam pospan — nije dobro meni —
Rano doći sutra se spomeni.“

FILIP. Ja te shvaćam — tvoj um kamo sméra,
Lèk tu može dati samo vèra.

Digitized by Google

Zla svĕst ti je brate, težko brĕme!
Lĕk su dobra dĕla, duže vrĕme.
Gdĕ pokorno samo sèrce bije,
Tu duh svĕsti vĕnac mira vije.
Gdĕ sdvojenje čovĕkom zavlada;
Izgubljen je onaj! zavèk pada! —
Glede svèsti cara meni pusti,
Tu bol njegvu nigdè neizusti.

RUD. Nedaj Bože! — sada brate s Bogom!
Još sam skèrbju obterećen mnogom,
Spati neću više ove noći,
Jerbo k mnogim jošte imam poći.
U toj stvari ti si meni pèrvi,
Bistra uma, pa i mirne kèrvI;
Sada tekar u tom drugi slĕde. —
Svakom mišlju on se nepovede,
Komu mudrac dade štid Egide,
Taj su: mudre oči, koje vide.
(Nakloni se Filipu.)

FILIP. Hvala Rude! — ja si hoću leći;
Nu moj sanak neće biti veći,
Ko je sanak progonjena zeca,
Koj se šumom suha lista leca.
Al i takov meni krĕpi tèlo;
Dočim nisam drugi dan za dĕlo:
Kroz noć cèlu ako posle vodim,
Prem u spanju slasti nenahodim —

RUD. Ja bio sam noćnik kano mladji;
Ples i druzi su mi bili sladji
Neprekidno kroz dvè cèle noći:
Neg li sanak, koj zatvara oći.
Ali sada nije više tako,
Dvĕ nespati noći? — naopako!
Jednu jošte bavim svakojako.

FILIP. Ako mladost tim je često kriva:
Za pedepsu poslĕ slabost biva.

Digitized by Google

Mnogim tako rano snaga gine!
Koliko ti sada godin mine? —

RUD. Četèrdeset i dvě.

FILIP. Ja te žalim —
Dočim revnost tvoju vele hvalim.

RUD. Što da starji možda ja izgledam?

FILIP. O da kako! — ja ti odveć nedam:
Ako petnajst jošte ti pridružim —

RUD. Ja se brate zato baš netužim.
Věst zazebe slična samo žene.

FILIP. Ali zašto da nam snaga vene
Bez potrebe k tomu, brate, svake!?
Zašto skupljaš rano kasne znake?

RUD. Ako svěst mi budnim biti viče!

FILIP. Dobro — što se ove noći tiče;
Ili druge — ili jošte koje —
Gdě o nami uprav stvari stoje,
Ali gdě se često to ponavlja —
Gdě se veća dužnost zapostavlja —
Tada nejma više izgovora,
Tu si krivac, koj se korit mora.
Da li straža svaka dobro bdije?
Da li nigdě noćni nered nije?
To baš nisu tako silne stvari,
Da tu za nje od nas jedan mari.
Čim tu svèstnih još i drugih ima,
Kojih svaki to na sebe prima.
Imademo bditi stvari veće,
Kojih rěšit opet drugi neće.
Taj u ponor svojom snagom hiti,
Koj sám pèrvi svigdě hoće biti.

RUD. O Filipe! rětka su nam děla,
Kasne noći ili dana běla,
Koja čista, ma bez mane, stoje!
Učinivši svaki uprav svoje. —

Digitized by Google

Dočim jedan ništa baš neradi,
Sve u glavu drugi si usadi. —
Jedne ljubav roda k dělu vodi,
Dočim drugi za tèrbuhom hodi.
Něke k dělu višji nagon těra,
Sveta dužnost i u Boga věra.
Svi u dělu ipak sréću traže! —
Ali isto baš i zlotvor kaže,
Sréću tražeć on po svojoj ćudi. —
Tako svět ti vele razno sudi.
Jedan za se samo ju pripravlja,
Sréću drugi svu u rodu stavlja.
Opet něki bez osnove rade,
Što im na um, što u ruke pade,
Za me ovi baš neznače više,
Ko nihalo, kad se sim tam niše. —
Kada možem opet k tebi doći?

FILIP. Kada hoćeš!

RUD. Dakle lahke noći!

FILIP. Hoćeš doći na zajutrak mali?

RUD. Dobro! ti me vidiš sutra rano.

(Ode.)

FILIP. Taj je čověk vrědan, da se štuje,
On zna kako železo se kuje. — —
Pověrenje car u njega stavlja,
Ovim srědstvom mudro on upravlja.
Sva za cara sèrca predobiva,
Dočim mudro savět svoj odkriva —
Druge pita — doćim stvar razpravlja,
On je duša! — uprav tad upravlja.

(Ode.)

Digitized by Google

Prizor II.

U carskoj kući.

S dvě strane **Marija** i **Milona**, poslě **Azot**, zatim **Radomir.** Što u ovom prizoru govori Milona, to glas rěčih i način mora pokazati počitanje naprama Mariji.

MARIJA. Ah Milono — to je božja kazan!
Strah moj nije bio dakle prazan!
MILONA. Tko ti pèrvi tu vèst tužnu doni?
MARIJA. Sobar rano sam se na to skloni.
MILONA. Meni otac, što mu car pověri,
Sve potanko i u istoj měri.
MARIJA. Ah moj otče! —
MILONA. Tužni Radomire!
MARIJA. Misli moje još se neumire:
Kako se je ovo moglo sbiti?
Ta nesrěća vèrhu naših priti!
MILONA. Kad nesrěća nam se huda sbije,
Onaj „kako?“ često jasan nije. —
Često dvojbom još nas sèrce těši:
Pošto kob se naša jurve rěši,
Tad kod uma priziv svoj ulaže,
Nemogućnost da mu on dokaže,
Što je više nego li moguće —
Što jur stoji, što nas ćuti uče.
MARIJA. Ovaj poraz još me i tim rani:
Što mi ljubav za Azota brani.
MILONA. Možeš mu se, kruno, još odreći,
I tvoj pokoj sèrca tako steći.
MARIJA. Ah Milono, to se rećī dade!
Mnogi bèrzo savět dati znade, —
Dočim sám u ovakovoj bolī
Izgubljen je, te joj neodoli. —

Digitized by Google

Pèrva ljubav sada mene uči,
Neizkustvo što tvé nedokuči:
Ljubav ti je ubodena strěla,
Koja ljutu ranu je naněla;
Ali ranjen vaditi ju krati
Strahom, što će života ga stati.

SLUGA. *(Uležе.)*
Kruno, Azot te za pristup moli!

MARIJA. Što da činim sad u mojoj boli?

MILONA. Možda jošte nevaditi strěle. —
(Marija polugnjevno motri Milonu.)
Ah oprosti, světla kruuo, meni.

MARIJA. *(Slugi.)*
Neka dodje! — *(Miloni.)* Tko sam — se spomeni.

(Milona naklonív se hoće Mariji da ruku ljubi, što joj Marija nepusti. Kad **Azot** *uležе, Milona hoće se odstraniti.)*
Ti nikamó! — tu se sada bavi.

AZOT. Světla kruno, Rud mi izbor stavi:
Běg siguran ili propast cělu, —
Da ostavim ja Ohridu bělu, —
Da su strašne za me okolnosti,
Zato smělost ovu mi oprosti.

(Sluga pristupiv tiho govori sa Milonom, te ode.)

MARIJA. Pa šta tebi na to sèrce kaže?

AZOT. Světla kruno, sèrce mi nalaže:
(Obazrěv se po sobi poluglasno i strastveno.)
Hvalu věčnu — ljubav neizmèrnu! —

MILONA. Sjajna kruno, Carević će doći —

MARIJA. Naopako! — sad Milono pazi:
Da Azota možem van izvesti —
Ja od brata tù se nedam smesti —
Ah sto jadah! — pripovědaj bratu! —
Znaš Milono? — pitaj ga o ratu! —
Za čas mali, da sam ovdě, reci —
Moju ljubav tim si děvo steci.

(**Marija** i **Azot** *odu.)*

Digitized by Google

MILONA. Da! Milono! pitaj ga o ratu!
Šta još više? — i o njegvom hatu? —
Možda misli, da s njim tako stojim:
Kó s njom Azot, il ja s otcem mojim.
Ja ću sborit, šta on opredeli,
A ne ono — šta mi ona veli. —
Ja o ratu? — bi mi drago bilo,
Da me pita: što je meni milo. —
Šta o ratu jedna děva znade? —
Ha! — sad meni na um, nešta pade! —
To je dobro! — o pěsničtvu! — krasno! —
Ono mi je ipak više jasno. —
Kako ću se posla sad prijeti?
Jer on — mora pèrvi rèč početi.
Da ja — počmem mislio bi svašta,
A najprije da sam cura tašta.
Prem je svaka cura tašta malo,
Samo neće: da bi se to znalo.

(Zamisli se, zatim vesela što joj na um pade.)

Radomire — jur ti povod damo!
Hajd ti liro, moja varko amo.

(Donese liru.)

Lukava sam — tko me tako uči?
Um naš ženski! — koj se time luči.
Govor svesti tako mudro znamo:
Nehotice da muž ide tamo.
Dočim svět taj snagom muž obara,
Žena muža, što mu se pretvara.

(Sědne si k švelu, od kojega sa počitanjem ustane čim **Radomir** *pristupi)*

RADOMIR. O Milono — (ona sama ovdě)
Gdě je sestra? s njom sad moram biti!
MILONA. Světla kruno ov čas hoće priti.
RADOMIR. Gospodično sědi! tvoje čini —
Ja ju čekam — za me se nebrini.

Digitized by Google

MILONA. Světla kruno poniznost zahtěva:
Gdě ti stojiš, da nesědi děva.

(Ponese mu stolac.)

RADOMIR. Sědi!

MILONA. Čim tva milost tako voli.

(*Oba si sědnu.*)

RADOMIR. (Um moj jedva licu tom odoli.)
Uvěk radiš — kakva zlatna lira!
Tvoja ruka žice u sklad sbira?

MILONA. Světla kruno, s lirom nisam sprětna —
Tu carevna je baš vele srětna,
Kano Orfej vabi mile zvuke,
Hitre, duge, glasne, mnogostruke.

RADOMIR. Um i čednost tebe ovdě taje,
Čedna prědnost rado drugi daje.
Ja se kladim svakim dobre volje:
Od Carevne da ti znadeš bolje.
Nu oklade nebi śměla znati;
Znanje mine, gdě se volja krati.

MILONA. Iz štovanja prama světloj kruni
Prem bi htěla: da se tvoje spuni,
Nu gdě kruno, česa sbilja nije,
Zahman tamo voljno sèrce bije.

RADOMIR. Lirom dakle ti se baviš malo;
Da bi tebi šta na tomu stalo:
O! — Milona umna jur bi znala.
Glasbe možda ti neljubiš —

MILONA. Glasba, kruno, mi je vele mila,
Nevidljiva ta je něka vila,
Uho, sèrce, ćud i um zabavlja,
U čaroban kraj nas něki stavlja.
Nu pozornost s mnogobrojne strani
Savèršenost znanja ljudem brani.
Baš o glasbi imam pěsan moju.

RADOMIR. Šta ja čujem? pěsan îmaš tvoju?

Digitized by Google

Šta Milona — krasna — pěsme pravi?
Daj ju simo, da se pěsan slavi! —
(Milona ide po sakrivenu pěsmu.)

MILONA. (Da sam tašta, sada sama vidim.
Radi toga treba, da se stidim.
Nu u kolu, u kom jurve stojim —
Sad je treba: da i tako pojim).
Milostivo o njoj, kruno, sudi.

RADOMIR. Ja te molim, samo čitaj prije!
(Milona čita.)

MILONA. Glasbo ti si muzah dika,
Gdě je tvoja mila slika?
Divni govor
Čara uši,
Budi pozor,
Skèrbi ruši,
Nas u drugi kraj
Zove, gdě je raj! —
Nebo svane,
Vaj nestane,
Koji nisu ti nagnuti,
Neimadu blage ćuti.

(Rud otvori vrata, jedan časak motri pa ode.)

RADOMIR. Tko te uči pěsmu pravit ovu?

MILONA. Naš učitelj Ander Gèrčke pravi,
On Carevnu većput s njimi slavi,
I Pindara on nam kadšto čita,
Što nam kaza, to nas poslě pita.
Ali misli one uzvišene
Od Pindara težke su za žene.
Novi Gèrci oni su rimaši —
Tu se svèrha nikad nepromaši,
Kakve goder da se misli kažu:
Čim se zadnje samo slovke slažu.

RADOMIR. Kako slovke ti tu, molim, brojiš?
(Milona dalje čita brojeć slovke po pèrstih.)

Digitized by Google

MILONA. S tobom, glasbo, Orfej prosi
Pluta boga: da mu nosi
Njegvu ženu,
Koju ljubi,
Nju ljuvenu
Na svět snubi,
Kroz tvoj mili glas
Gane pako vas,
Euridice
Vidi lice

(Radomir primi ju za ruku, da bolje vidi.)

I što preko Styga bjaše,
Na svět vodit nastojaše.

(Radomir poljubi ruku.)

MARIJA. Gospodine brate, vèrlo lèpo —
RADOMIR. O Marijo bratski poljub primi!
Sa izrazi bratske ćuti svimi.
Što mi radiš? jesi li mi zdrava?
U prikor se tebi sèko dava:
Što kod otca tebe bilo nije,
Već prihodnik tebe tražim prije.
MARIJA. Zašto da vas uznemirim trudne?
Ja sam htěla tražiti vas budne.
RADOMIR. Nebudemo dva sad dana spali!
San priliči za junake mali. —
Ti si tužna? samo mirna budi! —
Kob nam hudu prije Bog dosudi,
Ali neće biti uvěk tako,
I još Gèrkom biti će opako.
MARIJA. Čuj Milono, sad nas pusti same.

(**Milone** *ode.)*

MARIJA. Radomire pomiluj si sèku —
Mu vlastitu slušaj tužbu prěku —
Zašto dugo da te zadèržavam,
Tebi nemir — meni bol zadavam,

Digitized by Google

Već da znadem kako s nadom stojim,
I s udesom što da bude mojim.
O bolestna sam ti brate mili!
Ja nemožem odoléti sili,
Smèrtonosno mene ljubav svlada,
Neostaje za me druga nada:
Već da s dragim ja moj udes dělim. —
Ah kod otca ti uz mene stani!
Ako su ti mili moji dani.

RADOMIR. Pa toliko zašto sèstro tuge?
Ja sam čekao posve stvari druge —
Meni, sestro, to je čuti milo,
Ta snubokah jur je dosta bilo.
Baš nerado moje oči vide:
Kada knez koj zahman simo pride.
Sudbina je děvah: da su žene,
Zašto mladost da samoćom vene!
Tu netrěbaš mnogo molit cara,
Buduć njegva to je želja stara:
Učiniti tèbe srětnu brakom,
Sdružiti te s kakvom kućom jakom.
Da si htěla, jur bi davna bilo!
Dakle ti je ženom biti milo?
A taj mladić srětni?

(Mala stanka.)

MARIJA. Azot —

RADOMIR. Azot! — Azot?? —

(Stanka.)

Ja te molim sestro, nebudali!
Taj jedinî slušaj razbor mali:
Ti — i Azot! — Vi ste više strani
Nego tamne noći, běli dani.
On je sužanj — ti kći cara slavna,
Koga resi um i kuća davna.
S kućom Petra cara smo u rodu;
Kćeri mu za careviće odu

Digitized by Google

Nikefora Bizantskoga cara.
A Maria da si mužom stvara
Carigradska prosta podložnika!?
Od ludosti opet jedna slika —

MARIJA. Ki se ljube, nikada netraže:
Da koliko svaki rodom važe?

RADOMIR. Al poštenje gdě se sestro, gubi,
Kako može tu da děva ljubi?

MARIJA. Čije brate?

RADOMIR. Otačbine drage.
Da našinca uzmeš roda prosta,
Čim je vrědan, pa to jur je dosta.
S gèrci da smo ma u kakvoj slogi:
Dobro! — strane brake čine mnogi.
Čověčanstvo tim se jače veže,
Strani puci u sbor bratski teže.
Al tudjina, koj nam propast pravi!
Tko u sèrce tebi toga stavi?
Oh Bazilu věst bi draga bila:
Da mu slugu ljubi carska vila.
Nedopadu ti se častni knezi —
Ni visoki slavna roda vezi,
Već Azota ono žensko lice!
To su tvoje one tanke žice.

MARIJA. Ah prestani, nevrědjaj me tako,
Koje dělo počinih opako?
Pověrenje mislim da to vrědi:
Da se onaj, koj ga stavlja, štedi.

RADOMIR. Zla nakana, sestro, moja nije,
Za dom samo moje sèrce bije,
U ostalom brat sa sestrom sbori.
Kad na polak komu kuća gori,
Tad na pomoć beže, koji mogu;
Tu je vidět ljubav, pravu slogu.
Dočim jedan s vodom brižan hiti,
Tko uvrědjen može time biti:

Digitized by Google

Što izlije i na njega malo?
Ta do spasa kuće mu je stalo! —
Brat bi rekao: „Sestro nebudali!“
Ti bi htčla: „Misli te obâli!“ —
Ili „ti si samo čudne volje“
Ili „misli još o stvari bolje!“ —
Više paziš, kako govor teče,
Nego što se baš u stvari reče.
Eh! pa dobro — ja ću nježan biti,
Čim ti možem bliže k sèrcu priti.

(Primiv ju za ruku ozbiljno i ljubezno.)

Sestro moja, Marijo ma mila,
Budi ono, što si dosad bila:
Umna dčva, ponos naše kuće.
Ja netražim, što je nemoguće,
Već sa sèrcem da um opet vlada,
U tvom umu sva mi stoji nada.
Zaboravi Gèrka, brat te moli,
Koga sèrce uprav tako boli,
Ko i tebe za tvu pravu srèću,
Koj za sebe nejma ljubav veću.
Takva brata slušaj sestro draga!

MARIJA. Ja netražim krune, niti blaga —
Ja te molim, za me otca skloni!
Dajte meni samo miraz oni,
Koj mi ide još od majke moje,
Sve ostalo neka bude tvoje.

RADOMIR. O Azotu neću ništa čuti! —
Ako jadnoj on ti pamet smuti,
Ti siroto, zato nećeš meni!

MARIJA. *(Strastveno.)*

Toga ti se poslč vèk spomeni:
Moja majka plemena je davna,
Naš se ugled uprav tim osniva —
Kakva sam ti luda? što sam kriva?

Digitized by Google

Ja si hoću sama k otcu iti!
Nu — pa onda? šta mi može biti?
(Ide, opet se povrati te odvažno.)
Ubite me, ako vam je drago! —
(Ode. — Stanka.)

RADOMIR. Gotov ludjak! — to je strasti sila —
Da postaje sèrdom dèva mila.
Milujem ju upravo iz duše:
Što joj strasti tako razbor ruše.
O tom trèba prosboriti s Rudom.
(Ode.)

Prizor III.

Carska soba.

Kata, Pero i **Starac** dodju s dvè strane. Poslè **Samuil, Radomir** i **Filip**.

KATA. Tù nemogu biti noge trudne,
Svigdè vidiš stvari krasne, čudne:
Slike, stole, stolce, divne klupe,
Posude iz zlata, zlatne stupe;
Ah caricom tù je lèpo biti! —

PERO. Ako hoćeš sa mnom u vèrt iti:
Tù se tekar tvé će oko pasti,
Ti ćeš ondè vidèt cvèće rasti,
Kakvo nigdè sèko kod nas nije.
Tu se jedno oko prutah vije,
Koji vèrhom pozlaćeni jesu.
Drugo nosi uprav takvu resu,
Kano pètao cèrvenu i žutu.
U brèžnatom polukružnom kutu
Cvatu ruže tako njèžne, milè,
Kano da bi same Kate bile.

Digitized by Google

KATA. Ti laskavče! —

STARAC. Nu i po Ohridi
Divne stvari sada čovèk vidi.
Odkad car se ovdè stati skloni,
Ohridjanom uprav srèću doni.
Tu se dèco više tajit neda:
Da grad sada inače izgleda.
Svigdè brižnost i um carev slovi,
Nove sgrade, vodovod je novi.
Kojim mnoga ladja s tèrgom plovi.

(Kata i Pero zagledaju se u kovno ogledalo.)

Tu Bugarom sèrce nadom bije,
Ali za me ovdè život nije! —
Star sam — nek se mladi svètom bore,
Za me jesu moje tihe gore! —
Nejma toga nitko u Ohridi,
Što na gori moje oko vidi:
Kada zorom divno sunce svane!
Na koléna tada Šime pane!

(Starac klekne te u vis digne klobuk.)

Sunce! vèčna Boga predhodniče!
Svaka zelen tvojim svètlom niče,
Hiljadvèrstna tobom zori hrana
Za žitelje zemaljskoga stana.
Gdè tvoj zemlju svètli trak dosiže:
Iz mèrtvila svèt se opet diže!
Radin čovèk skèrbeti se stoji,
Svaka ptica Bogu slavu poji:
O uzmožni, dobrotivi Bože!
Tko shvatiti tvoju svetost može?

(Digne se)

Kad zapasti opet sunce kani,
Napram suncu stojim s one strani,
Gdè mi leži grob od moje Kate! —
Bolno gledam zadnje trake zlate —

Digitized by Google

„S mojom Katom sutra, sunce, svani!
Koju davna taj grob tamni hrani.“
Ali prazna to je samo nada,
Tad utěha na um meni pada:
Sve da jednoč opet lěpše svane,
Što prividnom smèrću nama pane.

KATA. Ti si otče tužan deder sbori!
Tù je srèća — a šta tebe mori?
Ja te poznam — uvèk tražiš tugu.
Stvar neznadeš pomisliti drugu?
Mislio si sad na tvoje gore —
Zar ti jače nego děca sbore?
(Starac ju gladi po licu.)
O da znadeš što car danas slovi!
Da će dati nama život novi,
Da kod dvora sva tri ćemo stati,
Peri hoće lèpu službu dati,
Dvorkinja ću njegvoj kćeri biti.
Ko na otca ćemo tebe bditi.
To nam uprav sam car zapovèda,
Milostivo kaza unapréda:
Da on za nas kano otac mari,
Da za miraz on će dati stvari.
„Samo děco učite se prije,
Lud bo čovèk za brak sveti nije.“
I još kaza: „Stèrpite se malo,
Savèršit se neka svaki gledi,
Tako svaki svomu više vrèdi.“
(Čuje se trublja.)
Sada na stran! car će amo priti.

(Ode ova trojica. Kroz pozorište idu **Samuil, Radomir** i **Filip.)**

SAMUIL. Hodmo, sinko, u hram sada sveti,
Gdě se pomna misao s Bogom srěti —
Ah uzroka tu je zato dosta! *(Odu.)*

———

Digitized by Google

Prizor IV.

U kući Ruda.

Rud, poslě pristupi **Milona.**

RUD. Stvar je težka! — opreznost zahtěva;
Jer gdě s vihrom silna munja sěva:
Ondě miruj — lud se ondě šali! —
Kazan mu je: da ga grom obâli.
Gdě kèrv s kèrvju kano boj da bije, —
Ondě sudcem biti dobro nije;
I tim gorje za te, čim su veći;
Nakon mira — možeš propast steći.
Ili miruj! ili stranke miri,
Ali vatre nikad neuzpiri.

(Pristupi **Milona.***)*

MILONA. *(vèrlo nježno)* Otče! — otče! —
RUD. Što ti maca mala
Sada si se laskat meni stala.
MILONA. Otče! — mili otče!
RUD. Deder stani!
Něšta snuješ! — toga se okani!
MILONA. Ali gledaj, ko te lěpo molim —
(Klekne, Rud ju odmah digne.)
RUD. Ne, za Boga! — ja te tako volim —
Svakom otcu kobno sèrce kuca,
Kad mu kćerka klečeć něšta muca.
MILONA. Ja nemucam otče — sborim glasno;
Ti o meni misliš zlo užasno:
Ako ćut te koja shvaća kobna.
Odkad ti se otče činim zlobna?
RUD. Hm! baš zlobna — to još dosad nisi —
U buduće to o tebi visi! —

Digitized by Google

MILONA. Kano dobru neka svĕt me radje
Na nosilih častnih mèrtvu nadje,
Nego da ja krĕpost zlobi odam,
Pa ugledna da i kako hodam.
RUD. Tih načelah vĕk se dèrži dète,
Raj i slava tima vĕk se srète.
MILONA. To se ufam s Bogom; opet k stvari:
Ako za me tvoje sèrce mari —
RUD. Nu o čemu tu se dakle radi?
MILONA. O carevni.
RUD. (Nisu moji jadi!)
Tù me možda čeka dužnost koja?
MILONA. Tù je samo dobra volja tvoja, —
RUD. Dakle reci! —
MILONA. Ah obečaj prije! —
RUD. Koj to čini — on razborit nije.
MILONA. Moja molba nek te gane vruća!
RUD. Ali stvar je možda nemoguća?
MILONA. Što da s kćerju car se opet smiri?!
RUD. Da se smiri — ? — eh tu nada viri —
MILONA. I da milost Azotu podèli!
AZOT. Ah taj Azot — mladić vele směli!
Ta se njemu bĕžat sgoda daje —
MILONA. Bĕžat?? — ha! ha! za to on nehaje.
Směl je uprav, jer Mariju ljubi,
Pa što znade, da se za njim gubi.
RUD. Znaš — li prizor jučerњi kod dvora?
MILONA. Da čovĕka groza spasti mora! —
Kako otac u svĕt kćerku goni,
Nju proklinja! — viče! — suze roni. —
RUD. Dakle?
MILONA. Car je nagao — tako je i ona —
Poslĕ oba su na na razbor sklona —
Dočim tu ga ljubav nepoznaje.
Ja bi rekla, da se car jur kaje.

Digitized by Google

Mirovnije on ti sada diše —
O ja znadem jurve toga više.
RUD. Čim osnivaš tvoje mněnje tako?
MILONA. O da tako stoji čvèrsto svako!
Danas rano carevna me zove,
Ja pohitim, možda stvari nove
Reći će mi, pa da znadem: koje?
Nu to mněnje nije stalo moje.
Ona kaže: da sam njena děva,
Da od mene poslědnje zahtěva:
Da ju pratim, ćud bo da joj neda:
Da Ohride još si nepogleda.
Kad smo došle mi na toranj grada,
Tad se sětih tekar moga jada.
„Gle, Milono, ove nizke stane!
Tako uprav možnost ljudska pane —
Kada duh se popne iz nizine,
Onda pred njim sve zemaljsko gine.“
Tako sboriv obličjem problědi,
Sve se više nagnuv dolě gledi.
Ja ju popah skupiv moje moći,
Viku sbijuć, da će nětko doći.
Nju popade nesvěst, ka ju smiri,
Moj se vapaj ća do tla razširi.
Uz taj stražar s někom ženom pride,
Da od vike pravi uzrok vide.
Ja njim rekoh: ah pomozte sada!
Tù carevnu on čas nemoć svlada,
Nenaučna dok iz tornja gleda.
Groza shvati ženu, momka sěda:
„Ah, ma děco, što vas vodi simo?“
Vrědni starče, šetasmo se mimo,
Znati željnim nam na pamet pade:
S tornja smatrat svět taj, běle sgrade.
Čili starac nas do kuće sprati;
Al vručica moju gospu shvati.

Digitized by Google

Car pohiti, čim te věsti prima,
Mene pita, te mi dvojeć kima,
Kano da bi rekao: tako nije,
Da on mene jurve razumije.
Za svu dvorbu sàm se on pobrini. —
Dakle, otče, korak tvoj jedini —
Car je mehak — drage ti sjedini. —

RUD. Pokušati hoću, šta je moći,
I ja s molbom hoću k tebi doći.
Ćeš ti meni tako sklona biti?

MILONA. Zašto k meni s molbom poslě priti?
Zapovědaj odmah! —

RUD. Nije vrěme. —

(Ode.)

Prizor V.

Carska soba.

Samuil i **Rud** uležu zajedno.

SAMUIL. Sada reci! — jer u ovoj sobi
Prost sam uvěk, prem u ovoj dobi.
Šta mi dakle takva ti imadeš?
Bezobzirno reci, štogod znadeš.

RUD. Dozvolenje tvoje, světli care,
Sve okove one težke tare,
U kih često dobrohotno mněnje
Iz obzira napram caru stenje.
Čim dozvolu tvoju sada imam,
Ja odkriti smělost poduzimam.
Moja ljubav napram tebi više:
Da te molim, što se tebe tiče,
Što se tiče světle kćeri tvoje, —
Tù usliši, molim, rěči moje.

Digitized by Google

SAMUIL. Ti dolaziš kano angjeo mira,
Koj sva krila pomirenjem stira —
(Mirovnim čuvstvom.)
Što ne Rude, da to nije lěpo —
Da Azota má kći ljubi slěpo?
Toga jošte možda nije bilo:
Da rob ljubi carsko děte milo.
Ah svět jurve vas se preobrati!
RUD. (Tu je nada, — pravac treba dati.)
(Sniženo i milo.)
Davno móre — davne njegve stěne —
Stara propast novi brod zaděne —
Pramaléće starom snagom biva —
Stara tajnost novi cvět odkriva —
Razbor ko i ljubav neobzirna —
Umërenost ko i strast prezirna,
Tamni čini, ko děla nevina,
Bolest, zdravje, ludost, um i ina,
Sve je staro, sve se je jur sbilo,
Samo svane, pošto se je krilo.
Proti svakoj prodikačah viki
Slabost vidiš pak u drugoj sliki.
SAMUIL. Ti nju — braniš brižno, vrědni Rude,
Drugačije drugi ljudi sude.
Dok nevidjen prošćak strašću ide,
Trun na caru ljudi odmah vide.
Njegvi ti se broje svi koraci —
Grěše děca? ili pak rodjaci?
Tad na cara viku sboreć prave:
Da vonj r'be počima od glave. —
RUD. Svět je bio, takov on će biti —
Potèrpljenje tu nas samo štiti —
Ako uprav njega stvar netišti,
Misli opet čas mu sve uništi.
Vidi li svět, da je vrebac běli,
Eno vike! od koje se děli,

Digitized by Google

Čim opazi da je krava siva.
Věčna měna u njem mislih biva.
Svět s jezici ti je uprav isti:
Što topola povětarcem listi.
Ah neslušaj šta svět krivo sudi,
Već milostiv prama kćeri budi.

SAMUIL. Što bih, — nisam više o moj Rude!
Šta Bog hoće, neka tako bude,
Ti me poznaš i odvažnost moju
Svigdě: i u miru i u boju.
Ja za svèrhu stavih si u glavu:
Roda moga moć i věčnu slavu.
U tu svèrhu primih srědstvo svako,
Bilo dobro, bilo baš opako —
Ja uništih braću — ah moj Bože!
Kam dopréti ljudska slěpost može! —
Ja — — uništih — — otca! otca!! Rude — —
Ja sam proklet! — — to nebesa sude. — —

RUD. Světli care!

SAMUIL. Čekaj Rude malo,
To prokletsvo jur se bude znalo! —
Čim iz bèrda začme kolo teći,
Tad je blizu konac našoj sreći.
Ah Spèrhija tu početak dade,
Ja odsele neimadem nade.
Ljubav kćeri i još poraz ovi —
Pad Bugarskoj, meni ukor slovi! —

RUD. Světli care!

SAMUIL. Čekaj Rude malo,
Do istine ako ti je stalo —
Rod moj bližnji ode k Dèržislavu,
Kod Hèrvatah nadje kuću pravu: —
Koju Šimun davno jur uvrědi,
Tamo svaki na moj poraz gledi —
Uz sve ovo jošte dodje simo:
Što sa Sèrbi dobro nestojimo.

Digitized by Google

Tako s juga dočim Gèrci prěte,
Da netraže, da mi se osvete
Sèrb i Hèrvat, — jur je ovo dosta:
Čim nepristran ov i onaj postà.
Od iztoka cèrno more stoji,
Tù Gèrk ladjah mnogo više broji. —
Usrěd carstva zlo se něko snuje —
Kèrv mi moju rob Bizantski truje!
A što sgora? ah što Rude sgora?!
Nebo viče: tako biti mora!! —
RUD. Světli care svud se moć tva štuje,
A da Bugar? zlo ti koje snuje:
Ja nemislim — ja — nemogu reći.
Vas se narod raduje toj sréći:
Što te nebo opet nam povrati;
Našu věrnost ti ćeš jurve znati:
Čim ti ohol opet Gèrk zapréti. —
Neka dodje! ćemo ga satréti!. —
Što se světle tvoje kćeri tiče,
Kú inače divna svojstva dìče,
Světli care, tù se ti umiri —
I tù jošte lěpa nada viri.
I Kosora tako se zaljubi,
Vladimira nježno si udubi,
Tvoja milost! zemlje mu povrati,
Zetu, Trebinj, njegov prestol zlati.
Ah tim carstvo ništa neizgubi,
Nježno on ti zato kćerku ljubi,
Sa dětetom on te blagosiva,
Prek Morače tim nam savez biva.
Daj Azotu tvoje děte milo —
Prem ja znadem da bi bolje bilo:
Da vladaru komu ruku pruži,
Rod visoki da ti tako sdruži.
Kob ljubavi tù nam korist krati —
Sin — će s brakom korist spojit znati.

Digitized by Google

Radomir će novu jakost steći
On će biti slavom još veći.
U ostalom Azot prošćak nije —
Osim gèrčki — bugarski umije,
Divno slovi, i što još više,
Gèrčki, naški vele krasno piše.
Nu — da stoje samo u Ohridi:
Da je uvèk tvoje oko vidi.

SAMUIL. Nek ga uzme, čim ga tako ljubi!
Da se luda — još nepogubi.
Filipa mi, Rude, šalji amo,
Da mu nalog još nèki damo, —
Ja ju ljubim, — neka srètna bude.
Obred nek se izvede taj, Rude;
Tada tekar simo je uputi,
Dalnju milost ćedu moju ćuti,
Ja imadem zato uzrok! — stani, —
Rude gledi oko Radomira: —
Da budućnost on si bolju stira.
Ja opažam: da on tebe sćèni —
Ja se nadam, čim se nepromèni —
Više znakah on mi sjajnih poda:
Da on bude stup od svoga roda.
Ti oprèzno na to ga spomeni:
Da jedina on je nada meni.
Kèrv mu sjajnu ćemo u brak dati,
Dok nam njegov izbor to nekrati. —
U Ohridi — ima krasnih licah,
Vele milih, boljarskih dèvicah —
Njemu trèba mudro pravac dati,
Da kod kuće mislih on netrati —
Oho Rude! sad mi na um pade,
Tva Milona — kći od lèpe — nade,
Ja u vidih k mojoj kćeri priti,
Kćer mi tèšit i nju brižno bditi —

Digitized by Google

Čuj me Rude — kćerka ti je krasna —
Lica lèpa, a pogleda jasna.
Tu — pogibelj Radomiru prěti:
Neoprezan čim ju većput sréti, —
Što je stara?

RUD. Jur joj petnajst mine.

SAMUIL. Krasno děte — baš prekrasna děva,
Blaga vatra joj iz očih sěva,
Mala usna, pogled vèrlo blagi,
Posměh nježan, vele mio, dragi.
Nije ona zabranjeno — voće?
Reci pravo — ako ti se hoće.

RUD. Čim me zato pitaš světli care,
Odkriti ću rane moje stare. —
Seljanka je njena mati bila,
Cura krasna — vrèdna — uprav mila.
Obred zavěk još nas nesjedini,
Naš ustanak kad se obistini.
Dosta hrabar bio sam u boju;
Tako stekoh tada milost tvoju. —
Múk moj tašti, preko reda duži
Na toliko Stanu mi raztuži:
Da još prije ona s uma side,
Neg li jadnu moje oči vide.
Mene videć mi se neodozva.
Gospodinom samo mene prozva.
Ja učinih děte joj odněti,
Videć da tu pogibelj mu prěti.
Sada znadeš, care, moje jade.

SAMUIL. Jesi li se skèrbio za Stanu?

RUD. Tu odkrivaš, care, novu ranu —
Sva učinih, što je bilo moći.
K njoj je imao većput jedan doći:
Da pribavi potrěbite stvari,
Da ju pita, šta joj sèrce mari?

Digitized by Google

Da joj čini milosèrdje sjajno,
Ime da mi ostane tim tajno.
Nu najveća tu je moja tuga:
Što vèk traži mèsta strana, druga.
Tako tužna tèrpi često nuždu.

SAMUIL. Milujem ju — milujem i tebe,
Videć da tim tebe sèrce zebe.
Pravo imaš — što stvar kriješ sada.
Zašto da ti častan ugled pada?
Čim nemože drugačije biti. —
Kad stvar više za uništit nije,
Jest najbolje, da se tada krije;
Tim bo čovèk tajno sebe kori.
Koj bez srama o svom padu sbori,
Mèsto da se za grèh tada kaje,
On povelju bezsramno mu daje. —
Tvoja Stana bit će sad skèrb moja,
Odsad meni dražja kćerka tvoja —
Ja ću za nju imati skèrb otca.
(*Pruži ruku, liud sa dubokim naklonom ju primi*)
Sad je vrěme, da na posao idem.

(Odu.)

Prizor VI.

U carskoj knći.

Milona i Kata. Milona vodi za ruku Katu, koja tužna stidljivo u zemlju gleda.

MILONA. Čuj me Kato, u lice mi gledi —
(Kata gledi Miloni u lice, u ova ju blagim posměhom motri.)
Da ti vidim, šta tva duša vrědi? —

Digitized by Google

Gle, to meni nitko kazao nije,
A ja znadem, koje sèrce bije.
(Pokazuje na Kati.)
U pravom si smislu dobra děva —
Bog od tebe više nezahtěva.

KATA. Ti si angjeo — ja sam cura prosta —

MILONA. I ti angjeo — k tomu ti je dosta,
Čim ti jesi dobra i nevino,
Poslě tekar slěde svojstva ina.

KATA. Za dvor carski upravo sam luda —
Kad me šalju, često neznam kuda?
Ah nespretna sam ti i još tupa —
Kako lěpa pade s rukuh kupa! —
(Plače.)

MILONA. U toliki grěh se to nepiše —
Ta carevna ima ih još više —
Baš do Kupe njoj ti nije stalo!
Carevna je samo nagla malo.
Ako ti se něšta nova vidi,
Zaufano k meni, Kato, pridi.
Neobične jesu kadšto' stvari,
Puk ih nezna, za nje puk nemari.
Koja živi sad kod toga dvora,
Na poslědku ta ih znati mora;
Jer carevna take stvari ljubi,
U obredih često vrěme gubi,
Baš Bizantske ona vele slavi.
Daj pokušaj — jedan naklon pravi!

(Milona naravna ruke Kati tako, da desna obsorno stoji kroz pèrsa do sèrca, lěva stoji osovno dolě.)

Tako čini — *(Milona za mal koračaj desno nogu natrag stavi te se dostojanstveno nakloni, to isto učini pomnjivo Kata)* dobro ide Kato!

KATA. Ti si angjeo — ti se za me brini —
Sa gorankom, što ti drago, čini.

Digitized by Google

MILONA. Um ,i sèrce vĕk je pèrvo bilo,
A udvornost uz ta stoji milo,
Kano lĕpoj dĕvi lĕpo cvĕće,
I slavulja glas u pramalĕće.
KATA. Ako te nevrĕdjam darom malim,
Tó dobrotu tvoju tim ti hvalim —

(Izvadi ljušturu te ju predade Miloni, koja ju velikom pomnjom motri.)

Boljega šta dati nebi znala —
Jer sirota nju je meni dala,
Koju má čovĕčnost tako gane,
Kano tvoja mene, kad mi svane.
MILONA. Hvala lèpa za to, Kato mila,
U dĕtinstvu jesam jednoć snila:
Kako čudna žena za me haje,
Iz ljušture slične piti daje.
Višeputah u snu mi se javi
Svojom rukom gladeć me po glavi —
Pa se uz to plače, opet smije,
Kano da ti umom zdrava nije.

(Čuje se trublja.)

KATA. Šta to znači?
MILONA. Caru podvorenje!
Bèrzo, bèrzo, da nedodjem kasno! —

(Odu.)

Digitized by Google

Prizor VII.

Carska soba sa prěstoljem.

Čuje se glas od trublje. Dodju děvojke, za njimi **Milona**; dvorjanici, za njima **Rud, Filip, Radomir**, na kraju **Samuil**. Svi u svečanoj odĕći. Uz prěstolje s obe strani jedno niže sědalo. Uz cara ono od lěve strani zauzme Radomir.

SAMUIL. Dovedi mi, Rude, děcu amo!

(Rud ode te doprati Mariju i Azota. Ov kano smeten zaustavi se u srědini, dočim Marija klekne pred otca.)

I ti. *(Azot sa velikim strahopočitanjem učini to isto.)*
Kakov ste si zavět dali?
(Stanka.)

FILIP. Sjani care, moćnost čuvstva krati:
Da bi mogle rěči odraz dati.
Zèrcalo nam ravno sliku kaže,
Pred njim koju predmet mu nalaže.
Nu u njemu tko da sunce gledi?
Tako uprav tvoja milost vrědi!
Koja ako meni rěč dopusti,
Tad ćut ljudsku motritelj izusti.
(Car pravi znak: da neka govori.)
Ganut bio je nježnim čuvstvom svaki;
Zavět pako njihov onaj jaki:
Koj do smèrti sèrca vrědna spaja,
Koja tekar grob za čas razdvaja.
Kći ti klikne „Mužu! — Otče dragi!“
Azot „Carski rode! — Care blagi!“
Tve je bilo dotle ime ćuti:
Dok radostni plač im govor smuti.
Puk bi ganut — i on viknu „Amin.“ —

Digitized by Google

SAMUIL. *(Staviv ruke na Mariju i Azota:)*
Děco! — lěpo mitropolit slovi!
Ja priznajem ko car savez ovi,
Koj dopistih kano otac prije.
(Car i otac isti pojam nije),
Kano otac molim Boga věčna:
Budite mi oba uvěk srěćna,
Da u svakom činu Bog vas vodi,
Da blagoslov njegov vam se rodi.
A car zetu onu milost dava,
Ku povelja nutri sadèržava. *(Predade povelju Azotu.)*
Uztante se — ti si knez od Drača.

(Čuje se trublja i vika: „Živio knez! „Živila světla knjeginja Dračka!" Samoilu ljube ruku Azot i Marija, koja na znak Samuila sědne si na desnu stranu otca, dočim Azot još pred Samuilom stoji. Dočim děvojke ljube ruku novoj knjeginji, Samuil sbori Azotu:)

Lěp je preděl — Dvě mu s boka rěke:
Čatenika s Reznom ga zatvara.
Do Petrove, sela plodna, stara,
Svim tim ća gdě Gabor bèrdo stoji,
Da ti — vladaš i potomci tvoji!
Osim mene nejmaš gospodara —
Ni potomci druga osim cara.

(Dočim na poslědku i Milona hoće, da poljubi ruku Mariji, to kod slědećih rěčih Samuila:)

Dočim svu moć ondě tebi davam,
Ja si priziv samo pridèrževam,
Gdě se krivcu kazan smèrti sudi.

MARIJA. Sestro mila! *(Poljubi Milonu u lice.)*

SAMUIL. *(Rudu.)* To je kćerca tvoja? —
Děco hodte sa milošću mojom.

(Osim Samuila, Radomira, Filipa i Ruda odu svi.)

SAMUIL. Rude, meni ti se tako čini:
Kano da se tvoj um něčim brini —

Digitized by Google

Ili kano da me koriš tajno,
Što nadarih děcu tako sjajno.
Čudnovato ti si měnjao lice —
Nevěrujem, da si hotomice,
Ali ti je raslo u dužinu —
Dočim oči tražiše nizinu —
Što je bilo? —

RUD. Molim světli care,
Kadšto čudna nam je ćut u duši,
Sad bez svěsti nutarnji mir ruši,
Sada opet něku radost bûdi,
Pa prem svěstno ovdě um nesudi,
Něšta sluti, ali šta? neznade.
Ja bi rekao: da car odveć dede.

SAMUIL. Dao sam kćerku — miraz da nedadem!?
Pravi razbor ovdě ja neznadem.
Na taj način ptice običaju:
Da od děce bojem se razstaju,
Čim opaze, da su dosta jaka;
Tada leti drugim putom svaka.
Koji ima, priměrno nek dade —
Nek nepušća s nadom ni bez nade.
Sada hodmo k stolu na veselje.

RUD. (*Filipu.*)
Brate, Drač je tvèrdja velevažna —
Tu povèlju ti si pisao tajno?

FILIP. Nesumničaj, potrebno gdě nije.

RUD. Dobro — dobro. —

(Odu.)

Digitized by Google

ČIN TREĆI.

Prizor I.

U kući Ruda.

Rud hoda zamišljen, nakon nèkih časah progovori:

RUD. O da nizki one jade znadu,
Kih premnogi visoki imadu:
Srèće možnih nèbi zavidili,
Zadovoljni tad bi svojom bili.
(Mala stanka.)
Prosti seljak dok sam bio prije,
Moj um skèrbih okusio nije,
Al u boju sam car kada vidi:
Da nestraše mene tvèrdje zidi,
Niti strèle, ke Gèrk ludo trati,
Te na lèstvah mene jurve stati;
Tad zavapi: napred! napred sini!
Nut što radi Bugar mi jedini!
Što takovih: Sera mora pasti! —
Tad pod menom poče bèrdo rasti,
Sve se penja, svaki sada hiti,
Te se stidi u tom zadnji biti.
Vapaj Gèrkah bi tad samo čuti:
Bèži! Bugar hoće nas zasuti.

Digitized by Google

Od te dobe moj se ugled poče,
Mir ujedno mi oteti hoće.
(Mala stanka.)
Da sam seljak, nebi ćutio strasti
Za ugledom, kojim želim rasti —
Má Milona srětnija bi bila,
Istina se nebi lažju krila.
(Uléze **Milona.**)

MILONA. Milan meni kaza, mili otče,
Da tva dražest sa mnom sborit hoće.

RUD. Kako lěpa nošnja cure moje!
Ote svite — ko da lěpo stoje —

MILONA. *(Nježno.)*
Nošnja? — Cura? — ko da lěpo stoje? —
Na moj blagdan to su želje tvoje?

RUD. *(Smeten.)* Blagdan?

MILONA. Prěče znati posli tvoji:
Da šestnajsto lěto kćerka broji?

RUD. Jest! — podpunih petnajst danas ima -- —

MILONA. Moje sèrce sve od tebe prima,
Čestitka je tvoj mi pogled blagi,
Isti ukor — otče mili, dragi.
(Ljubi mu ruku.)
Ti si otac, ti si majka meni,
Tvoje kćerke samo se spomeni:
Kad dopuste tebi posli tvoji,
Ako prost ti kada časak stoji.
(Nježno i dražljivo.)
Gle taj pojas, kako krasan! je-li?
Kaži: čiji su ga pèrsti spleli?
Nježna ruka Šišmanovog roda!
I pregaču carevna mi poda.
Kad mi kaza: „simo dušo hodi,
Na dan ovi tebe majka rodi.“ —
(Mala stanka.)
I još više — ona cělov dade! —

Digitized by Google

RUD. Lěpo! — mnogo! — preko svake nade —
MILONA. O za pojas unapréd sam znala,
Da tom sgodom bu ga meni dala;
Nu pregača ta je iznenada.
RUD. Carević, koj za te nježno mari —
On te možda njom kroz sestru dari. —
MILONA. Otče mili, to je slutnja puka,
O Mariji što te sumnjit nuka?
Ti mi věruj, ona mene ljubi.
RUD. I Radomir da se za te gubi —
MILONA. Za neznatnom děvom — ah moj Bože — ,
RUD. Ká očarat svojim licem može —
MILONA. Takvih srědstvah neću se prijeti,
Ká bi njemu mogla mir oteti.
RUD. Ja nevelim, moje drago děte,
Da tvé komu umne zanjke prěte.
Tù o tvojoj volji govor nije,
Stvar se često izvan volje sbije.
Mnogi nezna, što će na kraj doći,
A prepréčit zlo je ipak moći.
Carevića ćud se tajit neda,
Da zaljubljen on te nježno gleda.
Da jur ljubiš — nemožem ja reći;
Nu tvú ljubav lahko može steći. —
MILONA. Moje sèrce njegvu krépost — štuje.
RUD. Ja jur rekoh, da si vrědno — děte,
Tvoje misli još nedužne lete —
Nije govor još o tvojoj strasti —
Bèršljan može baš po zemlji rasti —
Ali čim se oko hrasta vije,
Tad bez hrasta njemu život nije.
Tad korenje on u hrastu ima,
Život isti i smèrt istu prima.
Oba mogu tù nedužna biti,
Al u ljubav mladić pèrvi hiti;

Digitized by Google

Narav njemu na to smělost daje,
Sramežljivost děve na put staje.
Polagano on si put otvara,
Poslovica u tom stoji stara:
Put si gladak k sèrcu děve stvori:
Uz lěp značaj tko još nježno sbori.

MILONA. Ja nemislim, da on, otče, ljubi,
Da se za me, kako kažeš, gubi,
Bar on ništa takva neizusti.

RUD. Mněnje o tom děte meni pusti,
Ja ti bolje znadem: što on mnije,
On je nježan, pa on ljubav krije.
Ili čekaš kada buš u plamu?
S njim nesrětnu hoćeš sebe samu?!

MILONA. Ah moj otče, ti mi krivnju kaži; —
Pa za oba ti i lěk potraži.

RUD. Moje děte, kriva jošte nisi —
Radomira lěk o tebi visi! — —

MILONA. Moćem li mu žèrtvu dati veću?
Život dajem za njegovu srěću! —

RUD. To na njemu tebi mnogo stoji: —
Čim tvé sèrce smèrti se neboji.
U tom lěku uprav nije snaga:
Dok on tebi, dok si njemu draga.
Iz tvih rěčih uprav, děte, kobim:
Da lěk možda trèba dati obim.

MILONA. *(Něšto smetena.)*
Ja sam skranje samo htěla reći.
Ako manjim lěk se može steći,
Reci otče, to o tebi stoji —
Na službu su tebi čini moji.

RUD. Čuj me děte, vatru vodom gasi, —
Careviča tim mi dakle spasi:
Posve mèrzla prama njemu budi.
To najviše baš kod nježna prudi.

Digitized by Google

Tim kod nježna mora ljubav pasti,
Kod okorna navadna je rasti.
MILONA. Pred njim kano gluha stěna stati,
Otče mili, ćud mi bolja krati.
RUD. (Tù je treba drugim putom poći,
Stići svèrhu kim je, mnijem, moći.
Ja ću tajit: da sam njezin otac).
Moje děte, sědni simo malo,
Mnogo me je težke boli stalo:
Da se jednoč ipak ja odlučim,
Pa tvoj izvor da te pravi učim.
(Mala stanka.)
Jest šestnajsto ti se lěto broji,
Ali reći ćud se moja boji:
Koji vezi medju nami stoje,
Da nevrazim nježno sèrce tvoje —
Nu okolnost na to mene sili —
Jur tvoj značaj će podněti mili.
(Mala stanka.)
Kad je Sera nam u ruke pala,
Tad si bila jošte posve mala, —
Meni sada na um jošte pada
Tvoja majka, i kraj tvoga jada. —
Vi u sobi jeste bile same,
Sve bi prazno — samo něšto slame,
Lik oběma od užasna glada.
Ja nevidih jošte većeg jada,
Jedva rěći majka tvá izusti:
„Ah dětetu barem život pusti!“
Ja vam dadoh kruha, sbijah šale —
Majku pitah, tko je otac male?
„Gèrk nevěrni, koj u boju pade,
(Milona si pokrije obraz rukami.)
Da si děte sad bez svake nade,
Ako ona bude sad umrěti,
Tko sirotče bude si uzeti?“

Digitized by Google

Ja ju těšîh: ti ćeš biti moja —
Ja tvoj otac, ja tad majka tvoja.
Čim ozdravi: da u Prespu hiti,
Gdě ću carev pobočnik ja biti.
Ali mnogo poslě vrěme prodje,
A tvá majka nikada nedodje.
Ja te ljubih kano dětе moje,
A poręklo věšto skrivah tvoje.
(Mala stanka.)
Od nesręće sačuvaj nas Bože!
Da se s tobom ono sbiti može,
Što s Azotom i s Marijom biva.
Ti bi bila tada više kriva! —
Tù o sręći Bugarske se radi!
Koji za me i za cara jadi! —
(Mala stanka.)

MILONA. Zašto prije toga nisam znala!
Drugi si bih značaj bila dala.
(Mala stanka. Plače.)
Led bi kèrhak dosad moja staza!
Zračne slike svèt mi samo kaza —
I onako nisam nikad snila,
Da bih ikad carevića bila.
Prem on meni mnogo znakah poda:
Kano da sam ugledna ja roda,
Prije milost, odliku tad sjajnu,
Tim ja ćutih nęku vatru tajnu:
Ja ga rado vidih sve te čase,
Ja za glasbu dèržah njegve glase.
Sada, kad se kano nahod vidim,
Da ga ljubim, upravo se stidim.
Gospodaru, sad je dužnost moja,
Da se vèrši točno volja tvoja.
(Plače.)

RUD. Dětе moje samo tako čini!
Ali ipak uz to vedra sini! —

Digitized by Google

S carevićem samo mèrzla budi,
Nek si tada, što mu drago, sudi.
Što je dalje? to su posli moji —
Vèrlo mnogo meni o tom stoji:
Da se brakom carski rod ojača,
Ma malenkost tù se smělo pača.
Svi smo dužni dobrom Samuilu,
Pa da treba sebi činit silu.
Ti zahvalna caru s menom budi,
Šta nam čini, deder si prosudi:
Svu pouku tebi istu dade,
Koju kćeri tad od lěpe nade.
Nu brak kćeri tako važan nije,
Čim u sinu jošte nade ima.
Boj nam zadnji strašnu dade ranu;
Što da Gèrci proti nam sad stanu?

(Mala stanka.)

Tù nam s jakim Sèrbom treba roda;
Da nam Hèrvat svoju kćerku poda:
Tad na moru bismo bili jači,
Da se s Gèrkom opet car naš kvači.
Nu tù drugi — hoće savez steći,
Kod Hèrvata on je takmac veći.
Ti ćeš u Drač sa Marijom poći,
Tam će biti vazda moje oči. —
Ugledni te motre jur boljari,
Osobito Stojko za te mari.

MILONA. Za sad nije jošte moja želja:
K žèrtveniku da me boljar pelja —
Koja ruku bèrzo svoju daje,
Ta se često poslě zalud kaje —
Svaki dar ću rado milim zvati,
Gospodaru, koj ćeš meni dati.

Nepoznata samo muža neću,
Ja još čekat možem moju srěću.

Digitized by Google

Nu svečano rěč ti moju dajem:
Da na ina podpuno pristajem.
Děva slaba tù ću jaka biti,
Sèrce moje um će sada bditi,
Sad Radomir odziv naći neće,
Ja sad imam misli mnogo veće:

(Oduševljeno.)

Um nek vlada — ljubav neka pane!
Bugarkinja sad u meni svane.
Domovina od mene zahtěva:
Da nebudem Radomira děva.
Žèrtvah znadu jur prineti žene —
Kojim sèrce za rod njihov vene! —

(Rud ju gèrli.)

Silnim blagom dočim mornar plovi,
Propast bliza kada brod mu lovi:
Da svim život pučina ugasi,
Brodar tada da si braću spasi,
Groznom moru tada daje mita,
Zlato isto i sve blago hita! . —

RUD. Vrědna kćerko!

MILONA. Dobri gospodaru!

RUD. Ah nezovi mene, kćerko, tako,
Na me imaš pravo kćerke svako;
A od sada jošte mnogo veće, —
Da si děte braka, kamo srěće! —

MILONA. *(Žalostno.)*
Mojim starjim neka Bog oprosti!
Gdě su goder, jur im trunu kosti.
Ja je štujem, osobito majku. —

(Mala stanka.)

Otče mili, to je Božja volja:
Da procvatu raznim cvèćem polja.
Jedan vèrtlar sve to rašće goji,
Onaj gore — za sve dobar stoji.

Digitized by Google

Sam se otcem svuh ljudih zove,
To je stalno! — to mu děla slove!
Naš slabahne dobrotivo gledi:
„Nu sad stvore i ti šta priredi!“ —
Jedne snagom, blagom sve osipa,
Te kroz savěst kadšto nježno — pita:
Ćeš li išta tvomu bratu dati?
Komu posěd zato se uzkrati:
Da svěst lěpa ti poćuti raje,
Koje sebi dobro sèrce daje;
Da vas ljubav medjusobna veže,
Da vam děla sva u jedno teže. —
Mili otče, mili obskèrbniče!
U tvom sèrcu ona ljubav niče,
Sa nebesi koja zemlju spaja,
Kom bi zemlja slika bila raja! —
Za tvú milost Bog ti neka plati,
Hiljadstruko neka sva ti vrati.
(Ljubi ruku.)
Zahvalna ću ti u svemu biti,
Samo tvoju uvěk volju bditi.

RUD. (*Něšto milo.*)
Ti me samo kano otca ljubi,
Moj raj zemlje tim se kćerko gubi:
Puki posluh ako te zaměni,
Čim te puka hvala veže meni.
Kano kćerka vele si mi mila,
Uvěk budi, ko si prije bila. —
Svaki prosjak dobročincu hvali,
Koj u nuždi poda darak mali.
I rob na mig gospodara bdije
Sve iz straha, ali ljubav nije. —

MILONA. Sa mnom ti si učinio svoje,
Zato imaj cělu sèrce moje. —
Ja ću sada u vèrt carski poći,
Jer k carevni poslě moram doći;

Digitized by Google

Neću, da mi tad na licu čita,
Pa za uzrok da me brižna pita. —
(*Ljubi otcu ruku, ov ju ogèrli.*)

RUD. Pravo imaš. — Dakle kćerko idi,
Nu naskoro, dète, opet pridi.
(**Milona** *ode.*)

RUD. Krasno dète — lèp um Bog mu poda,
Nježno sèrce, ponos sjajna roda! —
To su ona, ká muž rado snubi —
Što carević ova svojstva ljubi,
Nije čudo, ja mu dajem pravo,
Nu sve pravo — zato nije zdravo.
(*Zamišljen ide.*)
Čim se zvanje gubi mnogo veće,
Čim se doma lomi kolo sréće.
(*Uléze u drugu sobu.*)

Prizor II.

Jedan predèl u carskom vèrtu.

Radomir sam. Poslè prelaze nèki ljudi u vèrtu radeći.

RADOMIR. O ljubavi čista, vrutak sréće!
Oko tebe svèt se tako kreće,
Ko svod neba oko zvézde stavne,
Ko skup ljudih oko krune slavne,
Ko roj pčelah oko majke svoje,
Ko slabahan bèršljan oko hvoje.
Ti danico svetu divna, jasna,
Večernico duši mila, krasna!
Oj boginjo čim ti takva jesi,
Mènjati se neću sa nebesi.
(*Mala stanka*)

Digitized by Google

Nu! — na zemlji věčno tako nije.
Jur unapréd sèrce tugom bije:
Što sve milo tù na zemlji prodje,
Što za lětom grozna zima dodje.
Nu utěhe za mudraca ima,
Mirnim sèrcem on od Boga prima,
Šta On hoće da na světu bude,
Samo ludi — njegva děla kude.

(*Jedan vèrtlar s ratilom prolazi kroz pozorište.*)

Grozna zima lěto milim pravi,
Radi noći čověk světlost slavi,
Za povratak tužno sèrce moli,
Jer razstanak gorko dušu boli.
Tako sladko Bog sa žuhkim děli,
Da bezbrižni nismo niti směli.

(*Mala stanka, koja tim biva, što R. motri jednoga vèrtlara, koj opet prolazi.*)

Oj Milono, za čast ja si pravim,
Nalik Božji da u tebi slavim.
Iz tvih uztah rěč se još neori,
A obličje jur mi divno sbori.
Ono sbori: da si mlada, krasna,
Ono sbori: da si zvězda jasna,
Ono sbori: nevinost tvú dragu,
Ono sbori: ćud angjelsku blagu,
Ono sbori: da Bog světom vláda,
Ono sbori: tù je samo nada,
Ono sbori: pokraj svega toga
Gle čověče věčnu milost Boga.

(*Prolaze težaci.*)

Što prolaze sada ovud ovi?
Kad sa sèrcem čuvstvo raja slovi! —
O samotne gdě vi jeste staze?!
Tražiti ću šume, špilje, jaze!
Koji nisu kadri da me sklone:
Da nemislim ja na lik Milone! — *(Ode.)*

Digitized by Google

Prizor III.

Drugi predĕl carskog vèrta.

Milona. Poslĕ **Radomir.**

MILONA. Krasni, divni carski perivoje!
Tù čarobno s cvĕćem rasti stoje —
Blago mĕsto! jur te narav resi,
A ostala umno car udesi.
I ti s Bogom ostaj spomen dragi!
Budi zelen, pa u bujnoj snagi
Cvati carom Bugarskoga roda,
Kroz vĕkove da u tebi hoda
Još potomstvo cara Samuila —
U tu svèrhu rasti zelen mila.
(*Ide k lovoru, te iz dviuh grančicah plete vĕnac.*)
Oj lovore, s tebe vĕnac mali,
S tvojih listah, koji tù su stali,
Da u Dragu spomen perivoja
Vĕk imade harna pamet moja!
Zelen meni jošte milo stoji —
Jer su jošte takvi dani moji. —
Ja od sada odričem se cvĕću,
Cvĕća ja bez Radomira neću.
(*Stavi lovor vĕnac na stran, te ide k ružam.*)
Nu iz cvĕća jedan za Mariju,
Neka cvĕti srĕtnoj vĕnac viju,
Nek joj cĕli takov život bude,
Nek nećuti nikad kobi hude.
(*Radomir straga tiho dodje, te se joj nježno ramena dotakne.*)
RADOMIR. Tko je tako srĕtan? komu pleteš?
(*Milona smetena pusti cvĕće pasti.*)
MILONA. Taj kneginji — —

Digitized by Google

RADOMIR. Ona jur ga ima,
Pa od muža neka věnac prima.
Nek Azotu zato sèrce bije,
Nek joj haran uvèk věnac vije.

(*Radomir primiv Milonu za ruku odvede ju několiko koračajah od pèrvoga města.*)

O Milono! ti si cvètak dragi,
Koj mi posla otac svèta blagi.
Ja se bojah neobzirnim biti,
Ja s daleka volih tebe bditi.
Nu dètinstvo nigdě věčno nije —
Má muževnost sladkom nadom mnije:
Da Milona resiš moje dane,
Da ljubavi meni sunce svane.
Ah govori, što ti sèrce kaže?
Jer u tebi pokoj misli traže.
Ah prosrětni meni „jest" izusti!

MILONA. (*Ozbiljno i čedno.*)
Světla krunò, ote misli pusti —
Bog sa sréćom sviuh ljudih kreće,
Ostaviti On i tebe neće.
Tebi cvatu posve druge ruže,
Ké su kadre da te s rodom sdruže,
S kojim tebi novi ugled svane;
A ne da ti još pèrvanji pane.

RADOMIR. Tko mi može veći ugled dati
Ko ti? — čim se hoćeš mojom zvati.
Zar ugledna možda nisi ruža? —
Kći od Ruda, zaslužnoga muža —
Pa da rodom jesi posve prosta,
Ti po sebi jesi jurve dosta,
Ti po sebi jesi kruna krasna,
Ti si više — Ti si zvězda jasna.
Ah ověnčaj cvěćem moju glavu!

Digitized by Google

(Milona se zamisli. Zatim kano da se je domislila, primiv odvažno za ruku Radomira, odvede ga, gdě je pustila lovor věnac.)

MILONA. Ja uz sréću tebi želim slavu, —
(Uzme lovor věnac u ruku.)
Evo věnač, careviću slavni!
Jur te rese tvoji čini davni,
Taj si stekao jur u mnogom boju
Žèrtvovav ti za dom mladost svoju.
Budi dělom još od otca veći!
Da dom može mir i sréću steći.
U te svieh upèrte su oči,
Nek te prate sve nebeske moći.
Ovim kruni tebe nizka děva.
(Stavi mu věnac na glavu.)
Nu tva světlost neka nezahtěva:
Da Milona věnac s cvěća pravi,
Da se takvim ikoj momak slavi.

RADOMIR. *(Strašen.)* Što je tebi! o Milono kaži!

MILONA. Careviću, uzroka netraži,
Koj odkriti má malenkost krati.
Tužno ti je onaj uzrok znati.
Světla kruno, ti mi bol prištedi,
Pravu ranu saznati negledi.

RADOMIR. Ah Milono, ovo nesmě biti! —
Što je takva, da se mora kriti?
Zašto meni tvoje sèrce kratiš?
Dakle nećeš děvo biti moja?

MILONA. Ja nemogu, kruno. *(Ide.)*

RADOMIR. Stani děvo!
Ah Milono samo malo stani!
(Milona stane.)
Ubitačno tvoj me govor rani!
Ja netražim, ká ti kob susrěti,
Nu lěk vrěme može nam doněti?
(Milona nìječe glavom.)
O udesu kobni! — *(Mala stanka.)*

Digitized by Google

Jedne molbe meni neodbaci!
Tvoje mile oči su mi znaci:
Da uslišen ja ću ovdě biti.
Ako ikad ćedu časi priti,
Od težkoćah — tada se spomeni:
Da se možeš utećiti k meni.
Pa da neznam što bi takva bilo,
Tebi služit biti će mi milo.
Tim ću těšit težku moju muku;
Ah Milono, podaj na to ruku! —
(Milona dade ruku.)
I obečaj!

MILONA. Obečajem.

(Mala stanka.)

RADOMIR. S Bogom!

MILONA. S Bogom. *(Ode.)*

(Kroz pozorište ide **Starac**. *Toga susrètiv* **Radomir** *zaustavi i govori:)*

RADOMIR. Kaži, što je lěpa ljudska slika?
Iz ké sjaje Božje vlasti dika.
Da li višje je to neba biće?
Udes njegov možda je razviće?
Kad čověku život ovdě mine,
Da li slika ta za uvěk gine?
Pa se ista više vratit neće?
Ko uvehlo jednoč milo cvěće. —
Tad lěpote světa jesu laži! —
Staro momce deder sada kaži!

STARAC. Motri narav, šta ti ona slovi:
Da je prelaz svět zemaljski ovi.
K jasnom vidu stvari možeš doći:
Motri zvězdah svod u jasnoj noći.
Svod nebeski posve jasno piše:
Da neminu, koja stoje više.
Tù je měna, ali samo měna,
Nu nemisli, da je zato sěna.

Digitized by Google

Sěna nije! zar da Bog nas vara?
Iz pèrvašnjih on još lèpša stvara.
Ono, što te, kako mislim, boli,
Nije drugo, već je prelaz goli.
Tko za zèrnce maleno da žali,
Čim bus cvětni tad uzraste mali?

Prizor IV.

U kući Ruda.

Rud i jedan **Sluga** carski. Uležu zajedno.

SLUGA. Gospodaru, reci jednoč něšta —
U mišljenju svět te pozna věšta.
Carević mi kaza: „slugo teci!“
Ja učinih — tako ti sad reci:
Gorě — dolě — desno — lěvo — kako?
Tvojim múkom nemuči me jako! —
Da ja hitim, on mi zapověda,
Čim zakasnim, to on mèrko gleda.
(Rud se dèrži zamišljen za čelo.)
RUD. Odmah! — sad um odgovor ti traži.
Još jedanput, kako kaza? kaži!
SLUGA. Ta sam ti jur kazao! „slugo teci!
„Te Miloni snižen ovo reci“:
(Stavi ružu na zemlju.)
„„Gospodično tù na zemlju pazi!
Ružu digni, ili ti nju gazi!““
RUD. Daj ju amo *(sluga ju dade, Rud ju motri.)*
Čuj me Milovoje!
Ti poznadeš dobro čuvstvo moje,
Prama carskoj kući, koje gojim.
SLUGA. Pokazao si svakim dělom tvojim.

Digitized by Google

RUD. Tada, što ti kažem, to ti čini.
Što će biti, za to se nebrini.
(Povrati mu ružu.)
Careviću ružu natrag stavi,
Od Milone njemu ovo javi:
Da se ona time srěćnom sćeni:
Čim on čuvstvo glede nje proměni.
SLUGA. Što će biti, ako on saznade?
RUD. Ti se neboj! — što ti na um pade?
Da! — ti neznaš jošte ovu tajnu,
Da Milona prati gospu sjajnu!
SLUGA. Što do Drača?
RUD. I još u Drač běli —
Od mene se kći još danas děli.
SLUGA. Će li dugo tvá kći ondě stati?
RUD. Jur unapřed ja nemogu znati;
Dok kod dvora stvar se neproměni,
I to brakom. —
SLUGA. Sad si jasan meni.
Šta nalažeš, tako neka bude,
Tvoje rěči kano carske prude.
(Njegov upliv tolik je kod dvora,
Da ga čověk uprav slušat mora.)
(**Sluga** *naklonivse ode.*)
RUD. Šta sam drugo ovdě mogao reći?
U kojoj bi kći má bila smêći,
Da joj tako škakljiv izbor stavi!
(**Sluga** *donese kovčeg, te staviv ga na stol ode.*)
O! — da kći se moja na put spravi?!
(Zamisli se.)
Car je rekao: da će kano otac —
Skèrb imati. *(Mala stanka.)*
(Odvažno.)
Ne! — Ne! —
(Ode u bližnju sobu.)

Digitized by Google

Prizor V.

Ista soba.

Iz bližnje sobe vodi **Rud Milonu**, koja je ozbiljna. Poslě služinčad. Milona spravlja stvari na put. Najprije snima kip sa stěne.

MILONA. Sliko moga Cirila-Metuda! —
Ta će ići sa mnom věk posvuda. —
(Mala stanka.)
Ove pěsme? — nisu naše — neću!
Slast u naših nalazim ja veću.
Stari Gèrci za me nisu jasni,
A ti novi? borme nisu krasni.

RUD. Nepotrebna pusti u Ohridi!
Ako poslě ti se što izvidi:
Još ti uvěk kašnje možem slati,
Samo imaš mi na znanje dati.

MILONA. Ovaj okvir? — dobar je za plesti! —
Raztrěšenost na poslenost svesti.
I te veze — a i ove škare. —
(Mala stanka.)
Tamburicu?? — neću tamburice,
Ja njoj, otče, sad prekidam žice —
(Preréže na dolnjoj strani žice od tamburice.)
Tako! — (kraj je s menom tvojoj slavi.)
U kolibu ti ju otče stavi,
Gdě u vèrtu vodica rumori,
Da ti svaka od njih lěpo sbori,
Kad ćeš odmor tražiti u hladu.
O da moje čuvstvo tad imadu!! —
Sa větarcem bi ti glasit stale,
Zaorile bi ti pěsme male,
S pramaléćem nježne mile glase,
Spomenule bi ti srětne čase:

Digitized by Google

Kad me malu onud peljao jesi
Spoznavav me ondě sa nebesi:
„Vidi kćerko ovaj cvětak blagi,
„Što ga stvori otac světa dragi.
„Neka tebi on za uzor prudi,
„Tako nježna, čedna i ti budi.“
S lětom — kad se snage vèrh razvija,
Kojom se u jedro cvětak sbija,
Da ti svaka onih zvonit stade:
Da ti živi kćerka dobre nade,
Oddaljena koja tebe ljubi
I vas nauk, što joj ga udubi
Svakom zgodom, otče, brižnost tvoja,
Koj sa sobom nosi pamet moja.
Kad jesenski svanu lěpi dani:
U kolibu otče se nastani.
Nek ti žice tada milo poje
Iz daleka otče glase moje.
Pusti jednoč sebi odmor mali
Prije, nego budi listi pali. —
Kasna jesen ti je tužno-mila,
Tad se spravlja na mir zemlje sila;
Spominja se Psyche*) zvanja svoga:
Da će biti konac robstva toga.

(Měnja glasom.)

Nek zamuknu tada žicah glasi!
Jer oabiljni nam nastupe časi.
Ledena je zemlja — mrak nas shvati,
Čekaše nas jurve dugo mati —
Putnik trudan put jur s tmine skloni —
Tad za pravac zadnji zvon mu zvoni.

(Jakim glasom.)

San ga rěši svega — što je bilo! —
Njega opet primi majke krilo!! —
Otče! —

RUD. Kćerko!

*) Duša.

Digitized by Google

(Stanka. Milona kano iznemoćena sědne.)

Šta ćeš mislit sada děte taka!
Vidi mene kćerko zdrava, jaka.
Znam ja, koje tebe misli bole,
Kćerko draga, to su mešte gole —
Čim je više s otcem nježne děte:
Pri rázstanku tim mu više prěte
Misli tužne, razcviliv mu grudi.
Pojedina okolnost mu bûdi:
Cèrne slike poslědnjeg razstanka,
Da nebude više nikad danka,
Da k ognjištu svojih dragih pride,
Da mu oči opet svoje vide.
Glas večernji zvona, nožnja druga —
Jur su povod, da ga shvaća tuga.
Tvoje nježne sèrce vele hvalim,
Nu nedajmo tako biti malim:
Kano da je jedina Ohrida,
Ku nesmiješ pustiti iz vida.
Kano da je tù hram Boga pravi,
Kano da se samo tù Bog slavi.
Ta ja nisam rodjen iz Ohride! —
Čověk nezna, kamo u svět pride.
U ostalom nije Drač prek světa
Tá daljina neka te nesmêta.
Po takvom mi piši, koj zna iti;
Za tri dana moše ovdě biti.

(Uléže služinčad, medju njimi jedna **Stara.** *Svi žalostni. Sluge iznašaju pèrtljagu.)*

STARA. Gospodično! gospodično!

(Plače. Rud obazrěv se pravi ozbiljan znak, da šute. Milona se kano iz sna prene.)

RUD. Sada jur je vrěme, kćerko idi!

(Odu svi. Poslědnji **Rud** *i* **Milona.)**

Digitized by Google

Prizor VI.

U carskoj kući.

Predsoba, u kojoj blizu ulaznih vratah spava mlado momče. Sa strane unidje **Samuil** sa světiljkom u ruci. Poslě **Poro** sa slugami.

SAMUIL. Vas svět spava! spati ja nemogu —
Ja si tarem glavu — trudim nogu,
Opet legnem, te zatvaram oči,
Ali sanak — sanak — neće doći! —
(Stanka.)
Kako spava — toga ovdě gledi!
Dočim čeka moje zapovědi,
Dočim znade, da on nesmě spati,
Te se brižan pozivu sna krati:
Sanak jači ipak njega svlada,
Mladi junak ovdě lahko pada.
Al mladosti, dočim ona spava,
Svu odštetu zato sanak dava:
Divna polja — milo pramaléće —
Rajske slike — od sto vèrstih cvéće —
Tu lepire zlatne samo lovi —
Zlatnim čunom bistru vodu plovi —
Lěpa konja jaše — zrakom leti,
Svigdě ružu — svigdě radost sreti.
O snu lěpi! — slasti blagotvorna!
(Mala stanka.)
Kad si legne majka neumorna,
Pošto sinu lěk još prije poda,
Po kaljuži ona u snu hoda,
Bělo rubje u njoj brižno pere,
Cèrno! blatno! tad na tèrnje stere —
Tužna sanjo! — ona se probudi,
Plače, viče: možda lěk neprudi?!

Digitized by Google

Bûdi muža, smèrt iz sanje kobi,
Pita, traži u toj noćnoj dobi;
Sve sasluša, da li što pomaže?
Dête kadi, tèrbuh njemu maže.
Opet zaspi — ali tada sanja:
Da iz vira pokraj stara panja
Bistru vodu pije ter se šali:
Što joj sinak opet tèrči mali.
O snu blagi! znak si sladke nade.
(Mala stanka.)
Tko u bezdno od zločinstva pade,
Sanja kako on se s vragom brati,
Na tom piru medju svimi svati
Pèrvo mèsto ohol zauzima,
Podvorenje on od svieh prima.
Vrag mu tada puni stol prehiti,
Izpod stola vida tada priti
Hiljad sèrdah —

(Samuil ogledav se i vidiv prikazu svoga otca bèži, padne. Prikaza nestane. Sluge dotèrče.)

O pomozte meni!! —

(Stanka.)

PERO. Gospodaru milostivi stani!
SAMUIL. O sunašce, o sunašce svani!
Je l' da děco, jurve puca zora?
PERO. Světli care, polnoć biti mora,
Jer u ovoj dobi kod Ohride
O polnoći Ilinstok*) izide.
SAMUIL. Jedva polnoć? vajme strašne noći!
Jel bi mogao sada Filip doći?
PERO. Světli care samo zapovědi!
SAMUIL. Ako spava vrědni starac sědi,
Nemojte ga podnipošto zvati —
Grěh je, da se njemu odmor krati.
PERO. Nas upravo mitropolit prosi,
Da mu tu věst odmah jedan nosi,

(* Ilinstok, vèrlo krasna zvězda Syrius.

Digitized by Google

U čas svaki — čim tvá milost želi —
Bila polnoć ili danak běli.
On poduči još i svoje ljude,
U tu svèrhu da ga odmah bûde.

SAMUIL. Ah s njim jesmo jučer noć sproveli!
Pa i danas? — to bi odveć bilo! —
Ti pospanče!

MLADO MOMČE. Milost sjajni care!

SAMUIL. Ustaj! — noćju oči tvé nemare:
Što im dužnost s voljom tvom nalaže.
Sèrce kuca — oči pokoj traže.
Koj věk radi, on se jače strudi —
Potrěbnomu uprav sanak prudi.
Oči budne neprekidno rade,
Tad prestanu, kad im zastor pade.
Sluh se ješte něko vrěme krati,
Običaje više budno spati.
Čim on zaspi, tad je drugo dělo —
Tù je treba lěno tresti tělo,
Da za budnost duhu stroje pruži.
Ti odsele danom meni služi —
Sad spokojno idi — gdě je Jovo?

(*Momče ode.*)

PERO. Čim on začù za Filipa slovo,
Neopažen k njemu se uputi.

SAMUIL. On bi morao u tom mene čuti!
Ja sam pitao samo — a on ode!

(*Iz vana sluga otvori vrata širom.* **Filip** *uléze.*)

O Filipe, kazaše mi ljudi,
Spravnost tvoje dobrohotne ćudi.
Na daleku moju želju doći,
Koje goder vrěme — u polnoći!
Kadgod dodješ, mi je vele milo —
Nu za sada bi mi draže bilo,
Da si ostao kod kuće mi miran.
Ja nemogu biti bezobziran — —

Digitized by Google

Sad su krivi uprav moji ljudi,
Što te zvahu proti mojoj ćudi.

FILIP. Čim dosadan nisam, světli care,
Pokoj nadju moje kosti stare
Uvěk lahko, kad učinih svoje.
Nu kad um i sèrce muža dvoje:
Da li su u redu njegvi čini,
Zalud tad se tělo za mir brini.
Strogi sudac, savěst njemu viče:
„Dan je prošao zalud nevoljniče!"
Dočim kroz dan car za carstvo bdije,

(*Motriv cara čedno al značajno.*)

Od pastira svěsti lěpo nije,
Čim neskèrbi za mir njegve duše,
Ako davni čini mir mu ruše.

(*Samuil motriv Filipa upre dolé oči.*)

SAMUIL. Dosadan ti meni? — nedaj Bože! —
Tva prisutnost sama — više može,
Da potreban duši mir povrati,
Ko svi glumci světa mogu znati.
Moj Filipe! —

(*Ganut i smèten.*)

Hoćeš možda sesti?

(*Naznačiv rukom Filipu stolac. Oba sědnu.*)

Na stvar lěpu ja ću govor svesti. —
Čim Larisu svladah, ti je znano,
Da morahu jednim jutrom rano
Tada světog Akilija moći
Iz Larise tad u Prespu proći.
Što ti misliš — nebih li ja sada
Usrěćio njimi ovog grada?

FILIP. Světli care, pusti je u miru! —
Nek Prespjani na nje cvěće stiru.
Prespa jur i tako vèrlo žali:
Što se njoj sav pèrvi ugled smali,

Digitized by Google

Odkad carski tù sad prěstol stoji,
I stolica tù se ma ustroji.

SAMUIL. Jest — — jest — — al na děla bogomila
Mene těra něka skromna sila.
Hoćeš, da ti zidjem cèrkvu drugu?
Ili novcem da ublažim tugu
Udovam od poslědnjega boja?
Samo reci, tù je ruka moja! —
O ti vidi!! —

(*Svane mu prikaza otca u obiuh rukuh na vilicah nasadjene oči dèržeća sa konopcem na vratu. Samuil okrenuv se od nje jednom rukom pokrije si obraz, a drugom prime Filipa za ruku.*)

FILIP. Što je světli care?

SAMUIL. Šišman! Šišman!

(*Filip se po čeloj sobi obzira.*)

FILIP. Nevidim ga ovdě!

(*Samuil se okrene, da se osvědoči.*)

SAMUIL. Ti nevidiš ovaj strašan prizor?!

FILIP. Nevidim ga, ja to tvèrdim care!
Ti si vojak — ja svećenik, hodi!
Da se sa tom slikom bojak vodi!

(*Filip se ustane te na ono město Samuila polja.*)

Udari — ju! da li je to tělo?

SAMUIL. Koje učiš mene grozno dělo!! —
Pa da udrim samo otca sliku!! —

FILIP. (Da mu prije digne svěst tu viku!)

(*Prikaza nestane.*)

SAMUIL. Sad nestade — opet toga gosta — —
O Filipe, ta je slika dosta,
Da u žilah moja kèrv se kruti,
Sva muževnost moja i um smuti.

FILIP. Mir u duši pokorom udesi,
Da nemuče tvoju savěst grěsi. —

SAMUIL. Hoću! hoću! hodmo u tu sobu. (*Odu.*)

Digitized by Google

ČIN ČETVÈRTI.

Prizor I.

U Draču. Soba prosta.

U jednom kutu nagomilana bojna sprava. **Milona** sama.

MILONA. Kroz vas prostor, prèko toga vèka
Kano munja leti um čovèka! —
Od svoj druga — sèrca — silno jači,
Smion kano orao misli kvači,
Ohol rodom — otac Bog mu isti —
Prost od svake směsi: duh je čisti.
Drug mu prošćak — žemlja mu je mati —
Sluga uma bi se imao zvati.
Nu sèrdašce! prem si roda prosta,
Al i tebi něka prědnost ostà.
Umu znanje, tebi nježnost blaga,
Tebi ljubav, dočim umu snaga —
Divne sgrade uznosit um pravi;
A Bog tebe za čuvara stavi.
Jer ti ures, ti sklad moraš dati,
Um je otac, ti si družtvu mati.

(*Zamisli se — zatim nastavi.*)

Careviću, mili Radomire!
Nek se dani tvoji srěćom šire. —

Digitized by Google

Tvoje zvanje od tebe zahtěva:
Da ti bude sjajna roda děva —
Neka bude! — bila srětna oba!
Od početka do skranjega doba.
(*Opet malo tugom prestane.*)
Dosta sèrce! tako biti mora,
Vez sèrdacah dolazi od sgora —
(*Odvažno.*)
U samostan! — gdě mùk krotak traje,
U samostan! baš u strane kraje!
Gdě ću mlada čekat starost svoju,
Ako jošte Bog mi dade koju.
Što će gospa ovdě sa mnom sama?
(*Sluša.*)
Što to čujem? to je hod od kneza —
Ja tù sama — tako bez opreza! —
Jedan ulaz — — on će odmah priti! —
Ja s njim sama ovdě nesměm biti! —
(*Sakrije se za bojnom spravom.*)

Prizor II.

Ista soba.

Azot i **Rado.** Poslě **Polertes** i **Tejas.** Azot obazrěv se po sobi ide opet k vratam, te otvoriv ih zove:

AZOT. Rado!
RADO. Svètli kneže!
AZOT. Grom i pako!
Gdě je, kaži biuno! má Miloṇa?
RADO. Ja ju vidih, kad uležе ona.
AZOT. Tu je nejma! —

Digitized by Google

RADO. To je dakle prošla.
AZOT. Nu da kako vule! čim je došla.
RADO. (On je danas uprav dobre volje.)
AZOT. Ti lěnčino! idi!! — bude bolje!

(*Rado ide.*)

Stani!! — jesi li njoj rekao lično?
RADO. Jesam — i to tako: „gospodično!“
Izvolite k skranjoj sobi priti:
Dok po sjajnu gospu ja ću iti,
Će vam nešta kazat — tajne stvari —
AZOT. Nešta kazat?! ti si ludjak stari!
RADO. (Uprav tako on mi zapovědi)
AZOT. Gledaj Rado, um ti niš nevrědi!
RADO. (Ah ćutljivo kako on me ruži!)
AZOT. Budi lukav — pa i věrno služi —

(*Zamisli se.*)

RADO. (Lukav — věran — sve bi on to rado —
Vuk i janje, to je čudno stado —
To će biti kano morska žena,
Ka pučina u dnu skriva zdena.)
AZOT. Spretnost, Rado, ti věk imaj taku:
Da rěč reći nije treba svaku —
Samo glavnu — ti to drugo shvati —
Što stid reći gospodaru krati.
RADO. (Lěp je nauk.)
AZOT. Što ćeš činit sada?
RADO. Sva krivina na me neka pada — —
Potražit ću opet gospodičnu,
Laž joj tada hoću reći sličnu:
„Oprostite — gospa vas nezove, —
„Bio sam smêten — smêteni zlo slove. —
„Knez mi kazà: da bi gospi rekli:
„Buduć važni su se posli stekli —
„Da ne kneza čeka u toj dobi —
„I to sama — baš u skranjoj sobi.“

Digitized by Google

AZOT. Ne, da čeka! — „učtivo knez moli:
Sjajna gospa priti da izvoli.“
Gledaj, da stvar lěpšim licem svane —

(*Prěteć.*)

Da mi gospi neogorčiš dane.
Idi! — čekaj! — sad mi cvěća beri! —

RADO. Kako krasni sada cvatu lěri!
Žuti — modri — i to ovih danah
Cělo jato lěpih tulipanah.

AZOT. Ti si ludjak — tim si glavu kiti,
Na věnčanje kad ćeš jednoč iti.
Nježan cvětak lěpo gospi stoji:
Potočnica — tù se ruža broji,
Nu nemisli: da to ruža svaka,
Za odlične gospe da je taka:
Tek cvatuća, rumena i běla,
Ne cèrvena — to je něšta směla —
Pup daj děvi, koj se tek otvara,
Běl il rumen, navada je stara.
Čim ju ljubiš, pup sa ružom sdruži,
Al ne bělom — nenose te muži.
A vez mora vèrlo nježan biti,
Tek da dèrži, tako cvěće viti.
O milosti čim ti um još dvoji:
S potočnicom pup joj tada spoji.
Pup joj veli: „angjele moj mili“,
Potočnica „deder mi se smili.“

RADO. (Ko ja vidim, to je znanost něka —
Proti hladnoj — to je vèrst od lěka.
Zašto nisam ja znao toga prije!
Čověk nikad dosta mudar nije.)

(*Ode.*)

AZOT. (*Zamišljen.*)
Ja sam neznam, što mi na njoj leži, —
Ta kod svake sgode mene běži.

Digitized by Google

Ala vèrlo za me lěpe stvari!
Da mi reče, mene da nemari,
Ili da me upravo izsmije.
Ovdě priziv na sud kakov nije.
Tad je treba, da se jošte stidim,
Svakom sgodom kad ju gděgod vidim.
Bezstrastveno ako čověk sudi,
Razum tada tako sbori ćudi:
Lěpotićah svět taj više broji,
Svakoj něšta vèrlo lěpo stoji.
Jedna ima vèrlo nježne oči,
U njih druga zapovědne moći.
Jednu nježnost svukoliku resi,
A u drugoj ukus sva udesi.
Što ćeš sada strasti biti sluga?
Tù te čeka dugotrajna tuga —
Kano putnik, koji nejma stana,
Kano slěpac nevideći dana,
Tako život ti ćeš svoj spovesti
Neživući umno niti česti.

(Uliže **Rado** *težko dišuć.)*

RADO. Světli kneže, tu — su — nježni — cvěti.
AZOT. Ká te ludost opet Rado sréti?
RADO. Světli kneže, ja sam tu nedužan.
Kad iz vèrta nosim cvěće tužan
Još nevidiv nigdě ja Milone,
Dva čověka tad se k meni sklone,
Dva tèrgovca, kojim duga svita —
Jedan skromno odmah me zapita:
Da li na me moći se zaněti?
Da li ništa ovdě njim nepréti?
Tvoja světlost gdě se sada bavi? —
Pa taj novac mi u ruku stavi

(Kaže novac.)

Sboreć: „knezu tajno nas uputi,
A pred světom o nas sada šuti.“

Digitized by Google

Ja bi rekao: da su oni Židi,
Poluněmim mi se jedan vidi,
Uvèk tužan on u zemlju gleda,
Osim „Mikul“ niti rěči neda.

AZOT. Ili „Merkur?“

RADO. Tako.

AZOT. Sada hodi,
Dobrim plodom da ti posao rodi.
Žide dakle bèrzo simo pusti,
Ali o tom rěči neizusti.

(**Rado** *ode.* *Ulězu* **Polertes** i **Tejas.**)

POLERTES. Merkur!

AZOT. Febus!

POLERTES. Jesmo sami?

AZOT. Jesmo.

(Azot vrata zatvara. Tejas i Polertes skidaju plašt i dugu bradu.)

AZOT. Polertes? i ti Tejas? — zdravo!
Što ste mudri — to je posve pravo.
U svih činih opréznost je zlato —
Braćo, ja vam vèrlo hvalim zato.
Pa da ništa nebu iz te stvari,
Bar da sréće nitko si nekvari.
Sréću mislim, od vas svaki hoće,
Ona meni tekar cvasti poče.
Čudnovata ona vam je vila,
Čim ta hoće, odmah stere krila.

TEJAS. Na izliku nosim male stvari,
Za ké děte ili žena mari,
Naušnice i pèrstene zlate,
Lěpe veze još za mlade svate,
Ja bar mislim, da si me iz vida
U početku dèržao ti za Žida.

AZOT. To te čini ona nošnja duga,
Vas za Žide prije nazva sluga.

Digitized by Google

TEJAS. Nu Azote, kako stvari stoje?
Je l' ti doni Gripas pismo moje?
AZOT. Jest. —
TEJAS. Jest — ti si jednoslovčan kneže,
Tebe ljubav jošte moćno steže —
A osvete nenose ti grudi,
Što ti otca ubi Bugar hudi?
AZOT. Mehko sèrce osvete netraži,
Čim ga nitko upravo nedraži.
Žalim otca, koj u boju pade,
Štujem tasta, koj mi život dade,
I Mariju kćerku odabranu
S gradom Dračom ovu lèpu stranu.
Da ti Azot možeš biti sada,
Bi ti htio, da ti raj taj pada?
Pa da bilo i za tovar zlata! —
TEJAS. *(Polertesu.)* Ćemo druge sad napeti žice.
(Azotu.) Da li poznaš toga pisma lice?
AZOT. Sam car Bazil ovo meni piše?!
TEJAS. Samo čitaj, tù je toga više!
(Azot čita. Pročitavši:)
AZOT. Ah k pèrvanjim šta car još dodaje!
Isti naslov i čast obečaje,
Nadvornik ću vèrhu svieh biti,
Ako gospa hoće sa mnom priti:
Od gospojah pèrva je kod dvora,
Kano takvu sve ju slušat mora.
(Mala stanka. Azot je tim obečanjem kano očaran.)
Oj Bizante, divni, krasni grade,
Gdě se sjajnost slašću spojit znade! —
TEJAS. Sad ti tekar stan u dvoru prija,
Kad se sjajnost oko cara vija.
Sbor gospojah jošte nikad veći,
Pogled njihov jur te vodi k sréći. —
Prepletena zlatom njim oděla,
Jednim modra, drugim ko sněg bèla.

Digitized by Google

Sve se divno kano vile nose,
Ruže, biser njim ti rese kose.
Ja spomenem jednoč tvoje ime,
Suzeć jedna me za ruku prime:
„Dakle živi onaj mladić mili?
O ko srětni jesu časi bili! —
Posvuda se njegva slava širi,
Pogled njegov Martu sam umiri!“

(Azot pokazuje kretanjem, da je uzhićen.)

POLERTES. *(Tejasu.)*
Na ružah se hvataju lèpiri —
Jur ga imaš — ptica je na lèpku.

TEJAS. *(Azotu.)*
Ti kod ženah imaš srèću rědku,
Pet — izruči na te pozdrav meni,
Helena se ista zarumeni. —
(Mala stanka.)
Uz to pismo kako misliš sada? —

AZOT. U taj časak meni svane nada:
Da na mene sumnja neće pasti.
Nu sve mudro i bez svake strasti.
Za tri tjedna — dotle sva priredim,
Čas da dadem mojim zapovědim.
Medju Kerfom obćenje priredi,
Nesumljive ladje slati gledi.
Zato bit će dobar Meklas stari,
Može reći da je on od Bari*),
U izlikah nejma nikad straha,
Laški zna-le, lik mu je od Laha.
Čim se brate shodan čas pronadje,
Tad uputi odmah Gèrčke ladje.
Ja sa gospom ću ribarit poći,
Nas je tada uhvatiti moći.
Ja bi rado pred njom pošten biti,
Nek se krije, što je moći kriti.

*) Grad pomorski u Napulju.

Digitized by Google

(Tejas i Polertes opet na se stavljaju plašt i bradu.)

TEJAS. Sprovedi nas malo!

AZOT. Podnipošto!
Zbilja! kaži jedan pèrsten mali.

TEJAS. Bi ga rado tvojoj gospi dati?

AZOT. Nedaj Bože, gospa nesmè znati.
Milona je — dèva divna lica,
Ne dvorkinja već je drugarica.
(Azot prebira.)

TEJAS. Uzmi više, lèpo ju nadari.

AZOT. Za igračke mnogo baš nemari.
Neznam, koju ozbiljnost si uze; —
I sad kadšto skromno roni suze.
Nèšta — gatam, ali neznam pravo.
Sada s Bogom, putujte mi zdravo.
(Zamisli se.)
Ću vas ipak malo ja sprovesti. *(Odu.)*

(**Milona** *izadje iz kuta.)*

MILONA. To je strašno!!— zet od Samuila,
Muž Marije, ká je tako mila,
Lakoumno Gèrkom tvèrdju daje!
Dakle Gèrčka rodi takve zmaje?!
Nesrètnico — ti — Marijo tužna!
Vrat ti vije Azot zmija ružna —
Dakle činom ono zbilja biva?
Što se tebi tužnoj o tom sniva? —
O da zadnji tad si časak spala!
Domovina grob bi častni dala —
Domorodno povèrh cvèta cvèće
Za minulo tvoje pramalèće.

(Ode.)

Digitized by Google

Prizor III.

U v è r t u.

S dvě različite strani dolaze **Milona** i **Azot.** Poslě **Rado.**

AZOT. (Tu je ona — tu je angjeo divni.)
MILONA. (Tu je Azot — tu je on bezstidni.)
AZOT. Što ti radiš ovdě angjeo mili?
MILONA. Mislim na čas, kad smo srětni bili.
AZOT. Što tim misliš, oj Milono kaži?
MILONA. Kneže misli — razloga netraži —
AZOT. Bog te vidi! — to je zagonětno —
MILONA. Hoćeš znati? kažem ti uvětno —
AZOT. Kaži! iz tvih ustah blage rěči
Dopadnost će od Olympa steći. —
MILONA. Kneže pusti govor odabrani,
Koj negodi, niti sèrca rani —
AZOT. (To je mnogo), — ti si něka druga —
Ja te motrim, s tobom vlada tuga —
Děvo mila! bezobzirno sbori!
Što te boli? što ti mladost mori?
MILONA. Sve uvětno znaj si světli kneže,
Što mi sèrce, što mi pèrsa steže,
Ali tako: da uslišaš mene! —
(Mala stanka.)
(Nije vrědan, da ga zemlja nosi,
Nu za dobro doma děva prosi.)
Vidi mene — *(Klekne.)*
Sirota tu klěči —
Ti sam možeš, ti joj ranu lěči! —
AZOT. *(Dignuv ju sa počitanjem:)*
Ah ne tako — prijazno mi sbori,
Kano glasba tvoj glas mi se ori,

Digitized by Google

Angjeo lěpi! tù je pèrsten tebi!

(Pruži njoj pèrsten.)

MILONA. Taj je proklet —

(Dostojanstveno.)

Nečuvaj ga sebi —
S njim u more! — nek ga nose vali!
U dno mulja, gdè su gèrčki žali —
Věčna tmina da ga mora krije,
Sam to čini, da mu traga nije! —
Da nedodje varat Meklas stari:
Kako on je pošten Lah od Bari —
Da brodovljem gospe neobkoli — — —
Bugarkinja to te děva moli! —

AZOT. *(Strašen.)* Možda snivaš! — tko ti ovo kaza?

MILONA. O da snivam! tužnoj kamo sréće!
Da to meni budnost tako reče! —
Světli kneže! tomu nisam kriva:
Što te slušah skrita i pomnjiva.
Dočim čekam ja na gospu moju,
Čujem priti ja tad Světlost tvoju — —
Bojeća se tad u sumnju priti,
Ja se sklonim pod oružje skriti.

(Čuje se trublja.)

Uz znak ovi gospi imam doći,
Sa sokoli u lov ćemo poći.
Dakle jošte malo — světli kneže!
Nek te ljubav od izdajstva steže,
Nek te ljubav za kneginju veže.
Nek joj skriva sve to tajnost věčna,
Ti joj budi věran — bit će ona sréćna.

(Ode.)

AZOT. Něke réči, ke zrak utamani —
Kojih nesta jurve na sve strani,
U to stanje um mi ipak stave:
Da sad nejmam jedne misli zdrave. —

Digitized by Google

Onaj prikor, koj mi ona reče,
Čela vedra pred njom vratit neće,
Niti nauk tèrti mèrzla znoja,
Koj mi dade jednoč majka moja:
Čim si dobar, neka svět te kori!
To sve muža razumna nemori,
Rěči neće svěsti mu oteti,
Sbog njih slabi samo će zapeti.
Ali sinko, vrědni samo, pazi,
Čvèrsto stoje na toj směloj stazi;
Dočim kriva svěst jednako mori:
Da li krivnju o njem tko nesbori?
Iste misli strah mu jur zadaju:
Da sa slabe strani ga poznaju.

(Mala stanka.)

A ja poznat kako sam Miloni?
Ká se klečeć mene molit skloni.
Uz svu nježnost vidih joj na licu:
Da me gledi kano izdajicu. —
Kob nesrětna mene joj opiše,
Sad od mene pozna mene više — —
Bolje za te — ako nebi znala! —
Sad je kasno, jur je kocka pala —
Da od tebe moj sad život visi??
Vrědna děvo! ali mudra nisi! —
Kano žèrtva ti ćeš prije pasti! —
Iz tvog groba mir će meni rasti! —

(Mala stanka.)

Dvě izvesti sad mi trěba stvari,
Da za věk se sréća nepokvari.
Ah Milonu — nju — u nebo slati —
A čim prije grad Bazilu dati.

(**Rado** *uděze.*)

RADO. Světli kneže!

AZOT. Rado bliže pridi,
Je li znadeš, gdě su oni Židi?

Digitized by Google

RADO. Manjeg kano da ga više nije —
Većeg vidih hodat malo prije,
Ali čudno — uvěk pokraj žala,
Ondě stati gdě je ladja stala.
Ja pristupih, ja mu dadoh nadu:
Da bu više tèrgovao u gradu.
On mi reče, da je malo nade,
Nu da njemu uprav na um pade
Hristelija, velemoža, koji
Za lěp ures rado zlato broji;
Něka žena da mu ga spomene;
Stan da kažem, oprosi on mene.

AZOT. Tim je bolje, gdě je, sada znamo —
Ti mu reci: neka dodje amo,
S drugim da mi pèrsten taj zaměni
Koj će imat rubin lěp ognjeni,
Nježne kèrvi koj će sěvat boje,
Taj će resit ruku gospe moje.

RADO. To će odmah biti gospodaru!
Još zapověd tada imam staru,
Ké izvesti nije bilo moći,
Al ku hoću, čim će gospe doći.

AZOT. Ono misliš reći tad Miloni?

RADO. Da se dobro opet mislit skloni —

AZOT. Niti rěči nemoj — jur je kasno —
Nije vrědno — bilo bi opasno.
Gledaj! ona to mi jur predbaci,
Znani su joj jurve něki — znaci —
(Smêteno.)
Kaži o njoj, što se tebi vidi?

RADO. To je ružno — nek se cura stidi! —
Da sirota světlog kneza kori? —
Za nju milost — knez s njom ako sbori! —
Světla gospa tim ju takvu čini,
Što se za nju ko za sestru brini.

Digitized by Google

Někom sgodom — neznam što je bilo: —
Da se curi čednom biti htílo,
Hoće gospi ruku dá poljubi,
A gospoja tako se izgubi,
Da joj reče: „To me sestro boli —
„Poljub sestre dati mi izvoli.“
Pa joj poljub usnam gospa dade,
Jedna s drugom tada plakat stade.

AZOT. Ti prijatelj joj osobit nisi?

RADO. Světli kneže, da o meni visi:
Tu je nebi bilo ove noći —
Nek si ide! — može k otcu ići.
Jur je dosta, što se lěpom kaže —
Moja sućut s lěpom se neslaže
Od svih lěpih světlu gospu scěnim —
Sve ostale su mi mnogo krive —
Licem lěpe sèrcem zmije žive.
U mladosti něku lěpu ljubih,
Lud bih dosta, ja ju nježno snubih:
Lěpa Stano budi žena moja!
Lěp ti oblik, nježna ruka tvoja!
Ja sam lovac dušo, odabrani,
Svaka patka samo mojoj Stani.
(Azot porugivo, što Rado neuvidja.)

AZOT. Kako umno to moj Rado znade!
Kako tebi ovo na um pade?
Ta Diana tomu neodoli,
Da ju tako lěpo tkogod moli.

RADO. Světli kneže još me sada mori,
Što mi tada taj gad odgovori:
Ej, Ej Rado — to je za te slavno —
Ja za druga dèržah Radu davno:
Za kup mesa bez sućuti svake,
Koj udarce ćuti samo jake,
I to dotle, dokle sèrce bije,
Baš u kojem nježnih ćutih nije.

Digitized by Google

Nut na Rada još i ljubav radi!
Iskru više ćuti Bog usadi.
Na mé patke da mi lěpo hvali,
Da obroci njezini su mali:
Malo voća ili pako mlěka,
Te da moja nebude do věka.

AZOT. Gle gizdavu — to je bilo krupno —
Što si ti njoj kazao?

RADO. Niti rěči,
U tolikoj bio sam tada smećí.
Kod dvih drugih ja pokušam sréću,
Ali lěpe uprav me zameću.
Ja poražen razprodam sve moje,
Hajd u vojsku, hajd u strašne boje!
Kroz mu rukú mnoga glava pala;
Al osvěta bijaše to mala.
Jer Larisu Bugar kad predobi,
Mnogi vojnik dok po gradu robi:

(Kaže na sebe.)

Taj kup mesa, da si gnjev ohladi,
Koj pram lěpim lěpa mu usadi,
Neku majku s kćerkom on opazi,
Uprav běžat po sakritoj stazi,
Ja pred staru: da sa kćerkom stane,
Na koléna odmah stara pane:
„Ah vojniče život nam oprosti!“
Nek ga nose — tvoje stare kosti —
Kó je ime lěpe děve ove?
„Kći je moja, Irene se zove.“ —
Da je Stana — bi mi draže bilo —
Nu i toj je lice lěpo, milo —
Stara moleć rukuh još nesklopi,
Kad u kćerki nož se moj utopi.

AZOT. (Gle ti vraga! nu za vražja děla
Treba vraga cèrna ili běla.)

Digitized by Google

Sa Milonom nèšta slična čini!
Ali uprav noža neurini —
Misli malo — da li bi se dalo:
Da te dève samo bi nestalo?
(Stanka.)

RADO. Svètli kneže i to može biti.
Sutra dèčak mora jedan priti,
Mora reći, da mu majka gine
Jur od glada i bolne žestine.
Milona će odmah tèšit poći —
Nju je lahko tad zavesti moći
U samotnu dragu*) i još stranu,
Gdè čovèka nejma nit po danu.
Ma skèrb bit će, da si tad talasi
Dobrotvornu zavèk ćud ugasi.
(Razidu se.)

Prizor IV.

Šumski predèl.

Marija i **Milona** u lovačkoj oděći sa dvama slugama. Kasnije više slugah i **Luda.**

MARIJA. Mila sestro! — tako ću te zvati —
Tvoga družtva meni neuzkrati!
U samostan ká te těra sila?
Što ćeš tamo tako mlada, mila?
Pa još k tomu izvan domovine:
Da ti tamo glas i mladost gine! —

MILONA. Za tvu sréću ja ću molit Boga
Da te štiti, vodi lěta mnoga.
Bez tvé slike Milona neode —
Jer će mislit na te sjajni Rode!
(Čuje se smèh i vika nestašne čeljadi.)

*) Draga = morski zaliv, zatok.

Digitized by Google

MARIJA. Kakva vika! (slugi) bèži, uzrok vidi,
Je šta prěšna? odmah simo pridi.
(*Jedan sluga ode. — Opet vika.*)
MARIJA. Nètko prèti! —
(*Sluga na znak puše u rog. Opet smèh.*)
MILONA. Nèku radost ćutim.
MARIJA. Daj nam Bože! — ali zlo ja slutim.
MILONA. Čeljad možda kakvu igru ima —
Ali gospo nèka ćut me prima —
Nèka tuga — ali više slasti. —
(*Čuje se vapaj boli. Sluga puše u rog, sa dvě strane dotèrče lovni sluge.*)
MARIJA. Tamo žurno odkud glas dolazi!
Na nevina neka svaki pazi!
Napadača stavite tù spela
Njemu mora biti moć oteta.
(*Sluge odu. Pèrvi* **sluga** *vrativši se.*)
PÈRVI SLUGA. Mlada čeljad, nestašni pastiri —
Iz očiuh njima objèst viri.
Nèku jadnu ženu zaokruže,
Pa ju draže — svakojako ruže.
Malo prije pade, ko je duga,
Strah me shvati, bol i za nju tuga.
MARIJA. Zašto pade? jesi vidio povod?
PÈRVI SLUGA. Jedan od njih prije neg' odstupi,
Krupan kamen u ledja njoj lupi.
MILONA. Ah siroto! — to je nečovèčno —
Žena biće dvostruko nesrěćno:
Mnogo zalah — a moć joj je mala! —
MARIJA. Radi česa kavka je nastala?
PÈRVI SLUGA. Mislim kćerku što je kući zvala —
Ali tamo nije bilo cure —
MILONA. Eno naših! — jur so simo žure!
PÈRVI SLUGA. Nu da světlost meni mnènje pusti!
MARIJA. Što znaš, reci, slobodno izusti.

Digitized by Google

PÈRVI SLUGA. Ta sirota, mislim da budali —
Jednim glesom su joj vikat stali:
Kći ti, bluno, u oblaku pliva,
Tamo tebi lèpi sanak sniva.

(**Sluga** *pod rukom vodi* **Ludu,** *koja krupan kamen u rukuh dèrži.*)

SLUGA. Světla gospo, nestade pastirah.

(*Luda tèrgne se iz rukuh sluge.*)

LUDA. Ovi kamen!! da sam dolě pala!
Zato što sam Milicu si zvala?!
Znam ja, kad me kamenom tko sgodi!
Tad se umah bol po tělu plodi —
I još prije — — gospe — — i još prije.
Mahni! pseto viče — tko ga bije?
Čim neudriš — misliš boli nije?
On pogodi upravo u ledja!
Kako oči, molim, ovo vrědja?
A ja ipak sada tamno vidim —

(*Prěti.*)

Jur će znati! — Bog iz neba gledi —
Tko nekrivu sirotu ozledi. (*Baci kamen.*)
Ala sam ti Bože danas gladna! —
K tomu nije vrěme — tèrpi jadna! —
Reci gladnoj „siroto na, jedi!“
Kora kruha njoj tad zlato vrědi;
Mèrkim okom „žderi“ njoj izusti,
Mêd, kruh běli tebi ležat pusti.

(*Sèrdito.*)

S njim u pakao! obuzmi ga tugo!
Al duboko! — tako! — kako dugo?
Kako — dugo? — dvě, al budne noći!
Pa nesmije nitko k njemu doći.
Nek mu šapče tada svěst u uho:
„Ah nebudi za čověčnost gluho!“
Tada van s njim — čim me poslě sréti:
Tad od njega zlo mi već neprěti. (*Smije se.*)

Digitized by Google

MARIJA. Zašto hodaš k takovoj čeljadi?
Iz zla družtva proizlaze jadi! —
LUDA. Ah nepitaj: zašto? gospo mila,
Stvar je prošla, koja se je sbila.
Nehotice pitajući kori,
Ako pitan nezna, što da sbori.
Sto je stvarih, ké su posve jasne,
Ké vi znate, gospojice krasne,
Dajte razlog! ká od vas umije?
Zašto sèrce tù — od lěva bije?
Zašto dvook jednostruko vidi?
Zašto svět taj okružuju hridi?
Tri smo žene — zašto tri je više?
Zašto tri se kano dva nepiše?
Kozosisu zašto, pèrsa siva?
Čim pred morom čověk sladko sniva?
Zašto kuga dvovèrstna je roda?
Zašto smèrduh kasnim mrakom hoda?
MARIJA. Ta strašila kakva to bi bila?
(*Jedan sluga Ludi da komad kruha, koj ona u ruci dèrži.*)
LUDA. Nemila je mora, noćna vila,
Dom joj medju hridi tamni jazi,
Od nožnoga palca u snu plazi.
Za čas mali sladak sanak děli,
Kèrv tad sisa, ali neozledi.
Bog vas gospe, sačuvaj od more,
Jače tlači nego světa gore.
Mladim ljudem čini lica blěda,
Svaki od nje nezdravo izgleda.
A kozosis velik kano vrana
Noćju leti bojeći se dana.
U polnoći on podleta krave,
Tad nedoje, nisu više zdrave. —
(*Mala stanka.*)
MARIJA. A sad kaži, kakov stvor je kuga?
Ali rěčmi nebudi mi duga.

Digitized by Google

LUDA. Stvor užasan vam je, gospe, kuga,
Sestre njene: nevolja i tuga.
Kud prolazi, kuda ona diše:
Tamo žiću nejma traga više.
Ta se radja, gdè su tamna dupla,
Nesakrita gdè još trunu trupla,
Od njih meso u zrak se pretvara,
A u zraku u ženu se stvara,
Kad se suncem spaja mèsec mladi.
On joj zlobu, blèdi lik usadi.
Tad se spušća kano žena huda:
Kad sve spava, kada noć je gluha.
Nad kom kućom krila sva razstira,
Uz svu pomoć nesrètnik umira. —

(*Mala stanka.*)

Al bez mlaja*) biva oblik drugi,
Tad spodobom moć je druga kugi,
Tada kano mèršav konj izgleda,
Samo marvi takva živèt neda.

MARIJA. A što smèrduh?

LUDA. Dètetu on prèti,
Kad u mraku ga bez majke srèti
Ma ga pušća! — dète bar oboli,
Zahman ti se njemu čovèk moli.
Nehodajte s dècom vi po mraku,
Nèki otrov tada je u zraku. —

MARIJA. Tvú Milicu tražiš, jesi rekla?

LUDA. Mnoga suza jur je za nju tekla.
Jur deseto sad se vèrši lèto,
Ob mrak dète, što mi bi oteto. (*Plače.*)

MARIJA. Tvoje sèrce još ti nadu daje!

LUDA. Duga težnja navadom postaje —
Dok tko traži — ufanje imade,
Dok to ima: olakša si jade.

(* Mlaj = mladj, mèna mèseca.

Digitized by Google

MILONA. Iz tih rěčih, koje sada rěče,
Nju za ludu dèržat nitko neće.
MARIJA. Znaj, iz rěčih kadšto mudrost viri,
Ká u glavi jedva da se širi.
Znaš, da Ander jednoč nama reče,
Da izrěkah od mudrosti veće
Sophi pisuć nisu ih izveli,
Kako prosti naš puk kašto veli.
MILONA. Puk naš sgodom poslovice pravi,
Nepitajuć šta sve sophos slavi,
„Um za morem, smèrt za vratom“ veli,
Odtle sophi knjigu bi izveli.
Da pěsniku sve to bi se snilo —
Na taj način pěsmah nebi bilo.
MARIJA. Pravo sboriš — nu ti gledaj ovu —
(Luda stavi hruh na stran, te si tare oči.)
LUDA. (Slaba jesam — a nemogu jesti.)
MARIJA. Dar najveći nebo što uzkrati,
Svět čověku nemože ga dati.
Učinimo, što lěkari čine,
Da do kraja — laglje vrěme mine:
Něšto lěka, a još više nade,
Da pred časom čověk nepropade.
(Ludoj da kesu s novci:)
Jur će bolje biti. —
LUDA. Bog ti plati!
Kako krasna kesa! — novci zlati!
Te ću čuvat — gospojice blage!
Al vas molit jedva imam snage —
Druge možem — prem bez svèrhe svake —
Al se bojim gospe vrědjat take.
MARIJA. Samo reci: šta ćeš sada htěti.
LUDA. Blagoslovit koju mi je směti?
MARIJA. Ako hoćeš, sve nas blagoslovi.
LUDA. Ne sve gospo — netrebuju ovi —
(Pokasuje na sluge.)

Digitized by Google

Vrěme běži gospojico krasna,
Zato sboreć hoću biti jasna:
Dugo tù mi neće biti stana,
Ćutim sile padati od dana.
Kćer imadoh, koje više nije —
Inozemstvo, il ju zemlja krije.
Gdě je? šta je? Bog će samo znati,
Ja joj želim blagoslov moj dati.
Ako živi, bude tad srětnija.
Ako věčna jur joj světlost sija:
Sva će srěća jednu od vas stići,
Ruke moje na koju ću dići.

MARIJA. (*Miloni.*) Sestro draga, izpuni joj želju.

MILONA. *(Ludoj.)* Tužna majko!

LUDA. *(Radostno.)* Sladke rajske rěči!

MILONA. Blagoslovom tvojim me usrěći!

(Luda stavi ruke na ramena Miloni, govori strastveno i svečano.)

LUDA. Ah pa budi srětna kćerko mila!
Bog te ravnao, věk ti srěća bila!
Nezahtěvaj muogo, to je dosta:
Što ti zdravje, što ti pamet osta.
Još to slušaj, da te savěst štuje,
Čisto sèrce nitko da netruje.
Pa kad bědni budu došli dani,
Silni gosti, prem i nepozvani,
Kad te prignu — nam su puno krivi —
Prem su rětke — sedma nedoživi —
Kad posěde lěpi svilni vlasi:
Ime tvoje da se slavom glasi! —
Oblik divni, divna tvá još usna,
Plemenita kćerko i ukusna!
Ah měniva sudbina je žene,
Lěpo lice bèrzo ženi vene! —

MILONA. Ah gospojo, što mi ta sad sbori,
To se meni i u duši ori.

Digitized by Google

Bez razloga njene nisu rěči —
Nije luda, već kad u nesrěći
Dugo vrěme tužan tko se bavi,
Na svagdanji način zaboravi.

LUDA. Lěpa kćerko, krasno lice tvoje —
Rod gospodski — ime ti je koje?

MILONA. Rud Milona.

LUDA. To je ime krasno!
Da se reče tiho ili glasno.
Má, Milona, —
(Običnim glasom.)
Ej Milono! — *(viče)* čudo!
Nu pomisliť to bi bilo ludo! —

MILONA. Koje misliš da bi bilo čudo?

LUDA. Da tvé ime, kó se, znadem, diči,
Eh! — imenu moje kćeri sliči! —

MARIJA. *(Milonu.)* Jošte zbilja će te kćerkom zvati!

LUDA. *(Razumiv poslědnje rěči:)*
Moj um tako daleko neide,
Nemogućnost moje oči vide.
Ta Milona — Milica je moja —
Má sirota — ova je gospoja —
Rod je visok, ovu resi zlato,
Rud je ime meni nepoznato.
O sa kćerkom kad bi se sastala!
Da je moja, kazati bi znala.
Jer sirota, — kada mi se rodi,
Uprav takov — ona kèrstić dobi.
A ja tada iz dugoga časa
Nakit njima splela sam iz vlasa.
Još u umu trepti ono doba,
Kad sam vukla zaręz preko oba.
Njezin ima, ko se otac zove.
Gle i ona ima znake ove. *(Kaže znak na laktu.)*

MILONA. Majko moja! — —

LUDA. Ja uboga tvoja?

Digitized by Google

MILONA. Otac ubog, majka, kći uboga —
Ne uboga, srětan nadje svoga! —
Ja uboga do sad jesam bila,
Dokle sjajnost světu me je krila.
Vaj toj ruži, kú u kupu stave,
Bila zlatna — bèrz je konac slave,
Blago ruži, ká na stablu stoji,
Častne dane ona s majkom broji.
Ja od tebe majko nikud sada! —

LUDA. *(Klekne.)* Pusti šalu, ona je nespretna
Draži takvu, koja je nesrětna;

(Milona izvadiv ljušturu prigne se k Ludoj.)

MILONA. U toj majko, si mi piti dala,
Ja te poznam — kad sam bila mala —
(Diše Ludu.)
Ustaj majko, ovo mi svědoči!
(Kaže joj znamen na laktu.)

LUDA. Tamno! — tamno! — vratite mi oči!
Vi ste vile!! — tko će mi pomoći!
O! — — — *(ruši se mèrtva.)*

MILONA. Draga majko! — ah ona umira! —

SLUGA. Gospodično! ta je jur umèrla. —
(Milona pane u nesvěst.)

MARIJA. (Umirati — ili pak umrěti? —
O životu, čověčanskoj srěći —
Ja neznadem, što se može reći. —
Gospu majkom zvati to zna svaki,
Preziranu — ljubi značaj jaki!
Pèrva dužnost: da si sestru těšim;
U nezgodi — zadaću da rěšim.
Sestrom biti za to neprestaje,
Rod je nizak — visok duh ostaje.) *(Slugam.)*
U dvoranu stavite mi mèrtvu! —
Sestro! mila sestro!! —

(Sluge nose mèrtvu. **Marija** *uzme pod ruku* **Milonu,** *te laganim korakom obe izlaze.)*

Digitized by Google

Prizor V.

Polje.

Radomir tare si prašinu, s toga **Rud** uzme rubac, te nastoji Radomira očistiti. Poslě **Momak.**

RUD. Sjajna kruno, trudni smo od sěda,
Niti vozit baš se dugo neda.
Što — da pratnja ovdě malo stane?
Ili možda — sad mi na um pane:
Jedno vrěme baš da ovdě čeka?
Iznenada da te vidi seka.

RADOMIR. Dobro — pohod bit će iznenada —

RUD. Dakle družbi to ću reći sada.

(**Rud** *ode.*)

RADOMIR. *(Sam zamišljen.)*
Ja sam neznam, što me simo vodi —
Malo prije sestra nas pohodi,
A s Azotom slovim jednostavno:
„Jest šurjače" „Tomu nije davno"
„Ne šurjače" „da šurjače" „dobro"
„Kako ti je?" „Kako živiš pobro?"
Pa šta više ja mu možem reći?
Šta je možda on od mene veći?
Zar mu možda bratski sèrce kuca?
Ta on samo něke rěči muca.
Sestri mojoj ljubav vele kaže,
Nu ja mislim, da on ovdě laže. —

(**Rud** *se povrati.)*

Meni Rude, něšto sèrce steže —
Kobno kuca — kob ga něka veže.
Ja se prije dèržah za junaka,
Pred kim běži slabost sèrca svaka —

Digitized by Google

Ja bi plakao, to je ćud sad moja —
Tù usadi meni kćerka tvoja! —

RUD. Sjajna kruno! —

RADOMIR. Ah ti neznaš Rude!
Koji slute, možda mene kude:
Što još uvěk ja Milonu ljubim.

(Mala stanka.)

Nu zajedno mi se sèrce jědi,
Što Milona tako me uvrědi.
Ja joj poslah cvětak věrlo lěpi —
Ja sam neznam: što ju tad zaslěpi,
Da ga meni odmah natrag pošlà!

RUD. Sjajna kruno, što te ovo boli? —
Tvoja sjajnost da se děvi moli!?
Na te čeka sjajna, lěpa vila,
A premnoga presrětna bi bila,
Světla kruno, da joj ruku pružiš!
Tvoju slabost ovdě samo tužiš!
Od lovora věnac ruža ljubi —
Ljubičica nizka se izgubi,
Jer malenu svaki listak krije,
Nad oblaci jak se orao vije! — —

RADOMIR. Neka bude! — ona me zameće
Nek joj cvate cvětak druge srěće. —
Što te prosim, na to sada pazi:
Ti se skèrbi — od nje neodlazi,
Dok nekaže: tko moj pèrsten ima.

RUD. Šta od tebe ona pèrsten dobi??

RADOMIR. Prijatelju, ništa zla nekobi!
Kad se s menom car na boj uputi:
Da se satre jednoč dušman ljuti,
Ja joj dadoh pèrsten majke moje:
Da ga smatra kano blago svoje.
Ako panem, neka se spomene,
Da ga nosi ona poslě mene;

Digitized by Google

Znak od majke i njenoga sina,
Ta bijaše želja mi jedina.
Sad pokojne ljubav mi nalaže,
Da koj drugi momak ga nekaže;
Ja nemožem: da to sam zahtěvam. —

RUD. Kruno sjajna skèrb će biti moja,
Da ga nosi opet ruka tvoja.

(Rud gleda u daljinu.)

Koj se barjak tù nad Dračom vije?
Od Bugarske ovo barjak nije! —
Ravno slabe jesu moje oči,
Al je něšta razabrati moći. —

(Radomir stavi obadvě ruke na oko u križ, te gleda kroz pèrste.)

RADOMIR. Stvar se bolje jur kroz pèrste vidi.
Tu je toranj — tu su tvèrdje zidi.

(Mala stanka.)

Tu je barjak — barjak gèrčki!! pako!
Razabrati to će dète svako —
U kù svèrhu gèrčki barjak stoji?

RUD. Sjajna kruno, um se mislit boji,
Što ćut tajna samo něka sluti —

RADOMIR. Odmah ćemo o tom više ćuti —
Něki momak uprav simo ide,
Taj nam možda baš odanle pride.

(**Momak** *uděse.)*

Momče dragi kako je u gradu? —

MOMAK. Ah nepitaj me o našem jadu!
Pošten Bugar svaki roni suze:
Kako ružno nam Gèrk tvèrdju uze!
Baš posměhom i bez svaka znoja,
Nenavěstiv čaru prije boja.
Iz tvèrdje nam momčad knez odstrani:
Da se vězbu běgom na poljani;
A sa gospom jutros knez odplovi,
Svět prevari: da on ribe lovi.

Digitized by Google

Što ti kazah, to je jurve dosta,
Sada znadeš: čim Drač gèrčkim postâ. (*Ode.*)
RUD. Car Azotu tvèrdju Drač poveri,
A za hvalu on ju iznevèri!! — —
RADOMIR. Rude mi smo uprav dobro došli —
Mi smo došli, a oni su prošli! —
(Mala stanka.)
Kod Spèrhije ono noćno klanje,
U takovo me nestavi stanje.
Kako ovo izdajstvo prokleto
Onih ljudih, kojim nije sveto
Niti ono, što im Bog odredi.
Kojim savèst jedva ono vrèdi:
Što odrezi od nokatah mali,
Ki su možda njim na pačku stali.
Kod Spèrhije Gèrk nam poraz doni,
I na podlost on se ondě skloni,
Kada u snu ondě nas zateče,
Gdě nam ob noć zlo počini veće,
Neg sto bitkah junačkih po danu,
Gdě se momci biti s momci stanu.
Tù bezbrižnost naša svoje plati,
Ká Bugarsku još će mnogo stati.
Nu dušmanstvo světu izpričava
Propast, što ju dušmanu zadava. —
(Gnjevno.)
Tu zet tasta svojega izdade!
Tu kći otca někoč lěpe nade! —
O Miloni što ćeš otac reći?
Ja brat i svak sborim o nesrěći,
Koju caru zet i kćerka stvori.
RUD. Kano otca tuga me nemori,
Kćerku moju dobro ja poznajem,
Svaku krivnju ja Azotu dajem.
RADOMIR. Nebilo mu traga nesrětniku! —
Svega pakla ja bi digao viku:

Digitized by Google

Da ga more dubinom zahrani!
Majka zemlja da mu pogreb brani! —
Sestro, sestro, nesrětna ti sestro!

RUD. Sjajna kruno, sestre si nebědi —
Ona jedva Bugarsku uvrědi —
Žena često prevare nesluti,
Kú izvadja varalica ljuti.
(Za pozorištem čuju se pojati slědeće rěči:)
Ah pomiluj — ah pomiluj Bože,
Tvoja jakost — tvoja milost može.
Večnaja joj pamjat — ah večnaja!
Da uživat Bože bude raja!
Milostivi Bože, svjati, jaki!
Da vozkrisiš, to te moli svaki.

RADOMIR. Tako ti je tužno sèrce moje:
Da si želim: da to meni poje.
(Rud gleda sprovod za pozorištem.)

RUD. Malo ženah s kasnimi koraci —
Od sprovoda jedva pravi znaci.
Zvono jedno — uz les se nesvěti,
Od uboga rědko se koj sěti.
(Mala stanka.)
Što da varku samo ovi prave?
Da u bludnju opet naše stave?
Da se k svèrhi opet Gèrk dovuče?
Sjajna kruno, bilo bi moguće!

RADOMIR. Ká se svèrha tim postići može?

RUD. Trěba da se varalice slože,
Naměnjena čim je varka puku:
Tada pletu zanku mnogostruku,
Ko ribari okolo zakruže,
Razna radeć ujedno se sdruže.
Tad laž druga pèrvu podupira,
A kroz drugu treća se prostira.

RADOMIR. Dakle dobro — zastavi te malo.
Što je ovdě, da se bude znalo.

Digitized by Google

RUD. Hej! mèrtvaca stavite tù dolě,
Da za njega stranci Boga mole.
(Dva nosioca stave les dolě.)
Odkrite ga! da ga oči vide,
Da molitva nam od sèrca ide.

JEDNA BAKA. *(Prěteć.)* Utopljenik vodom tomu prěti,
Bez potrěbe koj mu smělo srěti.
Ili koj ga směl za ruku prima,
Tu smèrt kašnje on u rodu ima.

(Dočim Rud sa Radomirom les odkriva ostali se razběgnu.)

RUD.) Milono!
RADOMIR.) Milono!

(Stanka. Rud ostane kod lesa. Radomir smêten i tužan hoda.)

RUD. Děte blago, reci, děte milo!
Ah što se je, reci, s tobom sbilo?
Zaseˇk slovi — tù na tvojoj glavi:
Tudja ruka da tu silu stavi! —
Vrat ozledjen — zarězane ruke! —
Ona umrè uslěd takve muke?! —
Bog mu prosti, tko to uzrokova,
Ma pedepsa kćerko smèrt je ova! —
(Mala stanka.)
O ponosni Rude! tašti Rude!
Svim ponosnim neka tako bude!
Koji hoće da se děcom slave,
Majki děce pako krivo prave.
Što je prosta s njom se tada srame,
Preko měre sebe cěneć same.
U počétku nebijaše prosta!
Kako prostom ona poslě posta?
Tva uzmožnost zar je neproslavi? —
Zar da žena lovor tebi pravi?
Sréća žene slava je za muža,
Svojom sréćom raj mu ona pruža.
(Zamisli se.)

Digitized by Google

RADOMIR. Ah Milono, smèrt ja tvoju žalim —
Razstasmo se jednim cvětkom malim! —
Ja sam htěo, da nas užje sdruži,
Al baš cvětak onaj me raztuži —
Nu pravedan ja ću tebi biti,
Věnac ću ti baš sám děvo sviti.
Taj ponesi sobom u grob hladni,
To ti daje ljubovnik tvoj jadni.
Nek se znade: da te nježno štuje.
Malovrědnik u cvět blato hita,
Bez uspěha čim za posěd pita;
Ludjak baca smět u vrutak čisti,
Nedosižan ako mu je isti. —

RUD. Za tvoj spomen samo vlasih malo —

RADOMIR. Čekaj na um mi je, Rude, palo,
Mali kèrstić da Milona nosi,
Za taj tebe moje sèrce prosi!

RUD. Drage volje! —
(*Snimivši ga s Milone, je sméten.*)
Ali gospodaru!
Uspomenu tu joj pusti staru,
Ké malena još od majke dobi.

RADOMIR. Neću, da se mèrtva uprav robi. —
Ti njezinu sad zastupaš volju,
Pa duh njezin baš da imao bolju —
Samo vèrbcu s drugom joj izméni,
Za uspomen staru podaj meni! —

RUD. Sjajna kruno! — tù — i pèrsten imaš.

RADOMIR. Pèrsten majke? — Radomire gledi!
Ipak mnogo on Miloni vrědi!
Bože! — ajme! ké tu rěči stoje?
Tù uplete ona ime svoje.
Ovdě stoji „utěha Miloni!“
Što ja dakle tad od mene skloni!?

RUD. Sjajna kruno, sad je dužnost moja:
Da u dvojbi nebu pamet tvoja,

Digitized by Google

Nam je trěba poznat mila gosta,
Od kojega tu oděća osta.
Nju izpričat svěst me moja sili,
Da nekriviš njezin značaj mili.
Ja ju molih, da te izběgava,
Da ozbiljan tebi pogled dava.
Stvar uvidiv ona se nadvlada
Sama spozna, da je sviuh nada:
Brak uzmožan i nov savez roda,
Da Bugarskoj novu jakost poda.
Koj cvět doni, ja se srětim s onim,
Ja ga darom, ja ga prětnjom sklonim:
Da na moju odgovornost laže,
Da Milonu tebi mèrzlu kaže.
Moje sèrce nek nebesa sude,
Rod tvoj ljubim vazda —

RADOMIR. Dosta Rude!
Vuci sada! — protivnik je vrědan!

(*Stanka. Izvuče mač. Rud žalostan prekèrstenih rukuh motri Radomira.*)

RUD. Za dom i rod ako Rud nevrědi —
Tad ga bèrzo smaknut kruno gledi!

RADOMIR. Neodvlačuj! — nisam ubojica!
Mač sa mačem i naproti lica! —

RUD. Ako srěća je kod moje strane??

RADOMIR. Što je zato? — tad Radomir pane!

RUD. I s njim nada cara Samuila!
Da ti otca satre tuge sila?!
Ah neluduj! izraz mi oprosti,
Radje satri moje stare kosti.
Tako malim život tvoj nepravi,
Živi, kruno, tvoga doma slavi.
Uda su mu jurve raztèrgana,
Car nam biva slablji svakog dana,
Njegvi dani još se samo broje,
Sva o tebi, kruno, tada stoje.

Digitized by Google

Lovor-vĕnac si na glavu stavi,
Po tèrnastu koj se putu pravi,
Koj i kadšto žuhke suze rose,
Tebi slavu, puku sréću nose.
Nepopusti u tom ah Miloni;
Nju čast tvoja, sréća doma skloni,
Za svět ovaj da ti se odreče,
Radi tvoje radi svieh sréće!

(*Stanka. Radomir pusti mač pasti, te si pokrije obraz. Rud stavi mač u nošnicu Radomirovu. Oba se približe k lesu Miloninom.*)

RADOMIR. Bugarkinjo dična! značaj divni!

(*Mala stanka.*)

Idi Rude — naše ljude zovi,
Da čim lĕpši bude pogrĕb ovi:
Skrito s nami ćemo nju ponesti. —

(**Rud** *ode.*)

RADOMIR. Sèrce plači! što nemogu oči —
Viči! — jauči! tad će suze doći!
Što si muklo? što me tištiš tako!
Jur proplače odmah dĕte svako —
Kada svĕtlost pèrvi put zagleda —
Zašto meni tuga suzah neda?
Radomire! Radomire jadni! —

(*Stanka. Radomir si sédne, te zaspi. Prikaza Milone u bĕloj odĕći sa vĕncem na glavi, u ruki ružu dèržeća kano da se s njom igra. pred Radomirom stane, te mu ju predstavlja, kano da bi mu ju htĕla dati; tad ga obide, te po drugiput dodje pred njega onako isto. Kroz to vrĕme tiha glasba iz Mol. Radomir iz sna zove:*)

Milono! ah Milono stani!

(*Prikaza nestane.* **Rud** *dovede sluge, koji les zamotavši odnesu ga.*)

RUD. U toj kobi san najviše prndi! —
Nu ja želim da mi se probudi.
Probitačno nije ovdĕ stati,
Da svĕtina lesa neuzkrati.
Ah uzstani careviću mili!! —

RADOMIR. Jesu sluge jurve ovdĕ bili?

Digitized by Google

RUD. Jesu — sad odavle kući bèžit!
RADOMIR. Odmah! — još to mi na sèrcu leži,
Da mi ljuba tako mú zahrane,
Kako u snu ona meni svane:
Ko děvojku kada se udaje,
Znaš? dok kratak onaj obred traje,
Jednim srětan ali ipak koban,
Moj je udes Rude vele zloban.
Poslě zore meni noć nastaje,
Noć bez zvězde! —
RUD. Běži sjajna kruno!
RADOMIR. Idem — idem.

(*Odu.*)

Digitized by Google

ČIN PETI.

(Několiko godinah kašnje.)

Prizor I.

Poljana u dolini kod réke Strumice (Strymon).

Carski šator, kod kojega stoje dva vojnika. Uléžu **Samuil, Radomir** i jedan ugledniji vojnik.

SAMUIL. Neželjam za kèrvju — nedaj Bože!
Već to želim, da svèt kazat može:
Pred Bugarom bojnim, da Gèrk bèži.
Na toj slavi meni mnogo leži.
Zar je ikad on na prostom polju
Bojnu srèču od nas imao bolju??
Već me Gèrci, kako vas svèt kaže,
Gdè ja nisam, ko junaci traže.
Sada Bazil na kraj Pruta stiže,
Sad od Juga od Larise niže,
Sada zgodan istok za rat traži,
Opet zapad prosipajuć laži:
Svu Bugarsku da on jurve svlada,
I da mene više nejma sada.
Kano s lavom podla pseta prave,
Kada spava, tad se na boj sprave,

Digitized by Google

Svako gleda grizti ga sa strani,
Al se svako blizo doći brani.
Kod Strumice ove hladne rěke
Hoću slavu steći za sve věke! —
Sad mi kažt, sinko Radomire,
Botanijat dokle nam dopire?

RADOMIR. Viděti je jurve prednju stražu.
Nu iz toga što mi něki kažu,
Što daljina znati mi nekrati,
Ovdě bitka će nam posla dati.

SAMUIL. Zašto?

RADOMIR. Sabran njim je oddĕl svaki,
Ko na odpor da je spreman jaki.

SAMUIL. Koliko ih može bit na broju?

RADOMIR. Za sad u tom izkušajnom boju
Deset hiljad konjanikah ima,
Pred ovimi s oddělima dvima
Polagano Botanijat stupa.
Tu će biti bitka vèrlo skúpa.

SAMUIL. Eh! šta? mi smo položajem jači —
Znaš da zeca jastreb mudro kvači.
On na ledja smion mu zaleti,
Pa kreljuti on mu věšto prěti:
S dvajuh bokuh on ga dotle tuče,
Dokle pane. To i predji uče.
Ti zauzmi skrovno bèrda oba,
I to odmah, dokle je još doba.
U dolini ja mu boj ponudim.
Poběda je naša, to ja sudim,
Čim nepustiš mene dugo sama.

(*Prama vojnikom:*)

Dignite sad momci bojne stane,
Da car svlada slavno ili pane!! —

(*Dignu šator i odu svi.*)

Digitized by Google

Prizor II.

Dolina. Straga na pozorištu bèrda.

Čuju se dvě različite trublje. Zatim vika Bugarah „hura!“ poslě Gèrkah „ormissate!“ — Kroz pozorište od lěva bèži **Samuil** sa Bugari.

SAMUIL. Sve je dobro — tù je těsnăc većі —
Al u kojoj ja ću biti smêći!
Ako sgodno sin nedodje k meni.

(**Samuil** *sa Bugari ode. Za čas* **Botanijat** *sa Gèrci hiti u potěru za Bugari.)*

BOTANIJAT. Taj put treba, da ga očistimo.
Za dva dana dodje Bazil simo.
Ako danas jesmo mi junaci,
Naše slěde njegovi koraci.
Stražnja vojska s carom tada bèži,
Ako prednja iz nehajstva leži.

(*Odu. Zatim s bèrda se spušća* **Radomir** *sa Bugari.*)

RADOMIR. Dočim strělci zadnje s bèrdah biju,
Strěle baš na konjaničtvo siju,
Botanijat je u mišolovki.

(Odu. Poměšana vika sa „ormissate!“ i „hura!“ zadnja rěč nadjača. Za čas četiri Bugara na kopjih nose Samuila, pobědonosno sa vikom „slava!“ **Samuila** *prate* **Radomir** *i jedan odličan vojnik.)*

SAMUIL. Pustite me — *(Side dolě.)*
Hvala vam na slavi,
S vami momci, rado sam na glavi;
Vam je treba samo pravac dati,
A pobědа vam se tad nekrati.
(Radomiru.)
Tim primèrom ti se sinko uči,
Da u ratu sgodan čas odluči.
Propušćenjem jednim malim vodje
Jur gotova slava s rukuh prodje.

Digitized by Google

(Dva Bugara vode pod rukama vodju **Botanijata.** *Stoji mu u pèrsa ubodena strèlica.)*

Nevode li tù Botanijata?

BOTANIJAT. Taj — je vaš car, koj sad za me pita?

SAMUIL. Onaj isti -- onaj junak bèrzi —
Kèrvopija, koga Gèrčka mèrzi.
Brate, čim ti možem, da ti služim?

BOTANIJAT. Da mi služiš? čim da se oddužim? —
Za čas na me nitko nejma prava,
Smèrt prekida svaka — samo slava
Ostaje nam svojina vèk cèla,
U njoj vas svèt nejma druga dèla,
Već kamate haran da uživa.
Daj mi pogreb, kojim dužnost biva:
Da ga tebi opet drugi dadu,
Prem ga nèki milost zvati znadu.

SAMUIL. Hoću, da se tebi sve izkaže,
Što čovèčnost i čast nam nalaže.

BOTANIJAT. Kèrvopijom tebe zovu jedni —
Samuile, ti si dušman vrèdni.
Izlična je obraženost naša,
Kojom Gèrčka krivo se ponaša,
Strane puke dèrži za barbáre.
A ti jesi nam u svakom boju
Vèk pokazao umèrenost svoju.

SAMUIL. Živi! nek ti moji lèk potraže.

BOTANIJAT. Pusti, lèk mi više nepomaže,
Smèrti blizoj više neodolim,
Već te care jošte jedno molim:
Kod kuće ti imam vèrna slugu,
Neću, da pod starost ima tugu:
Neobskèrbljen da mi prosijači,
Da si rod moj vas imetak kvači.
Dio neka ima on deseti,
Drugo moji mogu si uzeti.
Zarobljene za to nèke pusti,

Digitized by Google

(Měnja glasom.)
Da to svaki kod kuće izusti.
(Mala stanka.)
Milostivan još i time budi,
Da te tako i Bog jednoč sudi.
Smiluj — mi — se — Bože. — *(Umire.)*

SAMUIL. *(Ganut.)* Amen! amen! —
Neka mu se točno puni volja,
Lěp mu dajte grob od toga polja.

(Nose mèrtva **Botanijata** *i s njim odu svi do* **Samuila** *i* **Radomira**.)

Još jedanput moja sréća davna
Mi dopusti, da je bitka slavna.
Čim ću něke zapovědi dati,
Tad u Prespu, sinko, idem stati;
Prem ti moje misli nedokuče:
Što me uprav sad u Prespu vuče.
Možebiti da je slutnja tajna:
Da dovèršim moja děla sjajna
Uprav ondě, gdě ih začeh prije.
U Ohridi stan mi mio nije.
Hodmo sada k našoj bojnoj braći.
(Odu.)

Prizor III.

U Ohridi. U kući Filipa, soba kano u drugog čina I. prizoru.

Uležu zajedno **Rud** i **Filip**.

RUD. Toj proměni tim se više divim,
Što red stvarih izkvaren predvidim.
Car će dakle sad u Prespi stati,
A on umom ipak pomno prati —

Digitized by Google

Pa da bile i najmanje stvari.
Sad si čovĕk lahko sve pokvari. —
Njegva tajna nije moći znati.

FILIP. Proniknuti njega tko ti krati?
Da je ovdĕ šta za proniknuti!
Nu sad on ti druge goji ćuti,
Kano što su: strah, žalenje, nada,
Kom on raste ko orijaš, pada.
Ko mornari kadšto trudni vide
Ljude i grad, lûke bĕle zide,
Gdĕ se lome vĕtri juga, bure;
Pred talasi svi se tamo žure.
Al ta nada bèrzo time pane:
Što grad, lûka uvĕk dalje svane*);
Tako starac jur na kraju žića
Srĕtnu sgodu čeka od razvića.
Čekaj, čekaj, tvoju pravu lûku,
Ta — zemaljsku jur ti skrati muku.
Ti si mnogo skèrbih tù nepravi,
Drugu svèrhu car si sada stavi.
A savĕstno ti i dalje radi,
Dotle dodje na prĕstolje mladi. —

RUD. Dakle misliš, da stvar tako stoji:
Da car sada druge misli goji?
Dakle hoće, da si sad počiva?

FILIP. Tu odluku on ti jošte skriva;
Al na njemu jesam opazio
Još pred ratom, kad je odlazio,
Da za javni život on nehaje.

RUD. Ako dugo jošte to potraje,
A carević još bezbrižan bude,
Ko ga nĕki jurve zato kude,
To će carstvo sve po malo spasti.

FILIP. Bezbrižnost još nije vèrst od strasti,
A bezstrastven ravnati se dade.
Ah da u tom muža vĕk imade! —

*) Pojav u zraku, koj se kadšto kod Sicilie, al češće u Afriki vidi.

Digitized by Google

RUD. Brate znaj, da on u istom boju
Jur pokaza većput hrabrost svoju.
Nu na njega upliv car imade,
A bez njega tu je malo nade,
Jer nikada on ti rat neljubi,
A tako se neodvisnost gubi.
FILIP. Mi si ćemo svaki trud uzeti,
Da se takva šta nam nezapréti.
A potomstvo neka brižno gleda,
Da to isto bude unapréda;
Čim nesložno sréće své nemari,
Tad propasti nisu krivi stari. —
Ja te molim, ljubav mi izkaži,
Večeraj ti sa mnom.
RUD. Um moj traži
Razgovorom većput hranu svoju —
Zato haran slědim ljubav tvoju.

(Naklonív se Filipu uléze s njìm u bližnju sobu.)

Prizor IV.

U Prespi. Soba u starom carskom dvoru.

Kata. Poslě **Fero.** Na poslědku **glasonoša.**

KATA. Nit je Prespa glede svoga vida
Ono, što je lěpi grad Ohrida,
Nit se može ova kuća davna,
Da se s novim carskim dvorom sravna.
Usréd dana, u najlěpše doba
Spram Ohridi grad je slika groba.
Ah šta caru sada na um pade?
Da u Prespi lěk si traži nade!

Digitized by Google

Nu Ohrida još mi lěpšom sjaše,
Kad Milona u njoj mila staše.
Uspomena njena mnogo vrèdi —
Još sad svaki sobu tužan gledi,
U kojoj je ona nèkoč stala.
(Zamisli se. **Pero** *uliže.)*
O moj Pero, kako car nam stoji?

PERO. Lèčnik kaže, da on jako dvoji,
Da bi njegvo bolno sèrca stanje
Povratio lèkom u pèrvanje. -
Taj jedini on nam savèt daje:
Da mu koje vrème život traje,
Treba štedit njegve žešće ćuti,
A na pose, da se nerazljuti;
Prem i radost velika mu škodi,
Ali sèrčba ta ga k smèrti vodi.

KATA. Milujem ga, nam je dobar bio,
Prama nam je kano otac mio.
Sva paklena moć ga tada smuti,
Kad od misli straha nepoćuti:
Da na otca stavi silnu ruku! —

PERO. Zato Kato, ćuti sèrca muku.
Na izliku koju ravno krije,
Al u sèrcu nikad miran nije.
Jednoč iz sna on zavapi tako,
Da ja slovo proučih tad svako:
„Radomire, javno me nedavi!
Već zamènu ti jednaku pravi,
U tamnici ja ti ubih dèda.
Il pomiluj radje otca sèda!
Inače bo ovaj čin prokleti
Ah u rodu neće kraj uzeti.“
Za čas kratak iz sna kad se prene,
Tad od stida dvojno pita mene:
Što sam čuo? da li rèči koje
Začu možda pomno uho moje?

Digitized by Google

To je dobro, što se ja nesmutih,
Već ga srětno ubog ja uputih:
Da je jecao, kano većput čini,
Kad za dobar ležaj se nebrini.

(**Glasonoša** *unidje.*)

GLASONOŠA. Evo gosta, koj si neće sèsti —
Tako važne nosi caru vèsti.
Uputite k caru bèrzo mene,
Glasonoši da glas nepovene,
Jer najduže, velim, za dva dana
Sva ta budu jurve puku znana.

KATA. Nebih li ja momče smèla znati?

GLASONOŠA. Gospo, moja služba to ti krati.

KATA. *(Laskovo.)* Ja sam žena, koja šutit znadé. —

GLASONOŠA. Žena — šutit — šta ti na um pade?

KATA. O ti krupno cèpče! štuj ti žene —
Pa da uprav neštuješ ti mene.
Kakve vèrstí jesu vèsti, reci,
Pa sa Perom odmah k caru teci.

GLASONOŠA. Žalostne su.

KATA. Tada cara bèži!
Na životu ako tebi leži.

GLASONOŠA. Šta tim hoćeš, toga ja neznadem —
Al zapověd strogu ja imadem.
Stvar je takva, da ju mora znati,
Da za vrème svu skèrb na nju svrati.

KATA. *(Pèri.)*
Što smo sada, Pero, mi činećí?
On si ništa više neda rećí. —
Nebismo li na put njemu stali?
Pa ga uprav silom zadèržali?
Dotle možda carević će doći.

PERO. Draga Kato, tako nije moći. —
Znaš li kad se s lova on povrati?

KATA. S lova? taj mu danas gospa krati.

Digitized by Google

To su tebi jošte nove stvarl,
Da za gospu sve ti više mari.
Pèrva ljubav ipak izčezava,
Gospa njemu k tomu povod dava.
Nježnijom se uvèk pokazuje,
Nju uvidiv on ju harau štuje.

GLASONOŠA. (Da neznadem, da su muž i žena,
Ja bi rekao, da su dva ljubljena.)

PERO. Draga Kato, odmah k caru idi,
Pa kakov je sada? mudro vidi.
Bar s daleka njemu ćud priredi,
Da ga tako manje taj uvrèdi.

KATA. *(Glasonoši.)*
Dakle momče, potèrpi se malo —
K caru doći bude ti se dalo.

(**Kata** *ode.)*

GLASONOŠA. Samo dugo pristup mi nekrati,
Jer inače ću si sam ga dati.

PERO. No! no! — što ti na um momče pada?
U predsobu hodi sa mnom sada.

(Odu.)

Prizor V.

Soba carska.

Uliže **Samuil** sa batinom, koju na drugom kraju dèrži njegov unuk, sin Radomira, **dèčak** od sedam po prilici godinah. U drugoj ruci dèrži dèčak šibu. Poslè **Kata** i **sluga.** Zatim **glasonoša.** Tada **slèpci,** a na zadnje **Radomir.**

DĚČAK. Hi! hi! ct! ct! *(udari Samuila šibom)* no hi!

SAMUIL. Ja nemogu bèžat moj unuče!
Zar se starac takov šibom tuče?
Sram te bilo, neću igre tvoje —
Daj prouči ovdè like moje

Digitized by Google

(Kimav mu glavom da k stolu dodje, otvori stolnicu te izvadi jednu tablicu.)

Daj unuče, dodji sada amo,
Da se mlinom malo poigramo,
Ako pomnjiv tu se posla latiš,
Dam ti sgodu, lahko me uhvatiš.
Tada dobiš dukat posve novi,
Sada pazi, što ti děd tvoj slovi.

(Děčak miže ramenima.)

Sědi!

(Děčak si sědne, Samuil mu kaže.)

Ti mi pristup ovdě brani,
Tvoja zèrna stavljaj po toj strani,
Lèpa igra — um se oštri tako!
To u ratu trèba svakojako.
Osim što se time vrěme krati,
Put zapréti dušmanu ćeš znati.

(Děčak krivo vuče.)

To nevalja!! —

(Děčak odrinuv igru od sebe, odběži, Samuil škoči na noge kano mahnit.)

Gle to tepče! tako — děd — se štuje?!
Još mi i taj gnjevom sèrce truje!
Samo gledaj! oholi svět mladi —
Što u glavu ludo si usadi!
Od starijih hoće biti veći —
Misleć da um od nas neće steći.
Mi smo njemu iztrošeno gvoždje —
Čekaj — tepče! dok ti majka dodje!

(Zvoni. Unidje **sluga** *i* **Kata.** *Slugi Samuil vrata pokaže, s toga sluga izlazi.)*

Gdě se Kato, Radomir moj bavi?

KATA. Světli care, da on Boga slavi,
Sa gospojom ode u hram světi.

SAMUIL. To je lěpo — da se na to sěti.

Digitized by Google

Onda neka dodju oba simo,
Da prodiku još od mene čuju. *(Prěti pèrstom.)*
(Što slědi, govori čuvstvom razdražena, děčinska starca.)
O má Kato, moje stare dane
Nemir, tuga i strah žučom hrane. —
Ah to sèrce!
(Staviv ruku na sèrce:)
koje za vas bije,
Ono za me ništa drugo nije
Već vir jadah, koj me věčno mori,
Sad me zebe, opet gorko gori. —
Kucaj! kucaj! dok ti doba prosta —
(Opet raste sèrčbom.)
Samuila još ti nije dosta?
Što si jadno do sad nakucalo?
Ta toliko nebi ljudih stalo
U Ohridi, da je čovèk stavi
Uzporedno, kako skupac pravi,
Kada novce on u rede broji;
Sada kaži, gdě su ljudi moji??
Novac skupcu narav svu neměnja —
Gdě je kod vas toliko poštenja?
Zar vas vrěme u kov drugi stvori
Zar se glasbe jeka trěskom ori??
Bah! — odlazi! svi ste izdajice!!
Vrědjate me uprav hotomice! —
(Kata plačuć klekne.)

KATA. Světli care! —
(Stanka. Samuil motri Katu.)

SAMUIL. (Ona plače! —) Eh ustani! — sědi!
(Pokaže stolac Kati, kojemu se ona čedno približi.)
Sědi! — *(Sědnu si oba.)*
Tvoje suze i lik blědi
Jamče, da si žena nježne ćudi.
Nježna sèrca to su moji ljudi.
(Milostivo:)

Digitized by Google

Spominješ se Kato još od gorah?
Kad još mladji ja ti bĕgom morah
Tražiti spas za se i za moje —
Još u duhu vidim lice tvoje.
Sad si blèda — ali dobra mati!
Šta u liku vrĕme ti uzkrati,
To ti krĕpost opet sva naknadi;
Vĕčna voćka, koju duh usadi.
Za sve ono, što nam zemlja daje,
Čini mi se, kano da se kaje.
Sve što ima tĕlo, od nje prima,
Ali sva mu dotle oduzima,
Dok ga opet sebi sasvim sravna.
Eno tada njena dĕla slavna!
Nu pušćajmo ovo. —
Ti si dobra žena. Slušaj mene:
Dobru ženu kad mi tko spomene,
Taj sa svĕtom mene smiri time;
S počitanjem njeno slušam ime.
Bog tú posla, mislim, dušu krasnu,
Da muž ima ovdĕ zvĕzdu jasnu,
Da mu čedna sa blagošću svĕti,
Kad mu tmina zlobne strasti prĕti,
Kad mu

(Uleže naglo **glasonoša,** *s toga se Kata prestraši, te odvažno reče:)*

KATA. Care, molim te za Boga!

(Glasonoši:)

Ti zlotvore!

(Caru:)

Ah neslušaj toga!

(Samuil dvojbeno motriv Katu:)

SAMUIL. Urotnici! — sada Kato šuti!
Možda car će smĕti vĕsti ćuti?

Digitized by Google

GLASONOŠA. Světli care, zapověd nam kaže:
Da te odmah glasonoše traže,
Štogod bilo, veselo il plačno,
Da ti jave ono bezodvlačno.

SAMUIL. A ti reci!

GLASONOŠA. Bazil dušman kleti
Da se tebi pakleno osveti:

(*Kata pomnjivo sluša*)

Petnajst hiljad bugarskih junakah
On učini toliko prosjakah,
Svim on dade povaditi oči!
Pa da mogu ipak kući doći
Samo s jednim okom pusti vodje,
Za čas cěo od njih odděl dodje.

(*Samuil motriv glasonošu jedan časak, zavikne:*)

SAMUIL. Lažeš!!

(*Samuil sabrav svu svoju snagu, da se smiri:*)

Ne! ne! (*Prama Kati:*)
Što ne? to nemože biti!
Pet — najst hi — ljad ljudih oslěpiti! —
Ta ni Bazil takov izrod nije.
I ko dušman čověk bih Bazilu,
Junački sam silom tukao silu,
Nikad nisam vrědjao uhvaćene,
Njegvi ljudi otcem zvahu mene,
Sigurni su věk pod menom stali,
Zemlje sam im dao uz danak mali.

(*Glasonoši:*)

Čuj me momče, mi se ćemo sada
Pogadjati glede tvoga jada.
Čověk više čuje, neg se reče.
Malom vodom silno kolo teče.
Sve to stoji samo u hitrini,
Tko šta čuje, on se opet brini:

Digitized by Google

Većom strašću da tu vĕst razširi.
To je narav — tim se duh uzpiri,
Jer u sebi uvèk više ima,
Nego li on od ćutilah prima.
Mnogi kada živahno nam kaže,
Sam neznade, da nam time laže.
He! — ti ništa? — múkom odgovaraš?
Opravdaj se! da ti ja oprostim.

(*Uléze* **vodja** *tvèrdje Melenika sa jednim samo okom i nèkoliko prostih momakah lišenih obiuh očiuh. Kata motri s bliza Samuila.*)

VODJA. Světli care, gledaj naše jade
I tolike slĕpe momke mlade.
Slĕpi su kroz Bazilove strasti!
Petnajst hiljad on ih upropasti!
Tù smo něki od te tužne družbe,
Da Bog čuje i car naše tužbe.

(*Kata zadèrži Samuila da nepane, dovede ga dó stolca, na koj se sruši. Za mal časak:*)

SAMUIL. Jao! — jao! — jao! —

JEDAN PROSTI VOJNIK. O ja čujem „jao“ od moga cara!
Ja nevidim — uho me nevara.
Gdĕ si care? da ti ljubim skuti!
Još nam sbori, da te mogu čuti.

(*Ide te pane. Sĕdne si na zemlju te rukama traži.*)

Gdĕ si světli care?

(*Samuil dignuv se na noge, jedan časak prekèršténih rukuh motri slĕpce.*)

O gdĕ si mi care, světli care!

SAMUIL. Zašto hoćeš ti do cara doći?
Ti bi rado oči! ja te nejmam moći —
Vas svĕt ovaj pa uz slogah slogu
Mravu nije kadar dati nogu!

Digitized by Google

A kamo li s čistim morem oči,
Taj široki u kom svět se moči.

(*Tužno.*)

O za uvèk slèp bi rado biti,
Da na korist to vam može priti!
Da prelazno vid moj kod vas ide,
Svi ti barem da na časak vide.
Da bar kadšto koj si vidi seku,
Da bar kadšto ima radost něku,
Da bar kadšto njemu narav vrědi,
Da bar kadšto otca, majku gledi.

(*Pruživ batinu slèpcu.*)

Město očih sad se toga lati,
Ta batina će ti pravac dati.

(*Svečano.*)

Neide mi naglo — snizi glavu!
Pa netraži u tom světu slavu,
Nenavidan je svět tudjoj slavi,
Iz zaslugah on ti krivnje pravi.
Ti se dèrži, kano da te nije.
Da svět stidom kajan věnac vije.
Za života ako svět te krivi,
Šuti! ta muž svojim dèlom živi.
Sad na desno sad na lěvo maši,
Da hod prave svèrhe nepromaši.
Svigdě slušaj pomno: što zvuk glasi,
Da za vrěme um te jošte spasi.
Čutiš li, da možda kamen stoji?
Tù napréda iti vèrlo dvoji.
Tù će tvèrdo ljudsko sèrce biti!
Ugni mu se! gledaj mu se skriti!
To će biti sèrce od Bazila —

(*Primiv se rukama za glavu.*)

Strašno!! — strašno!!

Digitized by Google

(*Uléze* **Radomir.**)

Sinko petnajst hiljad!!

(*Sruši se na tlo. Kata i Radomir ga dignu.*)

KATA. Světli care!

RADOMIR. Dragi otče!

SAMUIL. Vo — de.

(**Kata** *odběži te mu donese vode.* **Samuil** *primiv čašu primakne ju k ustam. U to doba svane pred njim prikaza Šišmana kano na kraju III. čina. Tu još vidivšemu Samuilu pane čaša iz ruke i on izdahne. Prikaza nestane, zastor pade.*)

59487---

GORIZIA BIBLIOTECA DI STATO

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BSI
BIBLIOTECA STATALE ISONTINA
GORIZIA
BSI
BIBLIOTECA STATALE ISONTINA
GORIZIA

Bibliot
Digitized by Google